

ISSN: xxxx-xxxx (Online)

JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES PERSPECTIVES วารสารสังคมศาสตร์ศึกษา

VOL.1 NO.3 SEPTEMBER - DECEMBER 2025

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2568

Chaiphum Rajabhat University
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

*Office of Academic Promotion
and Lifelong Learning
Chaiphum Rajabhat University*

สำนักส่งเสริมวิชาการ และจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

วารสารสังคมศาสตร์ทัศน์
Journal of Social Sciences Perspectives

ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม พ.ศ. 2568

ISSN xxxx-xxxx (Online)

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางสังคมศาสตร์ในรูปแบบของบทความวิชาการ
และบทความวิจัย

การตรวจสอบทางวิชาการ

บทความได้ผ่านการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิบทความละ 3 ท่าน

กำหนดการพิมพ์เผยแพร่

พิมพ์เผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 : มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 : พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 : กันยายน – ธันวาคม

เจ้าของ

งานวิจัยและพัฒนา สำนักส่งเสริมวิชาการและจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

167 อาคารบรรณราชนครินทร์ ชั้น 1 ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 36000

โทรศัพท์ 044-815111 ต่อ 4103 ,โทรสาร 044815116

<https://so10.tci-thaijo.org/index.php/rdicpru>

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทอดศักดิ์ ไปจันทิก

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ผู้ช่วยอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวัช ศรีโคงกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ปัญญะพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณภัทร ใจเอ็นดู	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาย ไชยชิต	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิลุบล ไพเราะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.วีรชน เกษสกุล	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผู้ประเมินอิสระ (Peer Review) ตรวจสอบวิชาการประจำฉบับ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวัช ศรีโคงกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุมาวดี เดชธำรง	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาย ไชยชิต	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประมุข ศรีชัยวงษ์	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนภุต ทูริสุทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา คล้ายเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสกสรรค์ สนวา	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
อาจารย์ ดร.วีรชน เกษสกุล	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
อาจารย์ ดร.อัญชิรญา จันทรปิฎก	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

สารจากบรรณาธิการ

วารสารสังคมศาสตร์ศึกษา (Journal of Social Science Perspectives) ฉบับตีพิมพ์ เดือนกันยายน – ธันวาคม พ.ศ. 2568 นี้ เกิดขึ้นจากความต้องการพัฒนาทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น หลังจากที่ยกหน้านั้น มหาวิทยาลัยฯ มีวารสารที่ได้รับการจัดอันดับในฐาน TCI แล้วสองฉบับ อันได้แก่ วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา และวารสารศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม วารสารทั้งสองฉบับข้างต้น มีขอบเขตการตีพิมพ์ที่ค่อนข้างกว้างขวาง ตลอดจนได้รับความสนใจทั้งจากบุคคลภายนอก และบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยจำนวนมาก จึงส่งผลให้พื้นที่การตีพิมพ์ผลงานมีอยู่อย่างจำกัด ด้วยเหตุดังกล่าว งานวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จึงมีดำริให้จัดตั้งวารสารขึ้นใหม่จำนวน 3 ฉบับ ซึ่งวารสารสังคมศาสตร์ศึกษาเป็นหนึ่งในนั้น ทั้งนี้ วารสารฯ ได้วางขอบเขตของงานที่ตีพิมพ์ในงานด้านสังคมศาสตร์ เช่น รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมวิทยา นิติศาสตร์ งานด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาสังคมศาสตร์ โดยมีกำหนดการตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ คือ ช่วงเดือนมกราคม-เมษายน เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม และเดือนกันยายน-ธันวาคม โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการทั้งในรูปแบบบทความวิจัย และบทความวิชาการ ซึ่งผลงานที่จะเผยแพร่ได้ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาวิชานั้น ๆ หรือที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ท่าน เพื่อให้แน่ใจได้ว่าผลงานที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฯ ได้มาตรฐานในทางวิชาการ และสมควรได้รับการเผยแพร่เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ให้แก่สังคมต่อไป

วารสารสังคมศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มีความยินดีในการรับพิจารณาบทความวิจัย และบทความวิชาการ จากผู้สนใจไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการ ครู อาจารย์ นักศึกษา นักวิจัย และบุคคลทั่วไป โดยยึดถือจรรยาบรรณด้านวิชาการอย่างเคร่งครัด และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฯ จะเป็นแหล่งในการค้นคว้าและเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้สนใจทุกท่าน ทั้งนี้ วารสารฯ ยินดีรับข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงทั้งรูปแบบ และเพื่อพัฒนาวารสารฯ ให้ดียิ่งขึ้น ท้ายที่สุด วารสารฯ ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ และขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้พิจารณาบทความ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์เพื่อให้งานบทความมีความสมบูรณ์ทางวิชาการ และขอขอบคุณคณะที่ปรึกษา ตลอดจนกองบรรณาธิการทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้วารสารนี้เผยแพร่ได้ตามวันและเวลาที่กำหนด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทอดศักดิ์ ไปจันทิก

บรรณาธิการ

สารบัญ

หัวเรื่อง

หน้า

บทความวิชาการ

- นโยบายสาธารณะเพื่อการคุ้มครองเด็กจากภัยแผ่นดินไหว: ข้อเสนอแนะต่อสังคมไทย 51-69
 Public Policies for Child Protection from Earthquake Disasters:
 Recommendations for Thailand
 บุญทริกา โกมลพัฒนานันท์
 Boontarika Komolwattananun

บทความวิจัย

- แนวทางการพัฒนาระบบและกลไกการเบิกจ่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ 70-84
 Guidelines for Developing the Disbursement System and Mechanisms of Chaiyaphum
 Rajabhat University
 วาณิช ฝ้ายชัยภูมิ
 Vanich Fachaiyaphum
- การศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหการบริหาร 85-102
 งานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
 A Study of Problems, Needs, and Solutions in Document Management of the
 General Affairs Division, Office of the President, Chaiyaphum Rajabhat University
 สถาพร ฐานวิเศษ และ วรภรณ์ เลิศขามป้อม
 Sathaporn Thanwiset Waraporn Lertkampom
- การศึกษาความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงาน 103-115
 อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
 A Study of Satisfaction with the Services of the Asset Management and Revenue
 Generation Department, General Affairs Division, Office of the President,
 Chaiyaphum Rajabhat University
 กัญญามาศ แซ่เจียว และ วรภรณ์ เลิศขามป้อม
 Kanyamas Sae-chiao Waraporn Lertkampom

สารบัญ

หัวเรื่อง

หน้า

บทความวิจัย

- การศึกษาฐานความคิดของชุมชนและวิถีชีวิตชุมชนบนความเปลี่ยนแปลง
ทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 116-128

A Study of Community Mindset and Lifestyles in Response to Social Change in Na
Siew Subdistrict, Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province

คัทลียา นาวิเศษ และ วัชรินทร์ สุทธิชัย

Cattaleya Navesat Watcharin Suthisai

- แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้เดิมด้านเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ในการรองรับการ
เปลี่ยนแปลงทางสังคม ของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 129-139

Guidelines for Developing Existing Community Economic Knowledge to Develop New
Skills for Social Change Adaptation in Na Siew Subdistrict,

Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province

คันสนีย์ แอมประชา ณัฐปราย ชัยสินคุณานนท์ และ ธนกฤต แก้วพิลากรมย์

Sansanee Ampracha Natthapra Chaiyasinkhunanon Thanakrit Kawpilarom

หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความวิชาการและบทความวิจัย

วารสารสังคมศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

นโยบายสาธารณะเพื่อการคุ้มครองเด็กจากภัยแผ่นดินไหว: ข้อเสนอแนะต่อสังคมไทย

บุญทริกา โกมลวัฒนานันท์¹

Received: June 21, 2025 Revised: October 22, 2025 Accepted: October 31, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาผลกระทบของแผ่นดินไหวที่เกิดขึ้นกับเด็กทั้งมิติด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านการศึกษา โดยชี้ให้เห็นว่าเมื่อมีภัยพิบัติเกิดขึ้น เด็กในพื้นที่ห่างไกลหรือมีฐานะยากจนจะมีความเปราะบางสูงจากความไม่พร้อมของโครงสร้างพื้นฐานและข้อจำกัดของการให้ความช่วยเหลือ บทความนี้จึงนำกรณีศึกษาจากประเทศญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ และชิลี ที่มีนโยบายการจัดการภัยพิบัติเพื่อคุ้มครองเด็กอย่างเป็นระบบมาศึกษา โดยข้อถกเถียงหลักของบทความนี้คือ กรอบการจัดการภัยพิบัติของประเทศไทยยังขาดความเป็นระบบและไม่นำเด็กมาเป็นศูนย์กลาง โดยใช้แนวคิดสิทธิเด็ก (Child Rights-Based Approach) เป็นหลัก มุ่งเน้นการปกป้องเด็กอย่างยั่งยืนจากการสร้างกลไกให้เด็ก ครู และชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนภัยพิบัติ รวมทั้งกำหนดมาตรการเตรียมความพร้อม การรับมือ และการฟื้นฟูอย่างครบวงจร การบูรณาการแนวทางเหล่านี้ในนโยบายระดับชาติจะช่วยเสริมสร้างการคุ้มครองเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และเป็นธรรมในทุกขั้นตอน

คำสำคัญ: นโยบายสาธารณะ, การจัดการภัยพิบัติ, สิทธิเด็ก

¹ นักวิชาการอิสระ email:boontarika.ink@gmail.com

Public Policies for Child Protection from Earthquake Disasters: Recommendations for Thailand

Boontarika Komolwattananun¹

Abstract

This article examines the physical, psychological, and educational impacts of earthquakes on children. It highlights that, during disasters, children living in remote or economically disadvantaged areas are particularly vulnerable due to inadequate infrastructure and limited access to assistance. The study draws on case studies from Japan, New Zealand, and Chile, countries with well-established and systematic disaster management policies for child protection. The central argument is that Thailand's disaster management framework lacks a systematic and child-centered approach. The article, therefore, advocates a Child Rights-Based Approach, which emphasizes sustainable child protection by promoting the participation of children, teachers, and communities in disaster planning, as well as the development of comprehensive preparedness, response, and recovery measures. Integrating these approaches into national policy would enhance effective, sustainable, and equitable child protection across all stages.

Keywords: Public policy, disaster management, child rights

¹ Independent scholar Email:boontarika.ink@gmail.com

Introduction

Natural disasters remain a major threat to global human security, with earthquakes standing out for their sudden onset, unpredictability, and devastating impact. Between 2000 and 2019, more than 500 earthquakes caused over 750,000 deaths, of which around 30% were children (United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2021). More recent events reaffirm this vulnerability: in February 2023, twin earthquakes affecting Turkey and Syria killed over 56,000 people and impacted approximately 6.2 million children (Save the Children International, 2025). In the same year, a magnitude-6.4 earthquake struck western Nepal on 3 November, claiming 153 lives—almost half were children—and leaving around 80,000 children in need of humanitarian assistance (UNICEF, 2023). Most recently, the 7.7-magnitude earthquake in March 2025 struck central Myanmar, causing widespread destruction and putting nearly 2 million children at grave risk due to school destruction, displacement, and disrupted access to essential services (UNICEF, 2025). These cases highlight that children are disproportionately affected by earthquakes, underscoring the urgent need for child-centered disaster risk reduction policies.

Children are disproportionately impacted by earthquakes due to their physical, psychological, and social vulnerabilities. Lacking decision-making autonomy, emergency preparedness skills, and access to essential resources, children are at high risk during and after seismic events. Physical injuries, psychological trauma—including post-traumatic stress disorder (PTSD)—and separation from families are common consequences. Furthermore, earthquakes disrupt educational infrastructure through damage to school buildings, prolonged closures, and shortages of educators, all of which hinder learning and long-term development. Children in marginalized communities, particularly those living in poverty or remote areas, face compounded challenges in accessing support systems such as psychological counseling and alternative education programs (UNICEF, 2022).

Although Thailand is not situated along a major tectonic plate boundary, it remains prone to seismic disturbances, including tremors originating from neighboring countries. For example, the 6.3-magnitude earthquake in Chiang Rai Province on 5 May 2014 was the most significant seismic event recorded within Thailand, causing widespread structural damage and affecting over 100 schools (Thai Meteorological Department, 2014). Similarly, the 6.4-magnitude quake in neighboring Lao PDR on 21 November 2019 produced tremors felt in high-rise buildings across Bangkok, prompting safety evacuations (Thai Meteorological Department, 2019). More recently, on 28 March 2025, a powerful 7.7-magnitude earthquake struck near Mandalay, Myanmar. Though the epicenter lay over 1,000 kilometers from Bangkok, the tremors were strongly felt across the capital, resulting in the collapse of an under-construction 33-story State Audit Office building—one of the deadliest structural failures in Thailand's history—and significant casualties (Saric, 2025). These events underscore the imperative for proactive, child-sensitive disaster risk reduction policies, even in areas conventionally considered low-risk.

Designing public policies that are inclusive of children's specific needs and vulnerabilities is thus crucial in minimizing the adverse impacts of earthquakes. These policies must extend beyond immediate disaster response to include long-term recovery and educational continuity. Countries such as Japan, New Zealand, and Chile are often highlighted as exemplars because they represent diverse but advanced models of earthquake preparedness and child-centered resilience. Japan has institutionalized disaster education within its national curriculum and conducts regular nationwide drills, fostering a culture of preparedness from an early age (Shaw et al., 2011). New Zealand has integrated child protection into its

broader civil defense strategy, emphasizing community-based preparedness and psychosocial recovery (Mutch, 2015). Chile, meanwhile, has developed comprehensive building codes and school safety programs following repeated large-scale seismic events, demonstrating the effectiveness of linking structural resilience with child-focused policies. In contrast, policy development in many nations, including Thailand, remains constrained by structural, legal, and implementation challenges (Peek, 2008).

This article aims to explore the role of child-centered public policy in earthquake risk management by examining international models, analyzing the Thai context, and proposing policy recommendations to enhance child resilience and protection in the face of future disasters.

Objectives

1. To examine the multifaceted impacts of earthquakes on children, including physical injuries, psychological trauma, and educational disruption.
2. To review international public policy frameworks that prioritize child-centered disaster risk management.
3. To Analyze of Child-Focused Disaster Management in Thailand.
4. To contextualize policy findings within public administration theory to enhance conceptual understanding.
5. To propose sustainable, child-sensitive policy strategies aimed at strengthening disaster resilience and governance in Thailand and comparable contexts.

Analyzing the Impacts of Earthquakes on Children

Understanding the multifaceted impacts of earthquakes on children requires a thorough analysis of their unique vulnerabilities and evolving needs. Due to their developmental stage, limited autonomy, and dependency on caregivers, children are disproportionately susceptible to harm before, during, and after seismic events. This section outlines the primary dimensions of earthquake impact on children—physical, psychological, and educational—highlighting the urgency for tailored, child-centered disaster management interventions.

Physical Impacts. Children lack the physical capacity to protect themselves during emergencies, rendering them highly vulnerable to injuries or fatalities from falling debris, structural collapses, and chaos during evacuations (Peek, 2008). In Thailand, the 2014 Chiang Rai earthquake (magnitude 6.3) severely damaged over 100 schools, endangering students and staff (Pananont et al., 2017). Globally, the December 2024 Port Vila earthquake in Vanuatu affected approximately 14,000 children, disrupted water access, and damaged 45 schools—requiring over US\$231 million for recovery efforts. These events underscore how compromised structural and sanitation systems pose direct threats to children's health and safety.

Psychological Impacts. Earthquakes are intensely traumatic, especially for children who often lack emotional resilience and coping strategies. Responses can include acute stress, anxiety, depression, and PTSD. A case in point: following the February 2023 Turkey–Syria earthquakes, approximately 6.2 million children were affected, with about 660,000 living in temporary settlements—highlighting the deep emotional and developmental toll (Financial Times, 2024; United Nations Office for the Coordination of

Humanitarian Affairs [OCHA], 2023). Without timely psychosocial support through schools and community networks, affected children risk long-lasting behavioral and emotional disturbances.

Educational Impacts. The disruption of education is a critical long-term consequence. Earthquakes damage school infrastructure, displace families, and interrupt learning, especially for marginalized groups lacking access to technology or alternative schooling options. Internationally, nearly 242 million students experienced schooling disruptions due to climate-related disasters—including earthquakes, floods, and storms—in 2024 alone (UNICEF, 2025). In Vanuatu, nearly 13,000 children needed temporary learning facilities after schools were damaged. These disruptions permanently affect educational trajectories, development, and equitable access to learning.

Together, these three dimensions—physical safety, psychological well-being, and education—illustrate the complex and enduring impact earthquakes have on children, often extending well beyond the immediate hazard. Recognizing these multidimensional risks is essential for developing child-centered disaster policies that span prevention, response, and resilient recovery, thereby safeguarding children's rights and developmental futures.

In conclusion, the impacts of earthquakes on children are multidimensional, intersecting physical vulnerabilities, psychological trauma, and long-term educational disruption. Unlike adults, children face compounded risks because of their dependency, developmental stage, and limited access to coping resources, making them disproportionately affected by disasters. Evidence from Thailand, Vanuatu, and Turkey-Syria illustrates how earthquakes not only threaten children's immediate survival but also undermine their emotional stability and learning continuity—factors that are critical to their overall development and future opportunities. These findings reinforce the need for integrated, child-centered disaster management frameworks that go beyond short-term emergency relief to encompass structural safety, psychosocial support, and resilient education systems. By institutionalizing such approaches, policymakers can better safeguard children's rights and foster resilience, ensuring that the youngest and most vulnerable members of society are protected in both the immediate aftermath of earthquakes and throughout the long road to recovery.

Review of International Child-Centered Disaster Risk Management Policies

In contemporary disaster risk management, Child-Centered Disaster Risk Reduction (CC-DRR) has emerged as a crucial paradigm, recognizing both the heightened vulnerabilities and the agency of children in all disaster phases. To move beyond descriptive case summaries, this review adopts five analytical dimensions to compare and extract policy lessons relevant to Thailand:

1. Institutional and Policy Framework – the degree to which DRR for children is embedded in formal policy and governance structures.
2. Integration with the Education System – the role of schools in preparedness, response, and recovery.
3. Psychosocial Support Mechanisms – formal strategies for addressing children's mental health needs.

4. Child Participation – structured opportunities for children to contribute to decision-making.

5. Post-Disaster Recovery Measures – speed, child-friendliness, and inclusiveness of recovery interventions.

Japan: Institutionalizing Preparedness Through the Education System: Japan has embedded disaster risk reduction (DRR) firmly within its national education framework, ensuring that preparedness is both systematic and sustainable. National DRR policies are integrated into education laws, while strict infrastructure standards guarantee that school buildings can withstand high-magnitude seismic events (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology, 2018). Within this framework, schools conduct regular earthquake and evacuation drills, and are formally designated as official evacuation centers equipped with trained personnel and child-friendly spaces to provide both physical safety and psychosocial support for affected children (UNICEF, 2022). Children’s participation is encouraged primarily through involvement in safety drills and school safety committees, fostering both awareness and practical readiness from a young age. In times of crisis, schools function as stable community hubs, ensuring continuity in education and serving as focal points for local recovery efforts (Shaw et al., 2011). For Thailand, Japan’s model offers a strong example of how DRR can be effectively embedded in educational structures and infrastructure standards—areas where significant reinforcement is still needed.

New Zealand: Integrating Psychosocial Care into Post-Disaster Education Policy: In the aftermath of the 2011 Christchurch earthquake, New Zealand recognized the profound and lasting psychological effects disasters can have on children and young people (UNDRR, 2021). This awareness led to significant reforms in education policy, embedding trauma-informed care as a core component of post-disaster response. Teachers and school staff received specialized training to identify and address post-traumatic stress, while the national curriculum was revised to include disaster preparedness and safety education—particularly within health and physical education subjects (Tipler et al., 2015). At the community level, schools were transformed into temporary shelters with dedicated child-friendly zones and personnel responsible for the emotional and physical well-being of children (UNICEF, 2017). This holistic approach reframed schools not only as places for learning, but as critical platforms for resilience-building and recovery in the wake of disasters. For Thailand, New Zealand’s emphasis on psychosocial care and curriculum integration offers valuable guidance for enhancing mental health preparedness within its education system.

Chile: Rapid, Child-Friendly Recovery Planning: Situated along the Pacific Ring of Fire, Chile has faced repeated seismic challenges and has developed robust systems for rapid educational recovery after disasters (Peek, 2008). A key feature of effective child-centered disaster response in Latin America is the rapid provision of temporary learning spaces and emergency education kits. For example, following the 2016 earthquake in Ecuador, Plan International supported the establishment of tent classrooms and distributed school kits to ensure continuity of education for affected children (Plan International, 2016). Equally important is the immediate dispatch of child psychologists to affected communities, ensuring that emotional recovery accompanies the restoration of educational services (Peek & Stough, 2010). UNESCO has developed educational resources to support emotional and psychosocial recovery following emergencies in Chile—such as the *Rebuilding without Bricks* guides released in 2023. However, there is no

documented evidence in publicly available sources of formal child-centered forums that directly inform national recovery planning (UNESCO, 2023). For Thailand, Chile's model highlights the importance of rapid education continuity measures coupled with formal mechanisms for children's participation in post-disaster recovery.

Comparative Synthesis

A comparative analysis of the three national cases—Japan, New Zealand, and Chile—reveals several core elements that underpin effective child-centered disaster risk reduction (CC-DRR) policies. First, institutionalization emerges as a critical factor, with DRR systematically integrated into formal laws and education policies, as exemplified by Japan and Chile (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology, 2018.; Plan International, 2015). Second, school-centered systems function as pivotal platforms for preparedness, shelter, and post-disaster recovery, a role consistently emphasized across all three countries (Shaw et al., 2011). Third, the integration of psychosocial support is essential, ensuring that children's mental health needs are addressed systematically in the aftermath of disasters, as demonstrated by New Zealand and Chile (Tipler et al., 2015; Peek & Stough, 2010). Fourth, child agency—the provision of formal mechanisms for children to participate in planning and recovery processes—is a key feature in Chile and New Zealand, reinforcing the importance of children's voices in shaping responsive and effective DRR interventions. Finally, rapid recovery measures are crucial for minimizing educational disruption, with Chile and Japan providing models for swift restoration of learning continuity and community support (Peek, 2008; Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology, 2018).

For Thailand, these comparative insights suggest three strategic priorities. First, DRR should be embedded comprehensively within education policy and infrastructure standards to ensure both preparedness and safety. Second, psychosocial support systems must be institutionalized within schools, with trained personnel and structured protocols to address children's emotional and mental health needs. Third, formal mechanisms for children's participation in DRR decision-making should be established, enabling youth to contribute meaningfully to disaster preparedness, response, and recovery processes. Collectively, these adaptations would strengthen Thailand's child-centered approach to disaster risk management and enhance the resilience of vulnerable populations in the face of diverse hazards.

Table1: Comparative Matrix: International Child-Centered Disaster Risk Management Policies and Relevance to Thailand.

Analytical Dimension	Japan	New Zealand	Chile	Thailand (Current Status)	Policy Gaps & Opportunities
1. Institutional & Policy Framework	National DRR policy integrated into education laws; school infrastructure standards mandated for seismic safety.	Post-disaster reforms integrated DRR & trauma care into education policy.	National protocols for rapid educational continuity post-disaster.	DRR in education not fully institutionalized; school infrastructure standards vary by region.	Embed DRR in national education policy and enforce uniform safety standards.
2. Education System Integration	Regular earthquake drills; schools as official evacuation centers.	Curriculum includes disaster preparedness; schools as community hubs.	Mobile classrooms and education kits deployed within 72 hrs post-disaster.	Disaster drills sporadic; limited formal role of schools as evacuation centers.	Establish nationwide school-based DRR programs with mandated drills and shelter functions.
3. Psychosocial Support	Trained personnel and child-friendly spaces in evacuation centers.	Teachers trained in trauma-informed care; formal school counseling services.	Child psychologists deployed to affected schools immediately.	Limited access to trained psychosocial support in schools, especially rural areas.	Integrate psychosocial support into DRR frameworks; train educators in trauma care.
4. Child Participation	Students involved in safety committees; participation mainly in drills.	Students contribute to recovery planning via school/community forums.	Formal child forums incorporated into recovery decision-making.	Child participation mostly informal; lacks structured feedback mechanisms.	Institutionalize child participation in DRR decision-making at school and local government levels.
5. Post-Disaster Recovery	Schools as stable hubs ensuring continuity of education and support.	Schools serve as temporary shelters with emotional-care personnel.	Rapid restoration of education services; inclusive recovery planning.	Recovery of education services often slow; ad-hoc coordination.	

Note. Developed by the author based on data from Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology (2018); Plan International (2015); Shaw et al. (2011); Tipler et al. (2015); Peek and Stough (2010); and Peek (2008).

Policy Implications for Thailand

The comparative review of child-centered disaster risk reduction (CC-DRR) practices in Japan, New Zealand, and Chile offers several actionable lessons for enhancing Thailand's child-centered disaster risk management (CC-DRM) framework. The analysis indicates that Thailand's current approach remains fragmented, with DRR initiatives for children implemented inconsistently across regions and lacking a fully institutionalized policy foundation. Drawing from international best practices, the following policy directions are proposed:

1. Institutionalize Child-Centered DRR in National Education and Disaster Laws: Thailand should enact legislative provisions that mandate the integration of disaster risk reduction (DRR) into school curricula, teacher training programs, and infrastructure regulations. Alongside this, binding safety standards should be established for all school facilities, covering seismic, flood, and fire safety measures, to ensure that schools provide a secure learning environment and serve as reliable hubs during disasters.
2. Strengthen School-Centered Preparedness Systems: Nationwide disaster drills should be implemented that comprehensively integrate evacuation procedures, shelter management, and child-specific protocols. Schools should also be designated as official evacuation centers, fully equipped with child-friendly facilities, to serve as focal points for both immediate response and ongoing community support during and after emergencies.
3. Integrate Psychosocial Support into Disaster Response: Teachers should receive specialized training in trauma-informed care to address the emotional and psychological needs of children affected by disasters. In addition, a rapid deployment network of child psychologists and social workers should be established to provide timely support, ensuring that children's mental health is considered an integral component of disaster response.
4. Institutionalize Child Participation Mechanisms: Structured platforms should be developed to allow children to actively express their needs and perspectives in disaster preparedness and recovery planning. Furthermore, youth representatives should be included in local and provincial disaster management committees, guaranteeing that children's voices are formally recognized and incorporated into decision-making processes.
5. Develop Rapid Education Recovery Protocols: Mobile classrooms and emergency learning kits should be pre-positioned in high-risk areas to minimize disruption to education following a disaster. Effective inter-agency coordination must also be ensured so that educational services can be restored within 72 hours, maintaining continuity of learning and supporting the resilience of affected communities.

Strategic Outlook: The successful implementation of these measures requires a whole-of-government and whole-of-society approach, engaging national ministries, local authorities, civil society organizations, and children themselves. By adapting internationally proven strategies to Thailand’s socio-cultural and geographic context, the country can significantly enhance the resilience, safety, and overall well-being of its children in the face of disasters.

Analysis of Child-Focused Disaster Management in Thailand

Although Thailand is not situated along major seismic fault lines like Japan or Chile, earthquakes have occurred in the northern provinces—particularly Chiang Rai and Lampang—and tremors from neighboring countries have been felt across Thai territory. These events highlight the urgent need for a robust disaster risk management system, particularly one that addresses the needs of vulnerable groups such as children. However, current measures remain limited, both in terms of policy scope and implementation. The following analysis examines existing approaches in three key phases: prevention, response, and recovery.

1. Prevention and Preparedness

1.1 The Ministry of Education has conducted assessments and retrofitting of school buildings in earthquake-prone areas to comply with the national Seismic Design Code. However, coverage remains incomplete, particularly in remote and resource-limited areas. Studies indicate that many rural schools have yet to benefit from retrofitting programs, which exacerbates urban–rural disparities in school safety and disaster preparedness (Save the Children, 2024; UNICEF Thailand, 2024).

1.2 Evacuation Drills and Disaster Education in Schools: Periodic evacuation drills and emergency safety education have been implemented in Thai schools. However, these initiatives are often irregular, lack standardization, and are not always tailored to the developmental stages of children across different age groups. Research indicates that although disaster education has expanded, teachers frequently lack systematic training and the ability to adapt curricula to local contexts, limiting the effectiveness of such programs (Jantakoon, 2021)

1.3 Absence of Child-Centered Policy Frameworks: Although Thailand has a National Disaster Prevention and Mitigation Plan, this framework primarily addresses the general population and lacks specific strategies focused on children’s unique needs in the pre-disaster phase. Local case studies (Yodmani, 2001) emphasize that disaster risk reduction in Thailand has historically centered on infrastructure rather than child protection, underscoring the policy gap.

2. Emergency Response

2.1 Field Operations by Government Agencies: During disaster events, organizations such as the Department of Disaster Prevention and Mitigation (DDPM) and local administrative bodies respond rapidly by establishing temporary shelters and providing immediate assistance. However, these responses often lack child-specific components, such as pre-established Safe Spaces for Children or personnel trained to address the unique needs of children. Research indicates that children in shelters frequently experience inadequate privacy, safety, and continuity in learning, which increases their vulnerability during emergencies

(Save the Children, 2023; UNICEF Thailand, 2024). In the Thai context, studies on child protection during emergencies emphasize the importance of integrating child-focused interventions into field operations to ensure both safety and psychosocial support.

2.2 Role of Teachers and School Staff: Teachers often serve as front-line caregivers during disasters, yet most lack specialized training in psychosocial care or crisis communication with children. This limits their ability to offer emotional support, ensure safety, and help reduce panic among children during emergencies. Research by Panyayong & Penjuntr (2006) shows that while teachers are highly trusted by children, they often feel underprepared to respond to children's trauma and educational needs during disasters.

3. Post-Disaster Recovery

3.1 Reconstruction of Educational Infrastructure: Post-disaster efforts in Thailand often focus on repairing or rebuilding school facilities. However, these processes are frequently delayed due to limited funding and logistical challenges, forcing many students to study in temporary settings that are neither safe nor conducive to learning. Studies on post-flood recovery indicate that reconstruction policies rarely prioritize child-centered facilities, with most attention directed toward restoring physical structures rather than ensuring a safe and supportive learning environment for children (Save the Children, 2024; UNICEF Thailand, 2024).

3.2 Psychosocial Recovery: There is currently no formal system in place for delivering child-focused psychological support as part of the recovery process. While agencies like the Ministry of Public Health and the Department of Mental Health occasionally provide assistance, these efforts are often fragmented, short-term, and not well-integrated with schools or local communities. A study by Wongphyat & Tanaka (2020) shows that community-based child counseling has proven effective but lacks institutional support and scaling.

3.3 Reintegration into the Education System: Children affected by disasters often face significant delays in returning to school. Some may drop out of the education system entirely, especially those from vulnerable groups such as children with disabilities or from impoverished households. There is a lack of coordinated tracking and reintegration mechanisms to ensure these children continue their education. Research indicates that without systematic reintegration, disaster impacts deepen inequality and perpetuate cycles of poverty among affected children (Save the Children, 2024; UNICEF Thailand, 2024).

This analysis reveals a significant gap in Thailand's disaster management framework: the absence of a proactive, child-centered public policy. While several agencies and strategic plans are in place, they lack integration and fail to designate children as a specific priority group requiring comprehensive protection. Therefore, future policy development must embed a Child Rights Approach throughout all phases of disaster management—prevention, response, and recovery. This includes developing participatory planning mechanisms that involve children, teachers, and communities, as well as allocating dedicated budgets for child-focused interventions at the local level. Drawing on both state reports and local academic studies enriches the analysis, making clear that ensuring child protection in disasters requires not only government action but also community and academic collaboration.

Linking Findings to Public Administration Theories

The empirical findings of this study reveal the profound multidimensional impacts of earthquakes on children in Thailand, affecting physical safety, psychological well-being, and educational continuity. These impacts expose critical limitations in the current Thai disaster management framework, which has yet to position children as a central concern. A theoretical analysis through public administration lenses provides insight into the structural, procedural, and governance-related barriers that undermine effective child-centered disaster risk management (CC-DRM), and offers a framework for designing more responsive and sustainable interventions.

Agenda-Setting and Policy Prioritization: Kingdon's (1984) Multiple Streams Framework posits that policy change arises when the problem, policy, and political streams converge, facilitated by proactive policy entrepreneurs. In Thailand, recurring earthquake events clearly constitute a pressing problem stream. However, the findings indicate significant gaps in systematic data collection on children's disaster vulnerabilities, reflecting a weak policy stream, while the absence of sustained advocacy and political commitment illustrates a constrained political stream. Contemporary studies (Boin et al., 2010; Wamsler et al., 2013) argue that effective agenda-setting in disaster governance requires the integration of empirical evidence, stakeholder engagement, and media framing to elevate the policy priority of vulnerable groups. The synthesis of these perspectives demonstrates that institutionalizing child-centered DRR into education and disaster laws, supported by robust monitoring and data collection mechanisms, is essential to align Thailand's policy agenda with actual risk exposure and societal needs.

Participatory Governance: Fung and Wright's (2003) Empowered Participatory Governance (EPG) framework emphasizes the meaningful engagement of affected populations in decision-making. The study's findings reveal that children, parents, and educators currently lack formalized avenues to express concerns or provide input in disaster planning, limiting the government's capacity to design contextually appropriate interventions. Recent empirical and theoretical research on collaborative governance emphasizes that inclusive participatory mechanisms—such as structured stakeholder engagement, transparent decision-making frameworks, and trust-building processes—enhance both the legitimacy and effectiveness of policy decisions (Ansell & Gash, 2007). When adapted to the Thai context, such inclusive mechanisms empower children as active stakeholders and equip administrators with localized insights to better tailor disaster preparedness, response, and recovery strategies.

Responsive Bureaucracy and Service Delivery: Denhardt and Denhardt's (2007) "New Public Service" model advocates that public agencies prioritize serving citizens' needs, particularly for marginalized and vulnerable groups, rather than pursuing rigid procedural objectives. The study highlights that post-disaster interventions in Thailand inadequately address children's psychosocial and educational requirements, with limited trauma-informed services and rigid learning arrangements. Contemporary analyses (Christensen et al., 2020) emphasize the importance of proactive, flexible, and transparent bureaucracies capable of rapid adaptation to emergent needs. Integrating these insights suggests that Thai agencies must adopt citizen-centered approaches, including pre-deployed psychosocial teams and adaptive educational support, akin to practices observed in New Zealand and Chile, to ensure resilience and continuity for child populations.

Whole-of-Government Coordination: Christensen and Lægreid (2007) argue that modern governance effectiveness depends on horizontal and vertical coordination across sectors and administrative levels. Empirical studies indicate that Thai education, health, and disaster management agencies often operate in silos, leading to fragmented responses and poor data sharing. Recent literature emphasizes the importance of cross-sectoral planning, shared budgeting, and inter-agency governance platforms in addressing complex, multidimensional risks (Kickert et al., 2013). In Thailand, a Whole-of-Government approach can facilitate coordinated education continuity, psychosocial care, and emergency response, mitigating systemic vulnerabilities and improving policy implementation efficiency.

Child Rights-Based Approach: The UN Convention on the Rights of the Child (United Nations, 1989) establishes a normative framework emphasizing survival, development, protection, participation, and non-discrimination. This study indicates that Thai disaster management policies inadequately incorporate these principles, particularly regarding post-disaster mental health, protective measures against exploitation, and structured opportunities for child participation. Contemporary guidance from the Child Protection Working Group Lebanon (2018) emphasizes that a rights-based approach ensures children are recognized as autonomous rights holders rather than passive beneficiaries, guiding policy toward equitable and ethical outcomes. Embedding these principles within disaster management policy strengthens accountability, aligns national practices with international obligations, and operationalizes child-centered governance.

Synthesis and Implications: Integrating empirical findings with both classical and contemporary public administration theories provides a nuanced understanding of Thailand's CC-DRM gaps. The analysis reveals that the challenges are multi-layered: structural (fragmented institutions, weak policy integration), procedural (limited child participation, inflexible service delivery), and normative (insufficient rights-based orientation). The theoretical synthesis supports strategic recommendations: (1) institutionalize child-centered policies within legal and educational frameworks; (2) establish formal participatory mechanisms for children and communities; (3) enhance bureaucratic responsiveness through training and flexible service provision; and (4) adopt a Whole-of-Government approach to coordinate across sectors. Collectively, this approach provides a theoretically grounded roadmap for designing sustainable, child-centered disaster policies that prioritize resilience, protection, and equitable participation.

Policy Recommendations for Building a Sustainable Child-Centered Disaster Management System

Developing a sustainable disaster management system in Thailand necessitates a strong focus on protecting children's rights, in line with human rights principles and contemporary theories of social justice, resilience, and participatory governance. The protection of children during disasters not only mitigates immediate physical and psychological harm but also ensures the continuity of education and long-term developmental opportunities.

Strengthening Child-Safe Infrastructure. Sustainable disaster management must begin with the establishment of resilient, child-centered infrastructure. Existing schools and community shelters should be retrofitted to meet rigorous seismic, flood, and fire safety standards, while new constructions should integrate child-specific safety features from the outset. The Ministry of Education, the Department of

Disaster Prevention and Mitigation (DDPM), and local municipalities should coordinate these efforts, with dedicated national funds allocated for hazard-prioritized retrofitting. International partnerships may supplement financial and technical expertise. Embedding these measures reflects the principles of Social Justice Theory, ensuring equitable access to safe learning environments for children in high-risk areas.

Capacity Building and Training for Educational Personnel. Ensuring that educational personnel are prepared to respond effectively during crises is critical. Mandatory training programs should equip teachers and school staff with skills in disaster preparedness, first aid, and trauma-informed care, reinforced through regular simulation exercises and annual refresher courses. Responsibility for these programs lies with the Ministry of Education, the Teachers' Council of Thailand, and supporting organizations such as the Thai Red Cross. Budget allocations should be integrated into annual school operations, supplemented by central government support. This approach operationalizes both Social Justice and Resilience Theories, building human capacity to safeguard children's physical and psychological well-being.

Sustainable Recovery Systems for Education and Mental Health. Rapid restoration of educational services and psychosocial support is essential to minimize long-term developmental disruptions. Mobile classrooms, pre-positioned learning kits, and rapid-deployment teams of child psychologists and social workers should be strategically located in high-risk areas. Clear operational protocols should enable the deployment of these resources within 72 hours post-disaster, ensuring continuity of learning and access to mental health support. These strategies operationalize Resilience Theory, facilitating children's adaptation and recovery while mitigating the long-term effects of trauma and educational interruption.

Integrating Technology to Ensure Learning Continuity. Modern disaster management must leverage technology to maintain educational continuity when schools are incapacitated. Online learning platforms, cloud-based lesson repositories, and mobile applications with offline access capabilities can provide uninterrupted educational engagement. Schools in high-risk zones may be equipped with solar-powered tablets or laptops to ensure accessibility. The Ministry of Education, in collaboration with the Digital Government Development Agency (DGA) and local IT departments, should oversee implementation. Budget considerations include infrastructure investment, maintenance, and potential partnerships with private technology providers. This approach aligns with Emergency Education Theory, providing adaptive, flexible learning systems responsive to changing environmental conditions.

Strengthening Family and Community Participation. A sustainable child-centered disaster management system requires meaningful engagement of families and local communities. Structured mechanisms such as school disaster committees, community disaster volunteer networks, and local child protection councils can facilitate this engagement. Regular workshops, risk assessments, and feedback sessions help integrate local knowledge into disaster preparedness and recovery planning. Local municipalities, DDPM, school administrations, and civil society organizations should share responsibility for coordination, supported by modest community engagement grants within annual local disaster preparedness budgets. This aligns with Participatory Governance Theory, emphasizing inclusive engagement to enhance policy legitimacy, responsiveness, and the resilience of vulnerable populations.

Monitoring and Evaluation for Continuous Improvement. Finally, effective policy implementation requires robust monitoring and evaluation mechanisms. Key performance indicators (KPIs) should be established to assess school safety, child participation, psychosocial support provision, and educational continuity. Annual audits and public reporting ensure transparency and accountability, facilitating evidence-based policy adaptation. Responsibility for monitoring should be shared among the Ministry of Education, the Office of the National Economic and Social Development Council (NESDC), and independent academic evaluators, with digital tools employed for data collection and analysis. Integrating monitoring mechanisms reflects the principles of both Resilience and Social Justice Theories, fostering continuous improvement and sustainable disaster management outcomes.

In summary, these recommendations provide a theoretically grounded and operationally actionable roadmap for building a sustainable, child-centered disaster management system in Thailand. By systematically addressing infrastructure, capacity building, educational continuity, psychosocial support, technological integration, community participation, and monitoring, Thailand can enhance the safety, well-being, and resilience of children in disaster contexts while fulfilling international obligations and human rights commitments.

Table2: Policy Recommendations for Building a Sustainable Child-Centered Disaster Management System

Main Component	Activities / Measures	Responsible Agencies	Theory / Principle
1. Child-Safe Infrastructure	- Retrofitting schools & shelters- New child-centered constructions	Ministry of Education, DDPM, Local Municipalities	Social Justice Theory: equitable access
2. Capacity Building & Training	- Mandatory training for teachers & staff- First aid & trauma-informed care- Simulation exercises & refresher courses	Ministry of Education, Teachers' Council, Thai Red Cross	Social Justice + Resilience Theories: safeguard children's well-being
3. Sustainable Recovery Systems	- Rapid deployment: mobile classrooms, learning kits, psychologists/social workers- Operational within 72 hours- Strategic placement in high-risk areas	Ministry of Education, DDPM, local partners	Resilience Theory: adaptation & recovery
4. Technology for Learning Continuity	- Online platforms, cloud repositories, offline mobile apps- Solar-powered tablets/laptops for high-risk schools	Ministry of Education, DGA, local IT departments	Emergency Education Theory: adaptive & flexible learning

Main Component	Activities / Measures	Responsible Agencies	Theory / Principle
5. Family & Community Participation	- School disaster committees & community volunteer networks- Local child protection councils- Workshops, risk assessments, feedback sessions	Local municipalities, DDPM, schools, civil society	Participatory Governance Theory: inclusive engagement
6. Monitoring & Evaluation	- KPIs: school safety, child participation, psychosocial support, educational continuity- Annual audits & public reporting	Ministry of Education, NESDC, independent evaluators	Resilience + Social Justice Theories: continuous improvement

Note. Developed by the author.

Conclusion

Earthquakes have profound impacts on children across multiple dimensions, including physical, psychological, and educational aspects. Vulnerable groups, such as children in remote areas or those from impoverished families, suffer disproportionately due to limited infrastructure and inadequate support for education and mental health following disasters. This article underscores the importance of developing child-centered public policies in disaster management. It highlights approaches from countries like Japan, New Zealand, and Chile, which have formulated policies addressing the specific needs of children in preparedness, response, and recovery phases.

In the context of Thailand, however, there remain significant limitations in policies that clearly and comprehensively protect children during disasters, particularly in prevention, response, and recovery efforts. Furthermore, there is a lack of integrated approaches that fully consider children's vulnerabilities. The development of policies and measures should adopt a Child Rights-Based Approach and promote the participation of children, educators, and communities in disaster management planning across all stages—prevention, response, and recovery—to ensure effective and sustainable protection of children in all disaster situations.

References

- Ansell, C., & Gash, A. (2007). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543–571. <https://doi.org/10.1093/jopart/mum032>
- Boin, A., McConnell, A., & 't Hart, P. (2010). *Governing after crisis: The politics of investigation, accountability and learning*. Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/core/books/governing-after-crisis/5D1DE2B9F5514C4C620DCB8440DE7432>
- Child Protection Working Group Lebanon. (2018). *Minimum standards for child protection in humanitarian action*. UNHCR. <https://data.unhcr.org/en/documents/download/74549>

- Christensen, T., & Lægreid, P. (2007). The whole-of-government approach to public sector reform. *Public Administration Review*, 67(6), 1059–1066. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2007.00797.x>
- Christensen, T., Lægreid, P., Roness, P. G., & Røvik, K. A. (2020). *Organization theory and the public sector: Instrument, culture and myth*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780367855772>
- Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2007). *The new public service: Serving, not steering* (Expanded ed.). M. E. Sharpe.
- Financial Times. (2024, July 10). Helping child earthquake victims rebuild dreams for the future. <https://www.ft.com/content/3e469ea5-c122-4981-a956-f9c69b17081d>
- Fung, A., & Wright, E. O. (Eds.). (2003). *Deepening democracy: Institutional innovations in empowered participatory governance*. Verso.
- Jantakoon, J. (2021). The development of a curriculum to enhance natural disaster survival skills: A case of Tham Luang Cave, Chiang Rai Province by using coaching process. *Journal of Education and Innovation*, 23(2), 375–390. https://so06.tcithaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/247154
- Kingdon, J. W. (1984). *Agendas, alternatives, and public policies*. Little, Brown and Company.
- Kickert, W. J. M., Klijn, E. H., & Koppenjan, J. F. M. (2013). *Managing complex governance networks*. SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781446217658>
- Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology. (2018). *Basic education in Japan: Chi (knowledge), toku (virtue), tai (body)*. MEXT.. https://www.mext.go.jp/en/policy/education/brochure/title01/detail01/_icsFiles/afieldfile/2018/10/09/1409899-01.pdf
- Mutch, C. (2015). The role of schools in disaster settings: Learning from the 2010–2011 New Zealand earthquakes. *International Journal of Educational Development*, 41, 283–291. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2014.06.008>
- Pananont, P., Herman, M. W., Pornsopin, P., Furlong, K. P., Habangkaem, S., Waldhauser, F., Wongwai, W., Limpisawad, S., Warnitchai, P., Kosuwan, S., & Wechbunthung, B. (2017). Seismotectonics of the 2014 Chiang Rai, Thailand, earthquake sequence. *Journal of Geophysical Research: Solid Earth*, 122(8), 6367–6388. <https://doi.org/10.1002/2017JB014085>
- Panyayong, B., & Pengjuntr, W. (2006). Mental health and psychosocial aspects of disaster preparedness in Thailand. *International Review of Psychiatry*, 18(6), 607–614. <https://doi.org/10.1080/09540260601038514>
- Peek, L. (2008). Children and disasters: Understanding vulnerability, developing capacities, and promoting resilience. *Children, Youth and Environments*, 18(1), 1–29. <https://journals.uc.edu/index.php/cye/article/view/6776>
- Peek, L., & Stough, L. M. (2010). Children with disabilities in the context of disaster: A social vulnerability perspective. *Child Development*, 81(4), 1260–1270. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01466.x>
- Plan International. (2016, May 11). *Students return to school in Ecuador’s earthquake-affected areas*. Plan International USA. <https://www.planusa.org/blog/plan-international-students-return-to-school-in-ecuadors-earthquake-affected-areas/>

- Saric, I. (2025, March 28). *Massive earthquake rocks Myanmar, Thailand, killing more than 150 people: In photos*. AXIOS. <https://www.axios.com/2025/03/28/earthquake-myanmar-thailand-bangkok-photos-deaths>
- Save the Children. (2023). *Handbook for Child Protection in Emergency*. <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/handbook-for-child-protection-in-emergency>
- Save the Children. (2024, September 24). *Thailand, Vietnam floods: More than 900 schools damaged, leaving children unable to return learning*. <https://www.savethechildren.net/news/thailand-vietnam-floods-more-900-schools-damaged-leaving-children-unable-return-learning>
- Save the Children International. (2025, February 5). *One in four children displaced in 2023 Türkiye earthquake yet to return home while needs in Syria mount*. <https://www.savethechildren.net/news/turkiyesyria-one-four-children-turkiye-displaced-2023-earthquake-yet-return-home-while-needs>
- Shaw, R., Shiwaku, K., & Takeuchi, Y. (2011). Disaster education: An introduction. In R. Shaw, K. Shiwaku, & Y. Takeuchi (Eds.), *Disaster education* (Vol. 7, pp. 1–22). Emerald Group Publishing Limited. [https://doi.org/10.1108/S2040-7262\(2011\)0000007007](https://doi.org/10.1108/S2040-7262(2011)0000007007)
- Thai Meteorological Department. (2014, May 5). *Chiang Rai earthquake report: May 5, 2014* [PDF]. Thai Meteorological Department. <https://earthquake.tmd.go.th/documents/file/seismo-doc-1404703458.pdf>
- Thai Meteorological Department. (2019). *Flash Update No. 01: M 6.4 Earthquake in Lao PDR and Thailand*. <https://reliefweb.int/report/lao-peoples-democratic-republic/flash-update-no-01-m-64-earthquake-lao-pdr-and-thailand-22>
- Tipler, K. S., Tarrant, R. A. C., Johnston, D. M., & Tuffin, K. F. (2015). *Emergency preparedness in New Zealand schools: A summary of survey results*. GNS Science. <https://digitalnz.org/records/37098726>
- United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2021). *Human cost of disasters: An overview of the last 20 years (2000–2019)*. <https://www.undrr.org/publication/human-cost-disasters-overview-last-20-years-2000-2019>
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2023, July 18). *UNESCO delivered educational guides in the context of the emergency caused by wildfires in central and southern Chile*. UNESCO. <https://www.unesco.org/en/articles/unesco-delivered-educational-guides-context-emergency-caused-wildfires-central-southern-chile>
- United Nations Children's Fund. (2023, November 7). *Children account for half of dead and injured in Nepal earthquake*. <https://www.unicef.org/press-releases/children-account-half-dead-and-injured-nepal-earthquake-unicef>
- United Nations Children's Fund. (2024). *Flood emergency*. <https://unicef.or.th/flood-emergency>

- United Nations Children's Fund. (2025, July 25). *Families still reeling after devastating earthquake in Myanmar*. <https://www.unicef.org/emergencies/powerful-earthquake-rocks-myanmar>
- United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. (2023, August 11). *Syrian Arab Republic: Cross-border humanitarian reach and activities from Türkiye (May 2023)*. ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/syrian-arab-republic-cross-border-humanitarian-reach-and-activities-turkiye-may-2023>
- Wamsler, C., Brink, E., & Rivera, C. (2013). *Planning for climate change in urban areas: From theory to practice*. *Journal of Cleaner Production*, 50, 68–81. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2012.12.008>
- Wongphyat, W., & Tanaka, M. (2020). A prospect of disaster education and community development in Thailand: Learning from Japan. *Nakhara: Journal of Environmental Design and Planning*, 19(1), 1–24. <https://doi.org/10.54028/NJ202019124>
- Yodmani, S. (2001, February 5–9). *Disaster risk management and vulnerability reduction: Protecting the poor*. Paper presented at the Asia and Pacific Forum on Poverty: Reforming Policies and Institutions for Poverty Reduction, Asian Development Bank, Manila, Philippines.

แนวทางการพัฒนาระบบและกลไกการเบิกจ่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

วณิช ฝาชัยภูมิ^{1*}

Received: July 20, 2025 Revised: November 14, 2025 Accepted: November 14, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) ปัญหาเกี่ยวกับการเบิกจ่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ และ 2) หาแนวทางพัฒนาการเบิกจ่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัย ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการเบิกจ่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำนวน 8 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการเบิกจ่ายงบประมาณมีดังนี้ 1) ข้อผิดพลาดเกิดจากเอกสารประกอบการเบิกจ่ายที่ไม่ครบถ้วน หรือไม่มีความสอดคล้องกัน เช่น ใบเสร็จรับเงินไม่ถูกต้อง หรือการแนบเอกสารไม่ครบตามที่กำหนด 2) การตรวจสอบเอกสารที่ซับซ้อน และหลายขั้นตอนทำให้การอนุมัติการเบิกจ่ายล่าช้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานของโครงการ 3) การตีความระเบียบของบุคลากรแต่ละหน่วยงานอาจแตกต่างกัน ทำให้เกิดความสับสน และข้อผิดพลาดในการปฏิบัติงาน 4) ผู้ปฏิบัติงานขาดการศึกษาทำความเข้าใจ และการปรับปรุง กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกิจของตนเอง และหน่วยงาน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และพระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561 มาตรา 47 ประกอบกำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินจากคลัง การเก็บรักษาเงิน และการนำเงินส่งคลัง พ.ศ. 2562 เป็นระเบียบหลักที่ครอบคลุมขั้นตอนการเบิกจ่ายโดยละเอียดขั้นตอนการอนุมัติที่ยาวนาน และระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินจากคลัง พ.ศ. 2562 ข้อ 49 กำหนดหลักฐานการจ่าย พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้าง และการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 กำหนดหลักฐาน และขั้นตอนเกี่ยวกับการตรวจรับพัสดุ (ใบตรวจรับพัสดุ) ซึ่งเป็นเอกสารสำคัญในการเบิกจ่าย และได้นำมาประกอบกับผลการวิจัยพบว่าแนวทางพัฒนาการเบิกจ่ายงบประมาณมีดังนี้ 1) แนวทางการแก้ไขปัญหาการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งบุคลากรและผู้บริหารหน่วยงานภายใน 2) แนวทางแก้ไขปัญหาเอกสารประกอบฎีกาเบิกเงิน ต้องสร้างแบบฟอร์มที่เป็นมาตรฐาน และสร้างความเข้าใจ จัดทำคู่มือ ที่ชัดเจนจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ 3) แนวทางแก้ไขปัญหาเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการต้องประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ผู้เดินทางไปราชการ 4) แนวทางแก้ไขปัญหาการเบิกค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม ต้องสร้างความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง และจัดทำคู่มือที่ละเอียดเข้าใจง่าย ตลอดจนจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ 5) แนวทางการแก้ไขปัญหาในการเบิกเงินนอกงบประมาณรายจ่าย โดยต้องถ่ายทอดความรู้ และสร้างความเข้าใจเชิงลึกจัดทำคู่มือ และฐานข้อมูลระเบียบเฉพาะให้เข้าใจ 6) วิธีการแก้ไขปัญหาในการตรวจ และอนุมัติฎีกา โดยต้องพัฒนาศูนย์บุคลากร และจัดอบรมเชิงลึกให้ต่อเนื่องเน้นการตีความระเบียบที่ถูกต้อง และพัฒนาระบบการทำงานนำเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศมาใช้ 7) แนวทางการแก้ไขปัญหาในขั้นตอนการเบิกจ่ายเงิน (หลังจากอนุมัติฎีกาแล้ว) โดยการตรวจสอบข้อมูลผู้รับเงินอย่างเข้มงวดเชิงรุกนำเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาระบบการจ่ายเงินมาใช้

คำสำคัญ: การเบิกจ่าย, งบประมาณ, ระเบียบการเบิกจ่าย

¹ งานศิลปวัฒนธรรม สำนักส่งเสริมวิชาการและจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ email: fachayaphumiw@gmail.com

Guidelines for Developing the Disbursement System and Mechanisms of Chaiyaphum Rajabhat University

Vanich Fachaiyphum¹

ABSTRACT

This research aimed to 1) examine problems related to budget disbursement at Chaiyaphum Rajabhat University; and 2) propose guidelines for improving the university's disbursement system and mechanisms. A qualitative research approach was employed. The target group consisted of eight personnel involved in disbursement operations at Chaiyaphum Rajabhat University, selected through purposive sampling. Data were collected using semi-structured interviews and analyzed through inductive analysis. The findings revealed several key problems in budget disbursement: 1) errors arising from incomplete or inconsistent supporting documents, such as incorrect receipts or missing attachments; 2) complex and multi-step document verification procedures that caused delays in disbursement approval and affected project implementation; 3) inconsistencies in the interpretation of regulations among personnel across different departments, leading to confusion and operational errors; and 4) insufficient knowledge, understanding, and updating of newly enacted laws, regulations, and rules relevant to personnel duties and institutional responsibilities.

Based on a review of related studies and relevant legal frameworks, including the State Fiscal Disciplines Act, B.E. 2561 (Section 47), which requires government agencies to comply with budgetary laws and related regulations; the Ministry of Finance Regulations on Disbursement of Funds from the Treasury, Money Custody, and Remittance of Funds to the Treasury B.E. 2562, which govern detailed disbursement procedures and approval processes; the Ministry of Finance Regulations on Disbursement of Funds from the Treasury B.E. 2562 (Section 49), which specify required proof of payment; and the Public Procurement and Supplies Administration Act, B.E. 2560, which stipulates evidence and procedures for goods inspection as a key document for disbursement, the study proposes the following guidelines for improving budget disbursement: 1) Resolving budget disbursement problems requires cooperation from all parties, including operational personnel and administrators. 2) Problems related to supporting documents for disbursement requests can be addressed through the development of standardized forms, the promotion of clear understanding, the preparation of comprehensive manuals, and the organization of regular hands-on training workshops. 3) Issues related to official travel expense claims *can be solved by* disseminating relevant information and fostering accurate understanding among personnel undertaking official travel. 4) Problems related to training expense claims can be resolved

¹ Art and Culture, Office of Academic Promotion and Life Long Learning, Chaiyaphum Rajabhat University email: fachayphumiw@gmail.com

by strengthening knowledge and understanding, preparing detailed and easy-to-understand manuals, and conducting regular training workshops. 5) Addressing problems in the disbursement of off-budget funds *can be achieved through* effective knowledge transfer, in-depth understanding, and the development of specific manuals and regulatory database. 6) The review and approval of payment vouchers can be improved through personnel development through continuous in-depth training, an emphasis on accurate interpretation of regulations, and the enhancement of work processes through the application of technology and information systems. 7) Approval disbursement procedures (after payment voucher approval) can be enhanced *by* proactively and rigorously verifying payee information and adopting advanced payment system technologies.

Keywords: Disbursement, budget, disbursement regulations

บทนำ

ปัจจุบันระบบการตรวจสอบการเบิกจ่ายของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) มีผลกระทบต่อมหาวิทยาลัยในภาพรวม สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) มีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินแผ่นดินของหน่วยงานรัฐ รวมถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อให้มั่นใจว่าการเบิกจ่ายเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ การตรวจสอบของ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ไม่ได้เน้นแค่ความถูกต้องของเอกสาร แต่ยังตรวจสอบถึงความคุ้มค่าและความโปร่งใสในการใช้จ่ายเงินด้วย ผลกระทบต่อมหาวิทยาลัย ระเบียบการเบิกจ่ายที่เข้มงวดของ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ส่งผลกระทบต่อมหาวิทยาลัยในหลายด้าน ความยุ่งยากของขั้นตอน มหาวิทยาลัยต้องดำเนินการเบิกจ่ายตามระเบียบที่ซับซ้อน และมีเอกสารประกอบจำนวนมากทำให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการ การขาดความคล่องตัวการต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงต้องบริหารจัดการการเงินการคลังภายใต้กรอบของกฎหมายหลักที่ให้อำนาจแก่สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ในการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินแผ่นดินอย่างเข้มงวด นั่นคือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2561 ซึ่งกำหนดให้หน่วยรับตรวจต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ และหลักเกณฑ์ที่ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) กำหนด เพื่อให้เกิดความประหยัด มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน

จากปัญหาที่เกิดขึ้น และประกอบกับงานวิจัยหลายชิ้น รวมถึงคำสนทนาจากการสัมภาษณ์กับบุคลากร และการอ้างอิงจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับคู่มือปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏหลายแห่ง ปัญหาที่พบบ่อยครั้ง คือปัญหาเอกสารไม่ครบถ้วน พบข้อผิดพลาดจากเอกสารประกอบการเบิกจ่ายที่ไม่ครบถ้วน หรือไม่มีความสอดคล้องกัน เช่น ใบเสร็จรับเงินไม่ถูกต้อง หรือการแนบเอกสารไม่ครบตามที่กำหนด ความล่าช้าในการอนุมัติ การตรวจสอบเอกสารที่ใช้เวลานานซับซ้อน และหลายขั้นตอนทำให้การอนุมัติการเบิกจ่ายล่าช้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานของโครงการ และการตีความระเบียบที่แตกต่างกัน ของบุคลากร ทำให้เกิดความสับสน และเกิดข้อผิดพลาดได้ (นางสาวเอ และคณะ (นามสมมติ), การสื่อสารระหว่างบุคคล, 2 เมษายน 2568) และการศึกษางานวิจัย จารุวรรณ ภูซาง (2552) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการเบิกจ่ายเงินงบประมาณและเงินรายได้ ของคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ผลการศึกษาพบว่า ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ด้านการยืมเงินทรองจ่าย ด้านการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ ด้านการเบิกจ่ายเงินรายได้ มีปัญหาอยู่ใน ระดับน้อยทุกด้าน ซึ่งรายการที่มีปัญหาน้อย แต่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่คือ ขั้นตอนการให้บริการหลายขั้นตอนมีความยุ่งยากและซับซ้อน ด้านการยืมเงิน ทรองจ่าย คือ การตรวจสอบเอกสารการยืมเงินด้านการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ ขวัญฤทัย ระวัง (2563) ได้ศึกษาการปรับปรุงกระบวนการเบิกจ่ายเงินงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกจาน อำเภอดงระการพิชผล จังหวัดอุบลราชธานี ดังนี้ สภาพปัญหาเกี่ยวกับการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ พบว่าสภาพปัญหาเกี่ยวกับการเบิกจ่ายเงินงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกจาน อำเภอดงระการพิชผล จังหวัดอุบลราชธานี ภาพรวมอยู่ในระดับน้อยได้แก่ขั้นตอนการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ ด้านระเบียบการบริหารเงินงบประมาณ ด้านการวางแผนการเบิกจ่ายเงินงบประมาณด้านอุปกรณ์ที่ใช้ในการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ และด้านบุคลากรเกี่ยวกับการเบิกจ่ายเงินงบประมาณมีระดับน้อย ปาวิณีย์ เบนอะสาร (2553) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการเบิกจ่ายเงินขององค์การบริหาร ส่วนตำบลกะลุวอ อำเภอนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส จากการศึกษาพบว่าขั้นตอนการวางแผนการเบิกจ่าย อบต.กะลุวอ ไม่ได้ปฏิบัติตามระเบียบฯ ซึ่งในปัจจุบันส่วนการคลังจะเป็นผู้วางฎีกาของทุกส่วนเอง ทำให้มีปัญหาเอกสารการเบิกจ่ายมาก เนื่องจากผู้วางฎีกาไม่ใช่เจ้าของงบประมาณ เลยเว้นไม่แสดงยอดงบประมาณคงเหลือไม่มีลายมือชื่อของหัวหน้าหน่วยงานผู้เบิกวางฎีกาเบิกเงินผิดหมวด และวางฎีกาเบิกผิดส่วน และได้มีแนวทางแก้ไขคือให้เจ้าของงบประมาณ ทุกส่วนเป็นผู้วางฎีกาเบิกจ่ายเงินงบประมาณเอง โดยแต่งตั้งเจ้าหน้าที่เพื่อรับผิดชอบฎีกา เพื่อจะได้มีการตรวจสอบเอกสารและเบิกจ่ายเงินงบประมาณอย่างมีระบบ และให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับการฝึกอบรม อรสา มุทธิกา (2553) ได้ศึกษาแนวทาง

กระบวนการพัฒนากระบวนการเบิกจ่ายเงินของเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนาอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชรจากการศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ดังนั้น ด้านการวางฎีกา พบว่า การวางฎีกาไม่ถูกต้องตามระเบียบ มีการวางฎีกาล่าช้าเกิน 3 วัน หลังจากวันตรวรับ เอกสารในการจัดซื้อหรือจัดจ้างไม่ครบถ้วน หัวหน้าพัสดุไม่ตรวจสอบเอกสาร การจัดซื้อจัดจ้างไม่มีการลงนามในใบส่งของ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติไม่ได้ลงนามรับของในใบส่งของ ตัวเลข หรือวันที่ มีความผิดพลาด แต่ไม่มีการลงนามกำกับ คณะกรรมการตรวรับพัสดุลงนามไม่ครบถ้วน เกิดจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่มีความรู้ความเข้าใจในระเบียบหนังสือสั่งการต่าง ๆ รัตนภรณ์ ศุภประเสริฐ (2554) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ของงานการเงินและบัญชีในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน คือด้านข้อมูลด้านบุคลากร ด้านระบบและ เทคโนโลยีด้านการควบคุม เข็มเพชร พูนสงวน (2555) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดทำฎีกาเบิกจ่ายเงินเทศบาลตำบล วังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่าปัญหาด้านบุคลากรเนื่องจากบุคลากร ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการเบิกจ่ายเงินและแนวทางแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่นให้ ความรู้แก่พนักงานเทศบาล

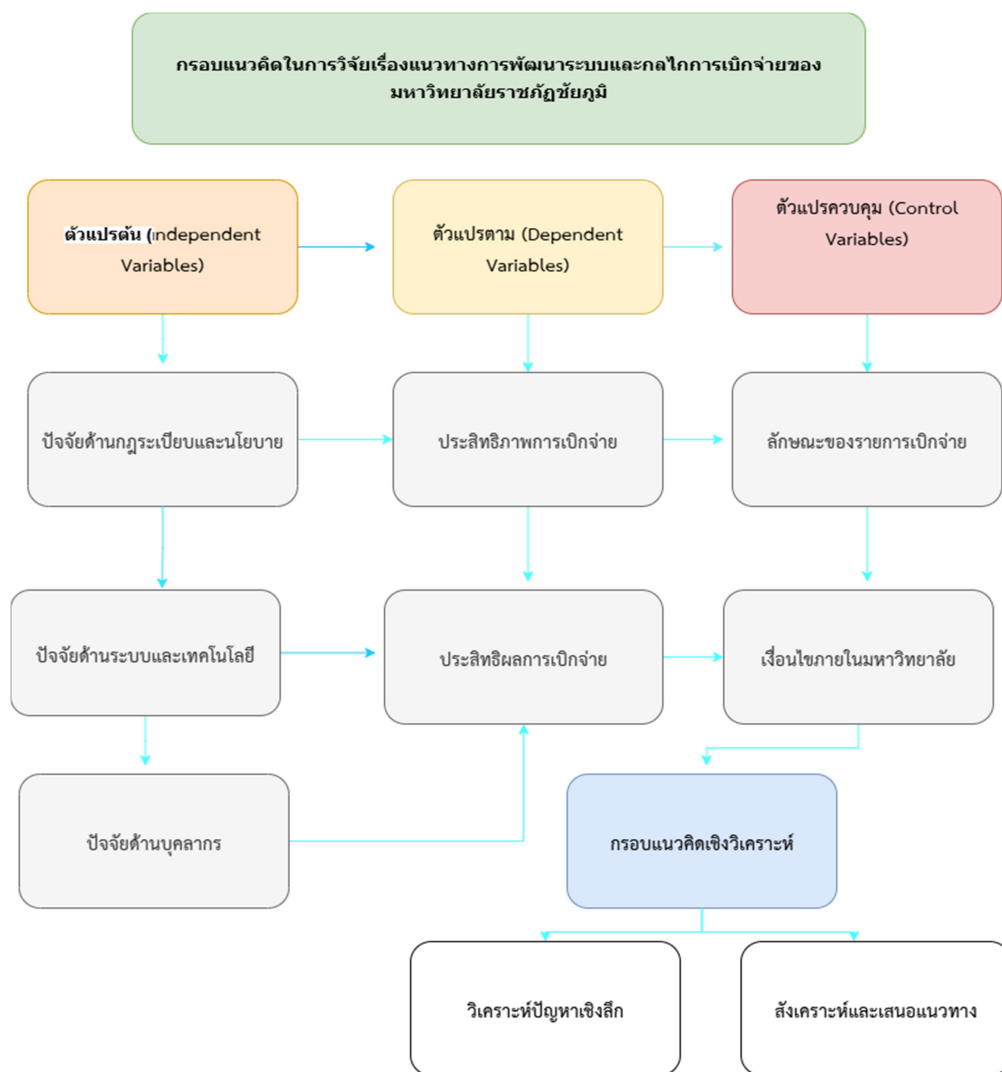
การพัฒนากระบวนการและกลไกการเบิกจ่ายที่มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากปัญหาที่พบเป็นอุปสรรคต่อธรรมาภิบาลทางการเงิน และประสิทธิภาพในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยโดยตรง การที่บุคลากรยังคงประสบปัญหาเอกสารไม่ครบถ้วน ความล่าช้าในการอนุมัติ และการตีความระเบียบที่ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ถือเป็นความเสี่ยงสูง ที่จะส่งผลกระทบต่อผลการตรวจสอบจาก สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) และขัดขวางความคล่องตัวในการขับเคลื่อนภารกิจหลัก เช่น การวิจัย และบริการวิชาการ ดังนั้น การวิจัยและพัฒนาจึงเป็นก้าวสำคัญในการลดความเสี่ยงทางกฎหมาย และ ยกระดับความเชื่อมั่น ในการบริหารจัดการงบประมาณของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของรัฐอย่างสมบูรณ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ที่ส่งผลให้กระบวนการเบิกจ่ายงบประมาณของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิเกิดความล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพ
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาระบบและกลไกการเบิกจ่ายงบประมาณ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับระเบียบราชการ รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อเพิ่มความรวดเร็วและความโปร่งใส

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการศึกษาถึงปัญหาและหาแนวทางพัฒนาการเบิกจ่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ กรอบแนวคิดในการวิจัยนี้จึงถูกกำหนดขึ้นโดยแบ่งองค์ประกอบออกเป็น 3 ส่วนหลัก คือ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และ ผลลัพธ์ (Output) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการเบิกจ่ายที่มีประสิทธิภาพ จึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาระบบและกลไกการเบิกจ่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ที่มา: นายวานิช ฝาชัยภูมิ, ผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาระบบและกลไกการเบิกจ่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รายละเอียด ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการเบิกจ่ายงบประมาณของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำนวน 8 คน คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยใช้ แนวคำถาม ซึ่งประกอบด้วยคำถามหลัก เป็นชุดคำถามที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อใช้เป็นกรอบในการสัมภาษณ์ เพื่อให้แน่ใจว่าได้ข้อมูลที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย

คำถามย่อยคำถามกระตุ้นเป็นคำถามที่ผู้วิจัยใช้เพื่อเจาะลึกในประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลตอบ เพื่อให้ได้รายละเอียดของข้อมูลเพิ่มเติมที่ผู้วิจัยต้องการ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินบทสนทนา โดยใช้คำแนะนำในการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง และคำแนะนำในการจดบันทึกข้อมูลสำคัญ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

โดยมีแนวทางดังนี้ ตรวจสอบเชิงเนื้อหา ให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยปริญญานักวิจัยที่มีประสบการณ์ ตรวจสอบความสอดคล้องของแนวคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ ตรวจสอบซ้ำ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญร่วมตรวจสอบการถอดเทปและการตีความข้อมูล เพื่อยืนยันว่าการสรุปผลมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนมีดังนี้ 1) เตรียมการ กำหนดกลุ่มเป้าหมาย เลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่มีคุณสมบัติตรงตามงานวิจัยต้องการ ที่มีประสบการณ์หรือความรู้ในเรื่องโดยตรงเรียงลำดับคำถามจากเรื่องทั่วไปไปสู่เรื่องที่เจาะลึก เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกผ่อนคลายและพร้อมที่จะให้ข้อมูลเตรียมอุปกรณ์ สำหรับบันทึกเสียงและวิดีโอ (เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว) รวมถึงสมุดบันทึกและปากกาสำหรับจดบันทึกประเด็นสำคัญ นัดหมายและชี้แจง ติดต่อผู้ให้ข้อมูลเพื่อขอเข้าสัมภาษณ์ ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และขออนุญาตบันทึกเสียง พร้อมรับรองว่าข้อมูลจะถูกเก็บเป็นความลับเพื่อสร้างความไว้วางใจ 2) การสัมภาษณ์ สร้างบรรยากาศเริ่มต้นด้วยการแนะนำตัวเองและทบทวนวัตถุประสงค์ของการวิจัยอีกครั้ง พูดคุยในเรื่องทั่วไปเพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่เตรียมไว้ สังเกตและฟังอย่างตั้งใจ พบประเด็นที่น่าสนใจ ใช้คำถามเจาะลึก เพื่อขยายความ สรุปและสอบถามเมื่อใกล้จบการสัมภาษณ์และเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เพิ่มเติมข้อมูลในส่วนที่เข้าใจผิด 3) นำไฟล์เสียงมาถอดเทป เป็นตัวอักษร ให้ละเอียดและครบถ้วน ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการถอดเทป และนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ตามหัวข้อที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามวิธีการที่เหมาะสม โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ศึกษาเพื่อตอบคำถามงานวิจัย นำเสนอผลการวิจัยโดยอ้างอิงข้อมูลจากคำสัมภาษณ์เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับงานวิจัย

ผลการวิจัย

1. การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ที่ส่งผลให้กระบวนการเบิกจ่ายงบประมาณของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิเกิดความล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพ ปรากฏผลดังนี้

1.1 ปัญหาในขั้นตอนการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ มีความซับซ้อนของระเบียบและขั้นตอน ต้องใช้เอกสารประกอบจำนวนมากและหลากหลายประเภท ระเบียบและข้อบังคับเกี่ยวกับการเบิกจ่ายเงินงบประมาณมีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมอยู่เสมอ ขั้นตอนกระบวนการอนุมัติการเบิกจ่ายมักต้องผ่านหลายขั้นตอนและหลายหน่วยงาน ตั้งแต่การตรวจสอบเอกสารการอนุมัติโดยผู้บริหาร ความล่าช้าในการดำเนินการ บุคลากรไม่เพียงพอขาดความชัดเจนและสื่อสาร พิจารณาจากคำสนทนาดังนี้

“เมื่อเราได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานด้านการเบิกจ่ายงบประมาณเรามักจะเจอปัญหาความซับซ้อนของระเบียบและขั้นตอนในการทำเอกสาร ระเบียบที่เปลี่ยนแปลงบ่อย ขั้นตอนที่ยาวนานในการทำเอกสารประกอบการเบิกจ่าย ความล่าช้าในการดำเนินการ บุคลากรไม่เพียงพอต่อการตรวจสอบความถูกต้องของเอกสาร การขาดความชัดเจนและสื่อสารที่แจ้งให้

แก้ไขหรือการตีความของระเบียบที่ถูกต้อง ปัญหาที่เกี่ยวกับเอกสารที่ไม่ถูกต้อง ตามแบบฟอร์มที่ มหาวิทยาลัยกำหนดใช้ในปัจจุบัน” (นางสาวเอ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 เมษายน 2568)

1.2 ปัญหาหลักเกี่ยวกับเอกสารประกอบฎีกาเบิกเงิน เมื่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้านการเบิกจ่ายรวบรวมเอกสารหลักฐานประกอบฎีกาเบิกเงินครบถ้วนสมบูรณ์แล้วจะต้องเสนอต่อผู้บังคับบัญชาเพื่อลงนามรับรองความถูกต้องของฎีกาเบิกเงินเพื่อเสนอตามขั้นตอนที่มหาวิทยาลัยกำหนดจึงพบปัญหาหลักเกี่ยวกับเอกสารประกอบฎีกาเบิกเงินคือขาดเอกสารสำคัญ เช่นขาดใบเสร็จรับเงินใบส่งของ ใบตรวจรับพัสดุ ใบสำคัญรับเงิน ข้อมูลไม่ตรงกัน เช่น จำนวนเงินในใบเสร็จไม่ตรงกับจำนวนเงินในฎีกาเบิก เอกสารไม่มีการลงนามอนุมัติการอ้างอิงงบประมาณผิดพลาด ความไม่ชัดเจนของเอกสาร รูปแบบเอกสารไม่เป็นมาตรฐาน คำอธิบายรายการไม่ละเอียด ความล่าช้าในการจัดส่งเอกสาร การตีความระเบียบปฏิบัติไม่ตรงกัน พิจารณาจากคำสนทนา ดังนี้

“เมื่อมีการสั่งการหรือมอบหมายให้ดิฉัน ดำเนินการจัดทำเอกสารเบิกจ่ายไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเดินทางไปราชการหรือเอกสารเบิกจ่ายการฝึกอบรม ดิฉันต้องได้รับต้นเรื่องของการเบิกจ่ายเพื่อที่จะดำเนินการทำเอกสารประกอบการเบิกจ่ายเช่น บันทึกรายการขอขออนุญาตเดินทางไปราชการ หรือเอกสารประกอบการยืมเงินทดรองราชการ การฝึกอบรมเช่น หนังสือภายนอกเชิญวิทยากร เอกสารเชิญผู้เข้าร่วมโครงการ เมื่อฝ่ายเลขานุการตรวจพบเจอและแจ้งให้เอาเอกสารมาแก้ไข หรือเอกสารของผู้รับผิดชอบโครงการเองเตรียมเอกสารมาไม่ครบเช่น ไม่เซ็นรับรองเอกสารการยืมเงินหรือ ใบสำคัญรับเงินลิ้มวิทยากรลงนามรับเงิน หรือใบส่งของไม่ระบุวันที่ ความไม่ชัดเจนของเอกสารบางอย่าง จึงทำให้เกิดความล่าช้าเกินระยะเวลาที่กำหนดออกไป ในการทำเอกสารเบิกจ่ายในเรื่องนั้น ๆ” (นางสาวบี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 เมษายน 2568)

1.3 ปัญหาในการเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ เป็นอีกหนึ่งกระบวนการที่บุคลากรมักพบเจออุปสรรคและเป็นปัญหาบ่อยครั้ง แม้จะมีระเบียบและข้อบังคับที่ชัดเจน แต่การนำไปปฏิบัติจริงอาจเกิดความไม่เข้าใจหรือมีข้อผิดพลาดได้ ปัญหาหลักๆ ที่มักพบคือ ปัญหาระยะเวลาการเดินทาง และอัตราเบี้ยเลี้ยง ปัญหาด้านเอกสารประกอบ เช่นใบเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการไม่สมบูรณ์ ไม่มีชื่อผู้รับเงิน ไม่ระบุวันที่ชัดเจน หรือไม่มีลายมือชื่อผู้รับเงิน ปัญหาด้านการอนุมัติ และการตรวจสอบ ปัญหาด้านการส่งเบิก พิจารณาจากคำสนทนาดังนี้

“ดิฉันพบเจอปัญหาในการเสนอแฟ้มเอกสารเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ เช่นปัญหาผู้ที่ประสงค์เดินทางไปราชการเองไม่เข้าใจในระเบียบ และหลักเกณฑ์การเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ อย่างถ้อยแท้ เช่น อัตราเบี้ยเลี้ยงของบุคลากร และผู้บริหารที่ทำมาผิด ค่าที่พัก ค่าพาหนะ รวมถึงเอกสารประกอบ ปัญหาด้านเอกสารประกอบ เช่น ใบเสร็จรับค่าที่พักไม่ระบุอัตราวันละ หรือจำนวนวันที่ขอเบิกของแต่ละบุคคลในช่องไม่มีชื่อผู้รับเงิน ไม่ระบุวันที่ชัดเจน หรือไม่มีลายมือชื่อผู้รับเงิน ทำให้การดำเนินการเอกสารการเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ เกิดความล่าช้าออกไป ดิฉันพบเจอปัญหาในเอกสารเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการแบบนี้บ่อยครั้ง ” (นางสาวซี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 เมษายน 2568)

1.4 ปัญหาเกี่ยวกับเอกสารค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม ในการจัดทำและตรวจสอบเอกสารค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม มักมีความคล้ายคลึงกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ แต่ก็มีจุดที่แตกต่าง และซับซ้อนเฉพาะตัว คือพบเจอเอกสารหลักฐานไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้องตามระเบียบ ขาดการอนุมัติโครงการ อัตราการเบิกค่าวิทยากร และค่าอาหารว่าง ความไม่ชัดเจนในการจัดทำแผน และประมาณการค่าใช้จ่าย ความล่าช้าในการรวบรวมเอกสาร พิจารณาจากคำสนทนาดังนี้

“จากที่กะผมพบเจอปัญหาจากการปฏิบัติงานด้านการขออนุมัติโครงการ ของงบประมาณแผ่นดิน หรืองบประมาณรายได้ กองนโยบายและแผน กำหนดแบบฟอร์มให้สำหรับอาจารย์หรือบุคลากร ที่มีความประสงค์ที่จะดำเนินการเพื่อขออนุมัติโครงการฝึกอบรม มักพบว่าผู้จัดทำโครงการ และผู้นำโครงการไปดำเนินการไม่ได้ลงพื้นที่ไปสำรวจกลุ่มเป้าหมาย และไม่ได้ประชุมคณะทำงานก่อนทำเอกสาร ประมาณการค่าใช้จ่ายตลอดโครงการ จึงทำให้

งบประมาณไม่เพียงพอ กับไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง การยื่นเบิกเอกสาร เกินกำหนดระยะเวลาการเบิกจ่าย ซึ่งต้องมีหนังสือชี้แจงเหตุผล ประกอบกับผลกระทบจากปัญหาเหล่านี้ทำให้ กระบวนการเบิกจ่ายล่าช้า และมีความเสี่ยงในการผูกพันตัวหากเบิกจ่ายไม่ถูกต้องตามระเบียบ ” (นายเอ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 เมษายน 2568)

1.5 ปัญหาหลักในการเบิกเงินนอกงบประมาณรายจ่าย คือความไม่เข้าใจในประเภทและที่มาของเงินนอกงบประมาณ แหล่งที่มาหลากหลาย เงินนอกงบประมาณมีหลายประเภท เช่น โครงการนอกแผน เงินวิจัย และเงินจากการบริการวิชาการ เงินสนับสนุนบริจาคจากทำบุญ เงินรายได้มหาวิทยาลัย ฯ ปัญหาการควบคุม และการตรวจสอบยอดเงินคงเหลือ การเบิกเงินนอกงบประมาณ จำเป็นต้องตรวจสอบยอดเงินคงเหลือ ในบัญชีเงินประเภทนั้นๆ ก่อนอนุมัติเบิกจ่าย ซึ่งบางครั้งข้อมูลยอดเงินอาจไม่เป็นปัจจุบัน ปัญหาจากการจัดทำรายงาน และการแสดงผล การจัดทำรายงานเงินนอกงบประมาณหลายประเภทต้องมีการจัดทำรายงาน การรับ-จ่ายเงิน เสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากคำสนทนา ผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ดังคำกล่าวของนางสาวดี (นามสมมติ) ที่ว่า

“ปัญหาหลักในการเบิกเงินนอกงบประมาณรายจ่าย คือไม่ได้รับการแจ้งจากบุคคลต้นเรื่อง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และความไม่เข้าใจในประเภท และที่มาของเงินนอกงบประมาณ แหล่งที่มาหลากหลาย เช่น เงินวิจัย เงินรายได้มหาวิทยาลัย เงินทุนหมุนเวียน เงินสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น เงินประกันสัญญา เงินค่าปรับ เป็นต้น แต่ละประเภทมีวัตถุประสงค์ และข้อจำกัดการใช้จ่ายที่แตกต่างกันไป การตีความผิด ผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้เบิกเงินอาจไม่เข้าใจว่าเงิน ที่ต้องการเบิกนั้น มาจากแหล่งใด หรือสามารถนำไปใช้จ่ายอะไรได้บ้าง ทำให้เบิกผิดประเภท หรือใช้ผิดวัตถุประสงค์ ระเบียบ และหลักเกณฑ์ การเบิกจ่ายที่ซับซ้อน และแตกต่างกัน ระเบียบเฉพาะ เงินนอกงบประมาณหลายประเภท ซึ่งอาจไม่ได้อยู่ในกรอบของระเบียบพัสดุ หรือระเบียบการเบิกจ่ายทั่วไป ทำให้ต้องศึกษา และทำความเข้าใจระเบียบเฉพาะเหล่านั้น ปัญหาเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า การเบิกเงินนอกงบประมาณรายจ่าย ต้องการความละเอียดรอบคอบ การศึกษาทำความเข้าใจ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และการสื่อสารที่ชัดเจน ระหว่างผู้เบิกและผู้เบิกจ่ายอย่างยิ่ง ” (นางสาวดี, การสื่อสารส่วนบุคคล ,30 เมษายน 2568)

1.6 ปัญหาหลักในการตรวจ และอนุมัติฎีกา ขั้นตอนการตรวจและอนุมัติฎีกาถือเป็นด่านสุดท้ายก่อนการจ่ายเงิน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง และมักพบเจอปัญหาที่ซับซ้อน และละเอียดอ่อน แตกต่างจากปัญหาการจัดทำเอกสารเบื้องต้น โดยปัญหาหลัก ๆ ความไม่ถูกต้องของเอกสารที่ส่งมาแต่แรก ปัญหาด้านการตีความระเบียบ และดุลยพินิจความซับซ้อนของระเบียบ ปัญหาด้านเทคนิค และระบบงาน ปัญหาด้านเวลา และภาระงาน ปัญหาเรื่องการประสานงาน ข้อมูลจากคำสนทนาผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี ดังคำกล่าวของนางสาวอี (นามสมมติ) ที่ว่า

“ ปัญหาหลักยังคงอยู่ที่ การทำเอกสาร เช่น เอกสารมันยังไม่ครบ บางเอกสาร และบางส่วนมันยังไม่สมบูรณ์ ซึ่งทำให้งานการเงินต้องตีกลับเอกสารเพื่อแก้ไข แม้ว่าการเงินจะมีมาตรฐานในการตรวจสอบเอกสารอยู่แล้ว อันนี้เราคิดว่าเป็นปัญหาที่ต้นทาง เอกสารที่ส่งมาหน่วยงานนั้นจะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับการรับเอกสารกลับไปแก้ไข และนำมาส่งคืนการเงิน ปัญหาด้านการตีความระเบียบ และดุลยพินิจ ปัญหาด้านเทคนิค และระบบงาน ปัญหาด้านเวลา และภาระงานปัญหาเรื่องการประสานงาน หากกระบวนการเบิกจ่ายล่าช้า หรือผิดพลาดบ่อยครั้ง อาจส่งผลต่อความเชื่อมั่นของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อระบบการเงินของหน่วยงาน ปัญหาในขั้นตอนนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบ เพื่อให้กระบวนการเบิกจ่ายเป็นไปอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และโปร่งใส ” (นางสาวอี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 พฤษภาคม 2568)

1.7 ปัญหาขั้นตอนการเบิกจ่ายเงิน (หลังจากอนุมัติฎีกาแล้ว) อยู่ที่ระบบการจ่ายเงิน (System Issues) ระบบขัดข้อง ไม่เสถียร ระบบการจ่ายเงิน เช่น ระบบ GFMS ของภาครัฐ ระบบธนาคารออนไลน์ของหน่วยงาน อาจมีปัญหาขัดข้อง ช้า หรือไม่เสถียร ทำให้ไม่สามารถทำการจ่ายการเงินได้ทันที การเชื่อมโยงข้อมูล ข้อมูลจากระบบอนุมัติฎีกาอาจไม่เชื่อมโยงกับระบบการจ่ายเงินได้อย่างราบรื่น ปัญหาด้านข้อมูลการรับเงินของผู้รับ ปัญหาจากผู้รับเงินเองไม่ได้ตรวจสอบสถานะบัญชีของตนเอง ปัญหาด้านหลักฐานการจ่ายเงิน ปัญหาด้านเวลาและกำลังคน

ข้อมูลจากคำสนทนากับผู้ปฏิบัติงานด้านการการเงินและบัญชี ดังคำกล่าวของนางสาวเอฟ (นามสมมติ) ที่ว่า “ในฐานะบุคลากรปฏิบัติงานด้านการเบิกจ่าย หลังจากที่ได้มีการอนุมัติแล้ว ขั้นตอน การเบิกจ่ายเงิน ก็ยังมีปัญหา และอุปสรรคที่พบเจอได้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาทางเทคนิค ระบบ หรือการประสานงาน จะเป็นแบบนี้ ระบบขัดข้องไม่เสถียร ระบบการจ่ายเงิน เช่น ระบบ GFMS ของภาครัฐ ระบบธนาคารออนไลน์ของหน่วยงาน อาจมีปัญหาขัดข้อง ช้า หรือไม่เสถียร ทำให้ไม่สามารถทำการจ่ายเงินได้ทันที การเชื่อมโยงข้อมูล ข้อมูลจากระบบอนุมัติก็อาจไม่เชื่อมโยงกับระบบการจ่ายเงินได้อย่างราบรื่น ทำให้ต้องมีการคีย์ข้อมูลซ้ำ หรือเกิดความผิดพลาดจากการคีย์ข้อมูล ข้อผิดพลาดจากระบบ และมีบุคลากรไม่เพียงพอต่อปริมาณงาน ทำให้เกิดความกดดัน และอาจเกิดข้อผิดพลาดได้ง่าย” (นางสาวเอฟ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 14 พฤษภาคม 2568)

1.8 ปัญหาหลักการจ่ายเงินยืมตรงราชการ เกิดจากเอกสารสัญญา และหลักฐานไม่ครบถ้วน หรือไม่ถูกต้องสัญญาเงินยืมไม่สมบูรณ์ ขาดรายละเอียดเอกสาร ใบตอบรับจากผู้เข้าร่วม หรือใบตอบรับจากเป็นวิทยากร เช่น วัตถุประสงค์การยืมไม่ชัดเจน จำนวนเงินไม่ระบุให้ตรงกัน ทั้งตัวเลข และตัวอักษร ระยะเวลาการชดใช้คืนไม่ระบุ หรือผู้ยืม ลงนามรับรองเอกสารไม่ครบถ้วนหรือไม่ถูกต้อง ขาดการรับรองของเอกสารจากผู้บังคับบัญชา การติดตาม และการหักล้างหนี้บัญชีไม่เป็นไปตามกำหนด ทำให้หน่วยงานมีปัญหาต่อการบริหารสภาพคล่อง และอนุมัติให้ภารกิจที่ขอยืมรายต่อไป

ข้อมูลจากคำสนทนากับผู้ปฏิบัติงานด้านการการเงินและบัญชี ดังคำกล่าวของนางสาวจี (นามสมมติ) ที่ว่า “ในฐานะดิฉันเป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเบิกจ่าย เงินยืมตรงราชการ เป็นอีกหนึ่งประเภทการเบิกจ่ายที่มักเกิดปัญหาเฉพาะตัวที่แตกต่างจากการเบิกจ่ายทั่วไป เนื่องจากเป็นเงินที่จ่ายล่วงหน้า เพื่อใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ และต้องมีการชดใช้คืน และหักล้างในภายหลัง ปัญหาหลักๆ ที่พบเจอคือ ปัญหาเอกสารสัญญา และหลักฐานประกอบไม่ครบถ้วน หรือไม่ถูกต้อง ผู้ยืมมักจะไม่นำหลักฐานการใช้จ่ายมาหักล้างเงินยืมภายในระยะเวลาที่ระบุในสัญญา ต้องปกติ 15 วันทำการหลังจากเดินทางไปราชการ หรือ 30 วันทำการหลังเสร็จสิ้นภารกิจ การประสานงานกับผู้ยืม เพื่อเร่งรัดการหักล้างหนี้ หรือแก้ไขเอกสารอาจเป็นไปได้ยาก หากผู้ยืมไม่อยู่ในพื้นที่ หรือไม่สะดวกในการติดต่อ ผลกระทบจากปัญหาเหล่านี้ คือเงินคงค้างในบัญชีเงินยืมสูง ทำให้ยอดหนี้ยืมคงค้างในบัญชีสูงผิดปกติ ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการบริหารสภาพคล่องทางการเงินของหน่วยงาน” (นางสาวจี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 พฤษภาคม 2568)

2 แนวทางการพัฒนาระบบและกลไกการเบิกจ่ายงบประมาณที่เหมาะสมและสอดคล้องกับระเบียบราชการ รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อเพิ่มความเร็วและความโปร่งใส

2.1 แนวทางการแก้ไขปัญหการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ การแก้ไขปัญหาคือต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งบุคลากร และผู้บริหารหน่วยงาน เพื่อให้การเบิกจ่ายเงินงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีแนวทางดังนี้ ปรับปรุงระเบียบให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ลดความซับซ้อนของระเบียบ และขั้นตอนจัดทำคู่มือการเบิกจ่ายเงินงบประมาณที่เข้าใจง่าย พัฒนาระบบอิเล็กทรอนิกส์ ลดความล่าช้าในการดำเนินงานด้านการอนุมัติเอกสาร กำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน เพิ่มความชัดเจน และการสื่อสาร สร้างความเข้าใจร่วมกัน และจัดทำเอกสารอย่างมีประสิทธิภาพ จัดเก็บเอกสารด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

ข้อมูลจากคำสนทนากับผู้ปฏิบัติงานด้านการการเงินและบัญชี ดังคำกล่าวของนางสาวเอ (นามสมมติ) ที่ว่า “การแก้ไขปัญหการเบิกจ่ายเงินงบประมาณต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้ขออนุมัติโครงการ และหน่วยงานที่รับผิดชอบ การเบิกจ่าย กระบวนการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ จึงจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น เช่นจากที่ดิฉันได้มีโอกาสได้ไปศึกษาดูงานจากมหาวิทยาลัยใหญ่ ๆ ระบบการเบิกจ่ายของเขาพัฒนาไปมาก เขาลดความซับซ้อนของระเบียบ และขั้นตอน ปรับปรุงระเบียบให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และนำเทคโนโลยีมาใช้ จัดหมวดหมู่ และจัดทำคู่มือการเบิกจ่ายเงินงบประมาณที่เข้าใจง่าย ” (นางสาวเอ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 เมษายน 2568)

2.2 แนวทางแก้ไขปัญหาเอกสารประกอบฎีกาเบิกเงิน จัดทำแบบฟอร์มที่เป็นมาตรฐาน ควรสร้างความเข้าใจเรื่องระเบียบ จัดทำคู่มือ ที่ชัดเจน จัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ ตรวจสอบ และแก้ไขปัญหาที่ต้นทาง มีระบบการติดตาม สถานะการแก้ไขเอกสาร ปรับปรุงกระบวนการ และนำเทคโนโลยีมาใช้ ทบทวนปรับปรุงระเบียบปฏิบัติภายในประสานงาน และการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน

ข้อมูลจากคำสนทนากับผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี ดังคำกล่าวของนางสาวบี (นามสมมติ) ที่ว่า “ดิฉันคิดว่าแนวทางแก้ไขปัญหาเอกสารประกอบฎีกาเบิกเงิน จากมุมมองที่ดิฉันคิด ควรป้องกัน และสร้างความเข้าใจ จัดทำคู่มือที่ชัดเจน รวบรวมระเบียบ ข้อบังคับ และทำเอกสารที่จำเป็นสำหรับการเบิกจ่ายในแต่ละประเภท เช่น ค่าใช้สอย ค่าวัสดุ ค่าสาธารณูปโภค ค่าจ้างเหมา ให้ครบถ้วน และเข้าใจง่าย และจัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะเรื่องระเบียบใหม่ๆ หรือจุดที่มักสับสนเน้นย้ำถึงความสำคัญของการตรวจสอบความถูกต้อง ให้ครบถ้วนของเอกสารก่อนส่งมายังหน่วยงานเบิกจ่าย และเปิดโอกาสให้ซักถามแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างหน่วยงาน ” (นางสาวบี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 เมษายน 2568)

2.3 แนวทางแก้ไขปัญหาเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ผู้เดินทางไปราชการ พัฒนาระบบและกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ และประสานงานในการสื่อสารที่ดี แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และประยุกต์ใช้ระเบียบเน้นย้ำความโปร่งใส และตรวจสอบได้

ข้อมูลจากคำสนทนากับผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี ดังคำกล่าวของนางสาวซี (นามสมมติ) ที่ว่า “ดิฉันคิดว่าการแก้ไขปัญหาการเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งผู้เดินทางไปราชการ หน่วยงานต้นสังกัด และเจ้าหน้าที่เบิกจ่าย โดยมีแนวทางปฏิบัติแบบนี้ จัดอบรม และเผยแพร่คู่มือการเบิกจ่าย พัฒนาระบบกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ มีมาตรฐานในการใช้แบบฟอร์ม การขออนุมัติเดินทางไปราชการ มีการประสานงานการสื่อสารที่ดี และชัดเจนมีประสิทธิภาพ มีทีมงานหลักที่สามารถให้คำปรึกษาแก่ผู้เดินทาง เกี่ยวกับระเบียบการเบิกจ่าย และเอกสารที่จำเป็นได้ทันที” (นางสาวซี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 เมษายน 2568)

2.4 แนวทางแก้ไขปัญหาการเบิกค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม สร้างความรู้ และความเข้าใจ ที่ถูกต้องจัดทำคู่มือที่ละเอียดเข้าใจง่าย จัดอบรมเชิงปฏิบัติการอย่างสม่ำเสมอ สร้างช่องทางการสื่อสารให้คำปรึกษา การพัฒนากระบวนการระบบการทำงาน พัฒนาระบบการอนุมัติควบคุมงบประมาณ การตรวจสอบเอกสารควบคุมภายใน กำหนดจุดตรวจสอบเอกสารเบื้องต้น ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในเอกสารเปรียบเทียบข้อมูลในใบฎีกา การประสานงาน และการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน

ข้อมูลจากคำสนทนากับผู้ปฏิบัติงานด้านแผน และงบประมาณ ดังคำกล่าวของนายเอ (นามสมมติ) ที่ว่า “การแก้ไขปัญหาการเบิกค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม จำเป็นต้องมีขั้นตอนการวางแผน การดำเนินงาน ไปจนถึงการเบิกจ่าย โดยมีแนวคิดดังนี้ สร้างความรู้ และความเข้าใจที่ถูกต้อง จัดทำคู่มือที่ละเอียด และเข้าใจง่าย จัดให้คำปรึกษา และตอบข้อสงสัยเกี่ยวกับระเบียบ และเอกสารค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมได้โดยตรง ก่อนเริ่มโครงการ ควรมีการวางแผนการฝึกอบรมที่ชัดเจน และได้รับการอนุมัติอย่างเป็นทางการ” (นายเอ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 เมษายน 2568)

2.5 แนวทางการแก้ไขปัญหาในการเบิกเงินนอกงบประมาณรายจ่าย โดยถ่ายทอดความรู้ และความเข้าใจเชิงลึก จัดทำคู่มือ และฐานข้อมูลระเบียบเฉพาะ พัฒนาระบบการดำเนินงาน ควบคุม และการตรวจสอบภายในที่เข้มงวด ประสานงานสื่อสารเพื่อทราบถึงต้นทางงบประมาณ

ข้อมูลจากคำสนทนากับผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี ดังคำกล่าวของนางสาวดี (นามสมมติ) ที่ว่า “การแก้ไขปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับการเบิกเงินนอกงบประมาณรายจ่าย ที่มีความซับซ้อน และหลากหลาย จำเป็นต้องทำตัวอย่างอธิบายที่ชัดเจน ในการเบิกโดยจัดทำคู่มือ และฐานข้อมูลระเบียบเฉพาะ ควรจัดตั้งคณะทำงานผู้ประสานงานหลัก สำหรับเงินแต่ละประเภท เพื่อให้

ข้อมูล และการตรวจสอบเป็นไปอย่างรวดเร็ว และแม่นยำเพื่อลดความผิดพลาด เพิ่มความโปร่งใส และทำให้การใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริง” (นางสาวติ, การสื่อสารส่วนบุคคล ,30 เมษายน 2568)

2.6 วิธีการแก้ไขปัญหาในการตรวจ และอนุมัติฎีกา พัฒนาบุคลากรโดยจัดอบรมเชิงลึก และต่อเนื่องเน้นการตีความระเบียบ พัฒนาระบบการทำงาน การนำเทคโนโลยี และระบบสารสนเทศมาใช้ มีการประสานงาน และการสื่อสารที่ดี สร้างกลไกการหารือข้อสงสัย ทบทวน และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และประเมินผลการดำเนินงาน

ข้อมูลจากคำสนทนากับผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี ดังคำกล่าวของนางสาวอี (นามสมมติ) ที่ว่า “การแก้ไขปัญหาในขั้นตอนการตรวจ และอนุมัติฎีกา ซึ่งเป็นด่านสุดท้ายก่อนการเบิกจ่าย จำเป็นต้องใช้การบูรณาการเข้าด้วยกัน ทั้งด้านบุคลากร กระบวนการ และเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และความถูกต้อง โดยจัดอบรมเชิงลึกต่อเนื่อง เน้นการตีความระเบียบการเบิกจ่ายที่ซับซ้อน หรือเชิญผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานกลาง เช่น วิทยาการจากกรมบัญชีกลาง มาให้ความรู้ จัดทำ Flowchart แสดงขั้นตอนการไหลของฎีกาจากต้นจนจบ ” (นางสาวอี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 พฤษภาคม 2568)

2.7 แนวทางการแก้ไขปัญหาในขั้นตอนการเบิกจ่ายเงิน (หลังจากอนุมัติฎีกาแล้ว) ต้องตรวจสอบข้อมูลผู้รับเงินอย่างเข้มงวดเชิงรุก ใช้เทคโนโลยีที่มีการพัฒนาระบบการจ่ายเงินมาใช้จัดการด้านภาษี และการนำส่งเงินอื่น ๆ บริหารจัดการเวลา และกำลังคนวางแผนการจ่ายเงิน จัดตารางการจ่ายเงินให้เป็นระบบ และสม่ำเสมอ มีการประสานงานสื่อสารกับธนาคารเป็นมิตรที่ดี

ข้อมูลจากคำสนทนากับผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี ดังคำกล่าวของนางสาวเอฟ (นามสมมติ) ที่ว่า “ต้องตรวจสอบข้อมูลผู้รับเงินอย่างเข้มงวด มีการตรวจสอบข้อมูลบัญชีธนาคารของผู้รับเงินอย่างละเอียด เลขที่บัญชี ชื่อบัญชี ธนาคาร เทียบกับเอกสารที่ผู้รับเงินยื่นมา เช่น สำเนาหน้าสมุดบัญชีอาจพิจารณาใช้ระบบตรวจสอบชื่อบัญชีอัตโนมัติหากธนาคารมีบริการ เพื่อยืนยันว่าชื่อบัญชีและเลขที่บัญชีตรงกันก่อนการโอน” (นางสาวเอฟ,การสื่อสารส่วนบุคคล, 14 พฤษภาคม 2568)

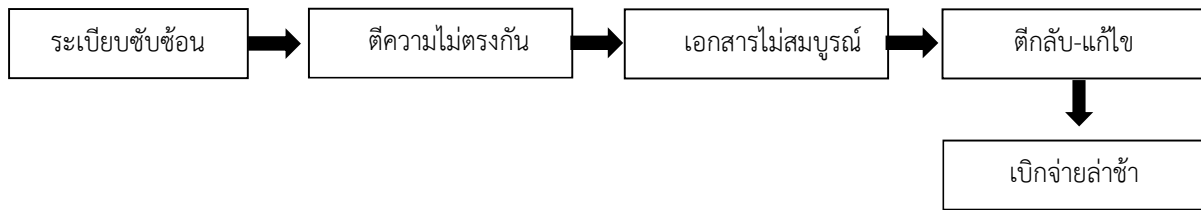
2.8 แนวทางการแก้ไขปัญหาในการจ่ายเงินยืมตรงราชการ โดยสร้างการป้องกันปัญหา ตั้งแต่ต้นตอติดตามการเร่งรัดการหักล้างหนี้ตรวจสอบ และอนุมัติการหักล้าง บริหารจัดการป้องกันความเสี่ยง มีมาตรการสำหรับผู้ยืมที่ค้างชำระตามกำหนดมาตรการสำหรับผู้ยืมที่ไม่ยอมหักล้างเงินยืม

ข้อมูลจากคำสนทนากับผู้ปฏิบัติงานด้านการเงินและบัญชี ดังคำกล่าวของนางสาวจี (นามสมมติ) ที่ว่า “ต้องป้องกันปัญหาตั้งแต่ต้น สร้างความเข้าใจในระเบียบเงินยืมที่ถูกต้อง จัดทำคู่มือรวบรวมระเบียบที่เกี่ยวข้องกับเงินยืมตรงราชการ บริหารจัดการป้องกันความเสี่ยงโดยมีจัดทำรายงานสรุปสถานะเงินยืมค้าง โดยเฉพาะที่ค้างนานเกินกำหนดเสนอต่อผู้บริหารเป็นประจำ” (นางสาวจี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 พฤษภาคม 2568)

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้างในกระบวนการเบิกจ่ายงบประมาณ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ซึ่งการวิจัยชี้ว่าอุปสรรคสำคัญที่สุดคือ ความซับซ้อนและไม่ชัดเจนของระเบียบ ควบคู่ไปกับ การขาดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ของบุคลากร ทั้งผู้ทำเอกสารและผู้อนุมัติ ปัญหานี้สร้างวัฏจักรแห่งความล่าช้า ดังนี้

ภาพ 2 แผนภาพวัฏจักรแห่งความล่าช้า

ที่มา: นายวณิช ฝ้ายภูมิ, ผู้วิจัย

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจากรุวรรณ ภูซ่าง (2552) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการเบิกจ่ายเงินงบประมาณและเงินรายได้ ของคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ด้านการยืมเงิน ทดรองจ่าย ด้านการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ ด้านการเบิกจ่ายเงินรายได้ มีปัญหาอยู่ใน ระดับน้อยทุกด้าน ซึ่งรายการที่มีปัญหาน้อย แต่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่คือ ขั้นตอน การให้บริการหลายขั้นตอนมีความยุ่งยากและซับซ้อน ด้านการยืมเงินทดรองจ่าย คือ การตรวจสอบเอกสารการยืมเงินด้านการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ การจัดทำเอกสารเบิกจ่ายเงินงบประมาณด้านการเบิกจ่ายเงินรายได้ การตรวจสอบเอกสารการเบิกจ่ายเงินโดยมีข้อคิดเห็น และ แนวทางในการแก้ไขปัญหา คืองานคลังและพัสดุควรจัดทำคู่มือระเบียบวิธีการปฏิบัติและขั้นตอนการเบิกจ่ายเงินงบประมาณและเงินรายได้

การค้นหาแนวทางการพัฒนาการเบิกจ่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิพบว่าแนวทางการพัฒนาการเบิกจ่าย พบแนวทางดังนี้ (1) แนวทางการแก้ไขปัญหาการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ (2) แนวทางแก้ไขปัญหเอกสารประกอบฎีกาเบิกเงิน (3) แนวทางแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ (4) แนวทางแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม (5) แนวทางการแก้ไขปัญหาในการเบิกเงินนอกงบประมาณรายจ่าย (6) วิธีการแก้ไขปัญหในการตรวจสอบและอนุมัติฎีกา (7) แนวทางการแก้ไขปัญหาในขั้นตอนการเบิกจ่ายเงิน (หลังจากอนุมัติฎีกาแล้ว) (8) แนวทางการแก้ไขปัญหาในการจ่ายเงินยืมทดรองราชการ

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปาวินัย เบนอะสาร (2553) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการเบิกจ่ายเงินขององค์การบริหาร ส่วนตำบลกะลุวอ อำเภอนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส จากการศึกษาพบว่า (1) ขั้นตอนการวางฎีกา อบต.กะลุวอ ไม่ได้ปฏิบัติตามระเบียบฯ ซึ่งในปัจจุบันส่วนการคลัง จะเป็นผู้วางฎีกาของทุกส่วนเอง ทำให้มีปัญหาเอกสารการเบิกจ่ายมาก เนื่องจากผู้วางฎีกาไม่ใช่เจ้าของงบประมาณ เลยเว้นไม่แสดงยอดงบประมาณคงเหลือ ไม่มีลายมือชื่อของหัวหน้าหน่วยงาน ผู้เบิกวางฎีกาเบิกเงินผิดหมวด และวางฎีกาเบิกผิดส่วนและได้มีแนวทางแก้ไขคือ ให้เจ้าของงบประมาณ ทุกส่วนเป็นผู้วางฎีกาเบิกจ่ายเงินงบประมาณเอง โดยแต่งตั้งเจ้าหน้าที่เพื่อรับผิดชอบฎีกาเพื่อจะได้มีการตรวจสอบเอกสารและเบิกจ่ายเงินงบประมาณอย่างมีระบบและให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับการฝึกอบรม (2) ขั้นตอนการตรวจสอบฎีกา เอกสารประกอบการเบิกจ่ายไม่ถูกต้องไม่เป็นไปตามระเบียบหนังสือสั่งการแต่ได้ลงลายมือชื่อหรือไม่ได้ลงลายมือชื่อในการตรวจสอบแต่ได้เสนอฎีกาเพื่อขออนุมัติการเบิกจ่ายเงินขาดการกลั่นกรองงานแนวทางในการแก้ไขคือ หัวหน้าส่วนการคลังต้องเคร่งครัดให้เป็นไปตามระเบียบหากมีฎีกาที่เสนอมายังมีข้อบกพร่องต่าง ๆ ผู้ตรวจสอบจะต้องส่งคืนกลับไปแก้ไข (3) ขั้นตอนการอนุมัติฎีกา พบว่ามีการอนุมัติฎีกาให้เบิกจ่ายเงินแต่ฎีกายังไม่ถูกต้องครบถ้วนซึ่งมีแนวทางในการแก้ไขคือ ให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารให้ถูกต้องครบถ้วนก่อนนำฎีกาเสนอเพื่อขออนุมัติการเบิกจ่ายเงิน (4) ขั้นตอนการเบิกจ่ายเงิน พบว่าในบางฎีกาไม่มีใบเสร็จรับเงินจากเจ้าหน้าที่หรือมีแต่ขาดการลงลายมือชื่อผู้รับเงินหรือรายละเอียดใน

ใบเสร็จรับเงินไม่ครบถ้วนและมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือ ให้เจ้าหน้าที่การเงินต้องเป็นผู้นำเช็คไปชำระหนี้ให้กับเจ้าหน้าที่ด้วยตนเองเพื่อป้องกันความไม่ครบถ้วน ของเอกสารโดยมีการกำหนดการจ่ายเงินให้แก่เจ้าหน้าที่เป็นคราว ๆ ไปการนำแนวทางเหล่านี้ ไปปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องจะช่วยให้การบริหารจัดการเบิกจ่ายลดข้อผิดพลาดลดความล่าช้า และทำให้การใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปอย่างโปร่งใสและถูกต้องตามระเบียบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) กำหนดนโยบายแผนงานทบทวนปรับปรุงนโยบายใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลพื้นฐานในการทบทวนปรับปรุงนโยบายเกี่ยวกับการเบิกจ่ายเงินของมหาวิทยาลัยฯ ให้มีความชัดเจนรัดกุมสอดคล้องกับระเบียบราชการและบริบทของมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน

2) จัดทำแผนปฏิบัติการระยะสั้นและระยะยาวเพื่อแก้ไขปัญหาข้อจำกัดที่พบในระบบและกลไกการเบิกจ่ายเดิมโดยระบุเป้าหมายตัวชี้วัดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนบูรณาการกับการวางแผนยุทธศาสตร์ นำข้อเสนอแนะจากการวิจัยไปพิจารณาในการวางแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการงบประมาณ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การขยายขอบเขตการวิจัยไปยังหน่วยงานอื่นๆของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิการศึกษาเชิงเปรียบเทียบทำการวิจัยเปรียบเทียบระบบและกลไกการเบิกจ่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิกับมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งอื่น ๆ

2) การวิจัยเชิงลึกในประเด็นเฉพาะผลกระทบของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ศึกษาผลกระทบของการนำระบบใช้ต่อประสิทธิภาพการเบิกจ่ายและความโปร่งใส

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญฤทัย ระวัง. (2563). *การปรับปรุงกระบวนการเบิกจ่ายเงินงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกจาน อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี* [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี]. ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ – ค้นคว้าอิสระ คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
https://www.ubs.ubu.ac.th/thesis_detail.aspx?att_id=82
- เข็มเพชร พูลสงวน. (2555). *แนวทางการพัฒนาการจัดทำฎีกาเบิกจ่ายเงินเทศบาลตำบลวังชัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น* [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น]. ThaiLIS Digital Collection.
https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=380110
- จารุวรรณ ภูซัง. (2552). *ปัญหาและแนวทางการแก้ไขการเบิกจ่ายเงินงบประมาณและเงินรายได้ของ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์* [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์]. ThaiLIS Digital Collection. https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=353913
- ปาวินัย เบนอะสาร. (2553). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาการเบิกจ่ายเงินขององค์การบริหารส่วนตำบลกะลุวออำเภอมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส* [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น]. ThaiLIS Digital Collection. https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=275847
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2561. (18 กุมภาพันธ์ 2561). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 10 ก. หน้า 1 - 41

พระราชบัญญัติวินัยการเงินการคลังของรัฐ พ.ศ. 2561. (19 เมษายน 2561). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 27 ก. หน้า 1 - 22

รัตนภรณ์ ศุภประเสริฐ. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของงานการเงินและ บัญชีในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีธัญบุรี]. คลังปัญญามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

<http://www.repository.rmutt.ac.th/xmlui/handle/123456789/695>

อรสา มุทธิกา. (2553). แนวทางพัฒนากระบวนการเบิกจ่ายของเทศบาลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น]. ThaiLIS Digital Collection.

https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=184315

การศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหาร งานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

สถาพร ฐานวิเศษ¹
วราภรณ์ เลิศขามป้อม²

Received: August 13, 2025 Revised: November 15, 2025 Accepted: November 18, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ 2. ศึกษาความต้องการในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ และ 3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ศึกษาและเก็บข้อมูลการวิจัยในปี พ.ศ. 2567 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำนวน 123 คน คัดเลือกโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสถิติ t - test และ F -test แบบ One-way ANOVA

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.13$, $SD = .26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดเก็บเอกสาร ($M = 4.24$, $SD = .37$) รองลงมาคือ ด้านการยืมและการสืบค้นเอกสาร ($M = 4.17$, $SD = .39$) และ ด้านการผลิตเอกสาร ($M = 4.13$, $SD = .43$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการทำลายเอกสาร ($M = 4.02$, $SD = .43$)

2. ความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.19$, $SD = .17$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการผลิตเอกสาร ($M = 4.31$, $SD = .31$) รองลงมาคือ ด้านการจัดเก็บเอกสาร ($M = 4.27$, $SD = .28$) และด้านการยืมและการสืบค้นเอกสาร ($M = 4.25$, $SD = .37$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการทำลายเอกสาร ($M = 3.93$, $SD = .39$)

3. แนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ควรมีการกำหนดระเบียบขั้นตอนการบริหารงานเอกสารอย่างเป็นระบบและชัดเจนเป็นมาตรฐานเดียวกันในการปฏิบัติ ควรจัดฝึกอบรมให้ความรู้กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในองค์กรที่เกี่ยวข้องจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อเพิ่มทักษะในการบริหารงานเอกสารให้มากขึ้น

คำสำคัญ: การบริหาร, งานเอกสาร, สำนักงานอธิการบดี

¹ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ email: officer@cpru.ac.th

² สำนักส่งเสริมวิชาการและจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต email: cotlin7@gmail.com

A Study of Problems, Needs, and Solutions in Document Management of the General Affairs Division, Office of the President, Chaiyaphum Rajabhat University

Sathaporn Thanwiset¹

Waraporn Lertkampom²

ABSTRACT

This research aimed to 1) examine problems in document management of the General Affairs Division, Office of the President, Chaiyaphum Rajabhat University; 2) investigate the needs for addressing the problems in document management; and 3) propose guidelines for improving document management practices. A quantitative research design was employed, and data were collected in 2024. The sample consisted of 123 support staff members from Chaiyaphum Rajabhat University, selected through simple random sampling. Data were collected using a questionnaire and analyzed by descriptive statistics (percentages and means) and inferential statistics, including t-tests, F-tests, and one-way ANOVA.

The findings were as follows:

1) The overall level of problems in document management of the General Affairs Division, Office of the President, Office of the President, Chaiyaphum Rajabhat University was rated at a high level ($M = 4.13$, $SD = .26$). When examined by aspect, document storage received the highest mean score ($M = 4.24$, $SD = .37$), followed by document borrowing and retrieval ($M = 4.17$, $SD = .39$ and document production ($M = 4.13$, $SD = .43$). Document destruction received the lowest mean score ($M = 4.02$, $SD = .43$).

2) Regarding the needs for document management of the General Affairs Division, Office of the President, Office of the President, Chaiyaphum Rajabhat University, the overall level was also high ($M = 4.19$, $SD = 0.17$). When examined by aspect, document production had the highest mean score ($M = 4.31$, $SD = .31$), followed by document storage ($M = 4.27$, $SD = .28$) and document borrowing and retrieval ($M = 4.25$, $SD = 0.37$), while document destruction showed the lowest mean score ($M = 4.02$, $SD = .43$).

3) It is recommended that the General Affairs Division, Office of the President, Office of the President, Chaiyaphum Rajabhat University establish systematic and clearly defined document management procedures with standardized practices. Training programs should be provided for administrators and relevant staff, and operational manuals should be developed to enhance document management competencies.

Keywords: Magement, document management, Office of the President

¹ General Affairs Division, Chaiyaphum Rajabhat University email: officer@cpru.ac.th

² Office of Academic Promotion and Life Long Learning, Chaiyaphum Rajabhat University email: cotlin7@gmail.com

บทนำ

เอกสารนับเป็นทรัพยากรที่สำคัญขององค์กรเพราะเป็นเครื่องมือในการบริหารงานและการปฏิบัติงานหรือใช้อ้างอิงเมื่อมีปัญหาทางกฎหมาย งานธุรการและงานสารบรรณเป็นพื้นฐานของการบริหารงานและการปฏิบัติงานในองค์กรในการบริหารงานเอกสารระเบียบการบริหารถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการปฏิบัติงานของบุคลากร ผู้บริหารทุกคนต้องตระหนักถึงความถูกต้อง เป็นงานสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กร โดยงานธุรการ ครอบคลุมงานบริการทั่วไปที่ช่วยอำนวยความสะดวก เช่น การประสานงาน จัดซื้อ และดูแลสำนักงาน ส่วนงานสารบรรณ เป็นส่วนหนึ่งของงานธุรการที่เน้นการบริหารจัดการเอกสารโดยเฉพาะ ตั้งแต่การรับ-ส่ง การลงทะเบียน การจัดทำ การจัดเก็บ และการทำลาย นับว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน เพราะการจัดการเอกสารเป็นหลักฐานสำคัญในทางพยานและนิตินัยของหน่วยงานหรือองค์กรนั้น การจัดการเอกสาร ในส่วนราชการและหน่วยงานต่าง ๆ เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญสำหรับวัดประสิทธิภาพในการบริหารงานของส่วนราชการต่าง ๆ (อาทิตยา พลภักดี และสุวรรณี แลสันกลาง, 2560)

กองกลาง สำนักงานอธิการบดี เป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงานของ หน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารงานเอกสารของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารจัดการไปจากเดิม มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานเอกสารด้านต่าง ๆ มหาวิทยาลัยได้มีการนำระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการจัดการเอกสาร ซึ่งระบบดังกล่าวทำให้งานด้านสารบรรณมีความ สะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น สามารถทำการรับและส่งหนังสือผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ สามารถค้นหา หนังสือราชการที่มีการส่งและรับผ่านระบบได้อย่างสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาการใช้งาน ระบบเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับการรับและส่งเอกสารระหว่างหน่วยงาน และหัวหน้าหน่วยงานเท่านั้น ในส่วนของบุคลากรที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการรับและส่งเอกสารนั้น ส่วนใหญ่ยังคงต้องมีการทำสำเนาเอกสารพิมพ์ส่งให้กับ ผู้รับผิดชอบในงานนั้น ๆ อยู่ ยังไม่ได้เป็นการลดปริมาณการใช้กระดาษในงานรับและส่งเอกสารได้อย่างแท้จริง ถึงแม้จะมีระเบียบที่ถือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารงานเอกสารร่วมกันทุกหน่วยงานภายในสถาบัน ได้แก่ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 พระราชบัญญัติจดหมายเหตุนั่งชาติ พ.ศ. 2556 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 และ ระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ. 2544 เป็นหลักในการปฏิบัติงานสารบรรณของการถือปฏิบัติในการปฏิบัติงานแล้วก็ตาม แต่ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับงานสารบรรณยังคงเกิดขึ้นอยู่เสมอ และส่วนหนึ่งเกิดจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานนั่นเองที่ไม่นำระเบียบการบริหารงานสารบรรณมาใช้ปฏิบัติ หรือไม่เคร่งครัดต่อระเบียบดังกล่าว รวมทั้งไม่พยายามพัฒนาการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้เกิดความเสียหายต่อการปฏิบัติงาน กล่าวคือ 1. ทำให้เกิดความล่าช้าของงานธุรการ 2. การจัดระบบงานขาดความเป็นระบบ 3. ผู้ปฏิบัติงานยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับระบบงานเอกสาร 4. ความเสียหายต่อการปฏิบัติงานในขั้นตอนของการเก็บรักษาเอกสาร ซึ่งทำให้เอกสารสูญหาย หรือการหาเอกสารไม่พบหรือพบแต่ใช้ระยะเวลานาน เมื่อต้องการเอกสารนั้นมาอ้างอิง อันเนื่องมาจากการจัดเก็บเอกสารไม่เป็นระบบหรือไม่มีประสิทธิภาพ และ 5. ไม่มีการทำลายเอกสารที่จะเป็นต้องเก็บรักษาไว้ ทำให้มีเอกสารมากจนไม่มีเก็บนอกจากกองซ้อน ๆ กันไว้ (สุชาติ ฤกษ์ไอรส, 2558)

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ปัญหาการจัดการเอกสารหลักๆ คือ การจัดเก็บไม่เป็นระบบ เอกสารสูญหาย กระบวนการอนุมัติล่าช้า การเข้าถึงและแจกจ่ายเอกสารทำได้ยาก และปัญหาด้านบุคลากร สาเหตุมาจากหลายปัจจัย เช่น การไม่มีมาตรฐานการจัดเก็บที่ชัดเจน การจัดเก็บเอกสารกระจัดกระจาย พนักงานไม่มีความรู้หรือทักษะในการใช้ระบบจัดการเอกสาร และการไม่มีการจัดทำลายเอกสารที่หมดความจำเป็น รวมถึงการสืบค้นเอกสารไม่สามารถดำเนินการได้ตามเวลาที่ผู้บริหารต้องการใช้งานเพื่อตัดสินใจในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เพื่อให้การ

ดำเนินการบริหารจัดการงานเอกสารของแต่ละหน่วยงานภายใน กองกลาง สำนักงานอธิการบดี เป็นไปในทิศทางเดียวกัน พร้อมทั้งมีการปรับปรุงพัฒนาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

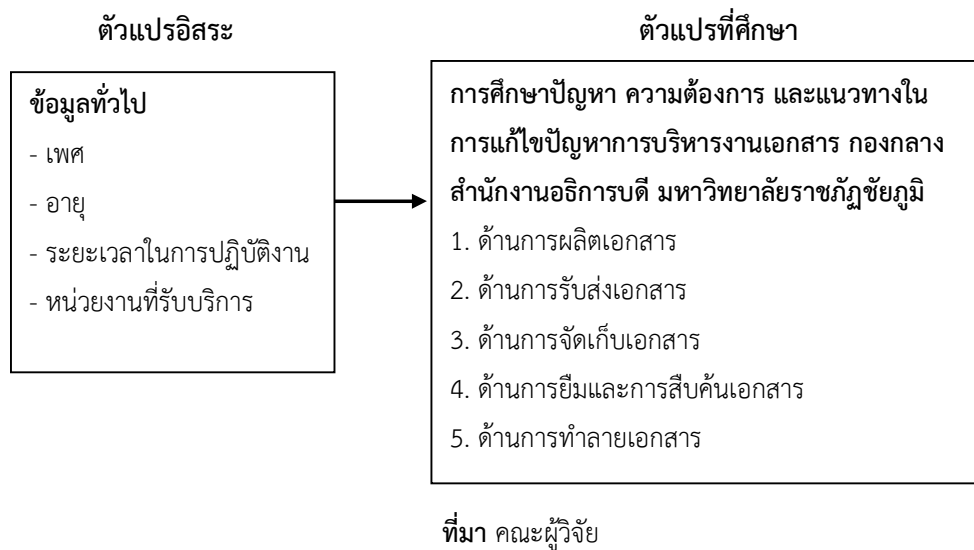
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาความต้องการในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยเกี่ยวกับปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย งานสารบรรณ พ.ศ. 2526 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2548 ได้แก่ ด้านการผลิตเอกสาร ด้านการรับส่งเอกสาร ด้านการจัดเก็บเอกสาร ด้านการยืมและการสืบค้นเอกสาร และด้านการทำลายเอกสาร นำมาใช้ประกอบใช้ในการกำหนดรายละเอียดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังแสดงในภาพ

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ บุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำนวน 181 คน (ข้อมูล ณ 9 มกราคม 2567)

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจีชี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 123 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร บทความ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. การวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์รวมทั้งกรอบแนวคิดของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และหน่วยงานที่รับบริการ ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่ ด้านการผลิตเอกสาร, ด้านการรับส่งเอกสาร, ด้านการจัดเก็บเอกสาร, ด้านการยืมและการสืบค้นเอกสาร และด้านการทำลายเอกสาร เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคอร์ท (Likert, 1976, p.247) ดังนี้

- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก
- 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

เมื่อสร้างแบบสอบถามการวิจัยเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยได้หาคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยการนำแบบสอบถามการศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาคัดเลือกคำถามที่เหมาะสม และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.66 ถึง 1.00 และความเชื่อมั่นมีค่าเท่ากับ 0.915 จากนั้นไปใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอหนังสือรับรองจากสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ถึงหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เพื่อขอเข้าเก็บข้อมูล ซึ่งได้แก่ บุคลากรสายสนับสนุน และนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ถึงหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรสายสนับสนุน เพื่อขอความอนุเคราะห์และความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยแจกแบบสอบถามไป 123 ชุด ได้กลับคืนมา 123 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และหน่วยงานที่รับบริการ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการผลิตเอกสาร, ด้านการรับส่งเอกสาร, ด้านการจัดเก็บเอกสาร, ด้านการยืมและการสืบค้นเอกสาร และด้านการทำลายเอกสาร โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายเป็นช่วงคะแนน (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

3. ค่าสถิติ t – test (Independent samples) โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายเป็นช่วงคะแนน วิเคราะห์สถิติเปรียบเทียบปัญหา ความต้องการ ในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามเพศ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

4. ค่าสถิติ F – test (One-Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างแล้วทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (scheffe') จำแนกตามอายุ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และหน่วยงานที่รับบริการ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และหน่วยงานที่รับบริการ

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	22	17.9
หญิง	101	82.1
รวม	123	100.00
2. อายุ		
น้อยกว่า 30 ปี	7	5.7
30 - 45 ปี	101	82.1
มากกว่า 45 ปีขึ้นไป	15	12.2
รวม	123	100.00
3. ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน		
น้อยกว่า 10 ปี	20	16.3
10 – 20 ปี	94	76.4
มากกว่า 20 ปีขึ้นไป	9	7.3
รวม	123	100.00

ตัวแปรที่ศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
4. หน่วยงานที่รับบริการ		
สำนักงานอธิการบดี	75	61.0
คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์	7	5.7
คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์	9	7.3
คณะพยาบาลศาสตร์	8	6.5
สำนักส่งเสริมวิชาการฯ	24	19.5
รวม	123	100.00

จากตาราง 1 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือ เพศ หญิง คิดเป็นร้อยละ 82.1, อายุ 30 - 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 82.1, ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 10 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 76.4 และหน่วยงานที่รับบริการ สำนักงานอธิการบดี คิดเป็นร้อยละ 61.0 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เป็นรายด้าน

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัญหา และความต้องการ ในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

การบริหารงานเอกสาร	ปัญหา			ความต้องการ		
	<i>M</i>	<i>SD</i>	ระดับ ความคิดเห็น	<i>M</i>	<i>SD</i>	ระดับ ความคิดเห็น
1. ด้านการผลิตเอกสาร	4.13	.43	มาก	4.31	.31	มาก
2. ด้านการรับส่งเอกสาร	4.08	.52	มาก	4.22	.42	มาก
3. ด้านการจัดเก็บเอกสาร	4.24	.37	มาก	4.27	.28	มาก
4. ด้านการยืมและการสืบค้นเอกสาร	4.17	.39	มาก	4.25	.37	มาก
5. ด้านการทำลายเอกสาร	4.02	.43	มาก	3.93	.39	มาก
รวมเฉลี่ย	4.13	.26	มาก	4.19	.17	มาก

จากตาราง 2 พบว่า การศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ดังนี้

ปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.13$, $SD = .26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดเก็บเอกสาร ($M = 4.24$, $SD = .37$) รองลงมาคือ ด้านการยืมและการสืบค้นเอกสาร ($M = 4.17$, $SD = .39$) และ ด้านการผลิตเอกสาร ($M = 4.13$, $SD = .43$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการทำลายเอกสาร ($M = 4.02$, $SD = .43$)

ความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.19$, $SD = .17$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการผลิตเอกสาร ($M = 4.31$, $SD = .31$) รองลงมาคือ ด้านการจัดเก็บเอกสาร ($M = 4.27$, $SD = .28$) และ ด้านการยืมและการสืบค้นเอกสาร ($M = 4.25$, $SD = .37$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการทำลายเอกสาร ($M = 3.93$, $SD = .39$)

3. เปรียบเทียบระดับปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ตาราง 3 แสดงผลการเปรียบเทียบปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

ปัญหาในการบริหารงานเอกสาร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
1. ด้านการผลิตเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	6.613	2	3.306	25.263	.000*
	ภายในกลุ่ม	15.706	120	.131		
	รวม	22.319	122			
2. ด้านการรับส่งเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	8.286	2	4.143	20.642	.000*
	ภายในกลุ่ม	24.085	120	.201		
	รวม	32.371	122			
3. ด้านการจัดเก็บเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	.078	2	.039	.273	.761
	ภายในกลุ่ม	17.039	120	.142		
	รวม	17.117	122			
4. ด้านการยืมและการสืบค้นเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	.300	2	.150	.972	.381
	ภายในกลุ่ม	18.526	120	.154		
	รวม	18.826	122			
5. ด้านการทำลายเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	.017	2	.008	.044	.957
	ภายในกลุ่ม	22.928	120	.191		
	รวม	22.945	122			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	1.023	2	.512	8.342	.000*
	ภายในกลุ่ม	7.359	120	.061		
	รวม	8.382	122			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 ผลการเปรียบเทียบปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงาน พบว่าเจ้าหน้าที่ที่มีระยะเวลาการปฏิบัติงานต่างกัน มีปัญหาในการบริหารงานเอกสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

เมื่อพบความแตกต่างผู้ศึกษาได้นำผลการเปรียบเทียบปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ไปทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของ LSD รายละเอียด ดังตารางที่ 4 และ ตารางที่ 5

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านการผลิตเอกสาร จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงานเป็นรายคู่

ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	M	น้อยกว่า 10 ปี	10 – 20 ปี	มากกว่า 20 ปีขึ้นไป
		3.6100	4.2191	4.3556
น้อยกว่า 10 ปี	3.6100	-	.60915*	.74556*
10 – 20 ปี	4.2191	-	-	.13641
มากกว่า 20 ปีขึ้นไป	4.3556	-	-	-

* มีระดับนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านการผลิตเอกสาร จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงานเป็นรายคู่ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่

บุคลากรสายสนับสนุนที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานน้อยกว่า 10 ปี และ 10 – 20 ปี มีค่าเฉลี่ยของปัญหาด้านการผลิตเอกสาร ($M = 4.22$) สูงกว่า บุคลากรสายสนับสนุนที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน น้อยกว่า 10 ปี ($M = 3.61$)

บุคลากรสายสนับสนุนที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน มากกว่า 20 ปีขึ้นไป มีมีค่าเฉลี่ยของปัญหาด้านการผลิตเอกสาร ($M = 4.36$) สูงกว่า บุคลากรสายสนับสนุนที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน น้อยกว่า 10 ปี ($M = 3.61$)

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านการรับส่งเอกสาร จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงานเป็นรายคู่

ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	M	น้อยกว่า 10 ปี	10 – 20 ปี	มากกว่า 20 ปีขึ้นไป
		3.6100	4.2191	4.3556
น้อยกว่า 10 ปี	3.6100	-	.60915*	.74556*
10 – 20 ปี	4.2191	-	-	.13641
มากกว่า 20 ปีขึ้นไป	4.3556	-	-	-

* มีระดับนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านการรับส่งเอกสาร จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงานเป็นรายคู่ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่

บุคลากรสายสนับสนุนที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 10 – 20 ปี มีค่าเฉลี่ยของปัญหาปัญหา ด้านการรับส่งเอกสาร ($M = 4.22$) สูงกว่า บุคลากรสายสนับสนุนที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน น้อยกว่า 10 ปี ($M = 3.61$)

บุคลากรสายสนับสนุนที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน มากกว่า 20 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยของปัญหาปัญหา ด้านการรับส่งเอกสาร ($M = 4.36$) สูงกว่าบุคลากรสายสนับสนุนที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน น้อยกว่า 10 ปี ($M = 3.610$)

ตาราง 6 แสดงผลการเปรียบเทียบปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามหน่วยงานที่รับบริการ

ปัญหาในการบริหารงานเอกสาร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
1. ด้านการผลิตเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	2.097	4	.524	3.059	.019*
	ภายในกลุ่ม	20.221	118	.171		
	รวม	22.319	122			
2. ด้านการรับส่งเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	2.340	4	.585	2.299	.063
	ภายในกลุ่ม	30.030	118	.254		
	รวม	32.371	122			
3. ด้านการจัดเก็บเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	.338	4	.084	.594	.668
	ภายในกลุ่ม	16.779	118	.142		
	รวม	17.117	122			
4. ด้านการยืมและการสืบค้นเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	.601	4	.150	.973	.425
	ภายในกลุ่ม	18.225	118	.154		
	รวม	18.826	122			
5. ด้านการทำลายเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	.909	4	.227	1.217	.307
	ภายในกลุ่ม	22.036	118	.187		
	รวม	22.945	122			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	.456	4	.114	1.698	.155
	ภายในกลุ่ม	7.925	118	.067		
	รวม	8.382	122			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 6 ผลการเปรียบเทียบปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ พบว่าในภาพรวมเจ้าหน้าที่ในแต่ละหน่วยงานมีความคิดเห็นต่อปัญหาไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

เมื่อพบความแตกต่างผู้ศึกษาได้นำผลการเปรียบเทียบปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามหน่วยงานที่รับบริการ ไปทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของ LSD รายละเอียด ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านการผลิตเอกสาร จำแนกตามหน่วยงานที่รับบริการ เป็นรายคู่

หน่วยงานที่รับบริการ	M	สำนักงานอธิการบดี	คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์	คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์	คณะพยาบาลศาสตร์	สำนักงานส่งเสริมวิชาการฯ
		4.0373	4.2571	4.3778	4.0750	4.3083
สำนักงานอธิการบดี	4.0373	-	.21981	.34044*	.03767	-
คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์	4.2571	-	-	.12063	-	.05119
คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์	4.3778	-	-	-	-	-
คณะพยาบาลศาสตร์	4.0750	-	.18214	.30278	-	.23333
สำนักงานส่งเสริมวิชาการฯ	4.3083	-	-	.06944	-	-

* มีระดับนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านการผลิตเอกสาร จำแนกหน่วยงานที่รับบริการ เป็นรายคู่ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 คู่ ได้แก่

บุคลากรสายสนับสนุนคณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มีระดับปัญหาด้านการผลิตเอกสาร ($M = 4.38$) สูงกว่าบุคลากรสายสนับสนุนสำนักงานอธิการบดี ($M = 4.04$)

4. เปรียบเทียบระดับความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ตาราง 8 แสดงผลการเปรียบเทียบความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

ความต้องการในการบริหารงานเอกสาร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
1. ด้านการผลิตเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	.026	2	.013	.132	.877
	ภายในกลุ่ม	11.994	120	.100		
	รวม	12.020	122			
2. ด้านการรับส่งเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	.464	2	.232	1.311	.273
	ภายในกลุ่ม	21.263	120	.177		
	รวม	21.727	122			

ความต้องการในการบริหารงานเอกสาร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
3. ด้านการจัดเก็บเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	.148	2	.074	.915	.403
	ภายในกลุ่ม	9.731	120	.081		
	รวม	9.880	122			
4. ด้านการยืมและการสืบค้นเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	1.017	2	.509	3.827	.024*
	ภายในกลุ่ม	15.949	120	.133		
	รวม	16.966	122			
5. ด้านการทำลายเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	3.502	2	1.751	13.727	.000*
	ภายในกลุ่ม	15.308	120	.128		
	รวม	18.810	122			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	.072	2	.036	1.313	.273
	ภายในกลุ่ม	3.270	120	.027		
	รวม	3.342	122			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 8 ผลการเปรียบเทียบความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงาน พบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

เมื่อพบความแตกต่างผู้ศึกษาได้นำผลการเปรียบเทียบความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ไปทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของ LSD รายละเอียด ดังตารางที่ 9 และตารางที่ 10

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านการยืมและการสืบค้น จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงานเป็นรายคู่

ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	M	น้อยกว่า 10 ปี	10 – 20 ปี	มากกว่า 20 ปีขึ้นไป
		4.4400	4.2043	4.3556
น้อยกว่า 10 ปี	4.4400	-	-	-
10 – 20 ปี	4.2043	.23574*	-	.15130
มากกว่า 20 ปีขึ้นไป	4.3556	.08444	-	-

* มีระดับนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านการยืมและการสืบค้น จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงานเป็นรายคู่พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 คู่ ได้แก่

บุคลากรสายสนับสนุนที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน น้อยกว่า 10 ปี มีความคิดเห็นต่อความต้องการในการบริหารงานเอกสาร ด้านการยืมและการสืบค้น ($M = 4.44$) สูงกว่า บุคลากรสายสนับสนุนที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 10 – 20 ปี ($M = 4.20$)

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านการทำลายเอกสาร จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงานเป็นรายคู่

ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	M	น้อยกว่า 10 ปี	10 – 20 ปี	มากกว่า 20 ปีขึ้นไป
		3.5500	4.0106	3.9111
น้อยกว่า 10 ปี	3.5500	-	.46064*	.36111*
10 – 20 ปี	4.0106	-	-	-
มากกว่า 20 ปีขึ้นไป	3.9111	-	.09953	-

* มีระดับนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านการทำลายเอกสาร จำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงานเป็นรายคู่ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่

บุคลากรสายสนับสนุนที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 10 – 20 ปี มีความคิดเห็นต่อความต้องการในการบริหารงานเอกสาร ด้านการทำลายเอกสาร ($M = 4.01$) สูงกว่า บุคลากรสายสนับสนุนที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน น้อยกว่า 10 ปี ($M = 3.55$)

บุคลากรสายสนับสนุนที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 20 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อความต้องการในการบริหารงานเอกสาร ด้านการทำลายเอกสาร ($M = 3.91$) สูงกว่า บุคลากรสายสนับสนุนที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน น้อยกว่า 10 ปี ($M = 3.55$)

ตาราง 11 แสดงผลการเปรียบเทียบความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามหน่วยงานที่รับบริการ

ความต้องการในการบริหารงานเอกสาร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
1. ด้านการผลิตเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	.222	4	.056	.556	.695
	ภายในกลุ่ม	11.798	118	.100		
	รวม	12.020	122			
2. ด้านการรับส่งเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	.572	4	.143	.797	.529
	ภายในกลุ่ม	21.156	118	.179		
	รวม	21.727	122			
3. ด้านการจัดเก็บเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	.673	4	.168	2.155	.078
	ภายในกลุ่ม	9.207	118	.078		
	รวม	9.880	122			
4. ด้านการยืมและการสืบค้นเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	1.059	4	.265	1.963	.105
	ภายในกลุ่ม	15.907	118	.135		
	รวม	16.966	122			
5. ด้านการทำลายเอกสาร	ระหว่างกลุ่ม	2.196	4	.549	3.898	.005*
	ภายในกลุ่ม	16.615	118	.141		
	รวม	18.810	122			

ความต้องการในการบริหารงานเอกสาร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	.365	4	.091	3.615	.008*
	ภายในกลุ่ม	2.977	118	.025		
	รวม	3.342	122			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 11 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามหน่วยงานที่รับบริการ ภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพบความแตกต่างผู้ศึกษาได้นำผลการเปรียบเทียบความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามหน่วยงานที่รับบริการ ไปทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของ LSD รายละเอียด ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านการทำลายเอกสาร จำแนกตามหน่วยงานที่รับบริการ เป็นรายคู่

หน่วยงานที่รับบริการ	M	สำนักงานอธิการบดี	คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์	คณะครุศาสตร์และการพัฒนา มนุษย์	คณะพยาบาลศาสตร์	สำนักงานส่งเสริมวิชาการฯ
		3.8533	4.1714	4.3111	4.0000	3.9250
สำนักงานอธิการบดี	3.8533	-	.31810*	.45778*	.14667	.07167
คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์	4.1714	-	-	.13968	-	-
คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์	4.3111	-	-	-	-	-
คณะพยาบาลศาสตร์	4.0000	-	.17143	.31111	-	-
สำนักงานส่งเสริมวิชาการฯ	3.9250	-	.24643	.38611*	.07500	-

* มีระดับนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 12 แสดงให้เห็นว่า เมื่อทดสอบความแตกต่างความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านการทำลายเอกสาร จำแนกหน่วยงานที่รับบริการ เป็นรายคู่ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 3 คู่ ได้แก่

บุคลากรสายสนับสนุน คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มีความคิดเห็นต่อความต้องการในการบริหารงานเอกสาร ด้านการทำลายเอกสาร ($M = 4.17$) สูงกว่าบุคลากรสายสนับสนุน สำนักงานอธิการบดี ($M = 3.85$)

บุคลากรสายสนับสนุน คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มีความคิดเห็นต่อความต้องการในการบริหารงานเอกสาร ด้านการทำลายเอกสาร ($M = 4.31$) สูงกว่าบุคลากรสายสนับสนุน สำนักงานอธิการบดี ($M = 3.85$)

บุคลากรสายสนับสนุน คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มีความคิดเห็นต่อความต้องการในการบริหารงานเอกสาร ด้านการทำลายเอกสาร ($M = 4.31$) สูงกว่าบุคลากรสายสนับสนุน สำนักงานส่งเสริมวิชาการฯ ($M = 3.93$)

5. แนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ปัญหาการบริหารงานเอกสาร	แนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสาร
ด้านการผลิตเอกสาร	ควรมีแบบฟอร์มหนังสือที่ต้องจัดทำเป็นประจำ หนังสือราชการ เป็นรูปแบบเดียวกัน เพื่อความสะดวกในการจัดทำและผลิตเอกสาร การนำระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้กับทุกหน่วยงานเป็นการลดการใช้กระดาษได้ นอกจากนี้ควรมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตประจำปี และ มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานให้มากขึ้น
ด้านการรับส่งเอกสาร	การสำเนาเอกสารงานสารบรรณกลางควรเก็บเฉพาะจดหมายนำส่วนรายละเอียดเก็บไว้ที่งานสารบรรณเจ้าของเรื่อง ควรกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการรับส่งเอกสารให้ชัดเจน และเป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อป้องกันการเกิดความล่าช้าในการรับส่งเอกสาร โดยอาจมีการกำหนดบุคลากรรับส่งเอกสารโดยเฉพาะ เพื่อให้ทำหน้าที่จัดทำแบบฟอร์มใบคุมหนังสือรับส่งเอกสาร จะทำให้สามารถตรวจสอบได้ว่าเอกสารติดค้างที่ผู้ใดนานเท่าไร ทำให้ติดตามได้ง่ายขึ้น
ด้านการจัดเก็บเอกสาร	ควรมีการตรวจประสิทธิภาพของหน่วยเก็บหลังจากจัดให้มีระบบการเก็บเอกสารแล้วอย่างสม่ำเสมอ ควรจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับการจัดเก็บเอกสารโดยตรง และต่อเนื่อง เพื่อให้มีระบบการจัดเก็บเอกสารเป็นมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้กำหนดให้มีบุคลากรที่รับผิดชอบเรื่องการจัดเก็บเอกสารโดยตรง รวมไปถึงจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเอกสารที่เป็น มาตรฐานเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการสืบค้นหรือทำลายต่อไปได้ หรืออาจพิจารณาจัดให้มีศูนย์จัดเก็บ เอกสารส่วนกลาง ซึ่งเป็นที่รวบรวมเอกสารของทุกหน่วยงาน
ด้านการยืมและการสืบค้นเอกสาร	จัดให้มีการอบรมในด้านการค้นหาเอกสาร และการให้ยืมเอกสารแก่บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำระบบการยืมเอกสารที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ถ้าผู้ยืม ยังไม่ส่งเอกสาร หรือแฟ้มที่ยืมไปคืนมา เมื่อถึงเวลาอันสมควรเจ้าหน้าที่เก็บเอกสาร ควรทำ “ใบเตือน” แจ้งให้ผู้ที่ยืมทราบ หากว่าได้ส่งใบเตือนไปแล้ว ก็ยังไม่ได้เอกสาร หรือแฟ้มคืนให้ รายงานต่อผู้บังคับบัญชาของตนทันที เพื่อให้การใช้ระบบการยืมและสืบค้นเอกสารเป็นรูปธรรมมากขึ้น
ด้านการทำลายเอกสาร	ควรมีการกำหนดระเบียบขั้นตอนการทำลายเอกสารที่เป็นรูปธรรม สามารถปฏิบัติตามได้ เพื่อประโยชน์ในการทำลายเอกสาร กำหนดอายุของเอกสาร ตั้งแต่ขั้นตอนการเก็บและแยกเอกสารที่จะทำลายเป็นปี ๆ เพื่อสะดวกในการ

หยิบออกมาทำลาย จัดอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการทำลายเอกสารให้เข้าใจ บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละชั้นและกำหนดฐานความผิดหากมีการ ละเลย อายุการใช้อย่างแตกต่างกันเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบการเก็บรักษาจึงต้อง ศึกษาแนวทางพัฒนาระบบการเก็บรักษาเอกสารอยู่เสมอ ซึ่งจะทำให้มีการ จัดลำดับทำลายเอกสารได้อย่างเป็นระบบอีกด้วย

สรุปและอภิปรายผล

ปัญหาในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ประกอบด้วย ด้านการจัดเก็บเอกสาร ด้านการยืมและการสืบค้นเอกสาร ด้านการผลิตเอกสาร ด้านการรับส่งเอกสาร และด้านการทำลายเอกสาร จากปัญหาที่ศึกษาในการจัดเก็บเอกสารโดยทั่วไป เอกสารปะปนกัน 1 แฟ้มมีหลายเรื่อง และมี แฟ้มเบ็ดเตล็ด ขาดมาตรฐานในการจัดเก็บ (ไม่มีหมวดหมู่ที่ใช้ร่วมกันทั้งองค์กร) ขาดผู้รับผิดชอบเอกสาร ทำให้คนถ่ายสำเนา เป็นของตัวเองเพื่อไว้ การจัดเก็บไม่เหมาะสมกับขนาดหรือปริมาณเอกสาร เอกสารล้นแฟ้ม พยายามจัดเก็บ เอกสารที่เกิน ระยะเวลาจัดเก็บไม่มีการทำลายอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจและไม่กล้าตัดสินใจในการจัดการ เอกสาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุชาติ ฤกษ์ไอรส, 2558) การศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหา การบริหารงานเอกสารของ หน่วยงานภายในสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 1. ด้านการผลิตเอกสาร ปัญหาอันดับแรกคือ มีการให้ความสำคัญและเอาใจใส่เกี่ยวกับการร่าง หนังสือไม่เพียงพอ รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอ ในงานร่างหนังสือ และการใช้ คำยังไม่เหมาะสมกับผู้รับหรือพิธีการของการเขียนหนังสือราชการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ผาณิต วงศ์ขารี และมาลี กาบมาลา, 2557) ผลการวิจัยพบว่า (1) นโยบายด้านการผลิตเอกสารของ สำนักงานธรรมาภิบาลพื้นที่ ขอนแก่น เป็นเอกสารที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในการปฏิบัติงานเท่านั้น (2) นโยบายด้านการใช้เอกสาร ส่วนมากใช้ประกอบการ วางแผน/ตัดสินใจ เป็นหลักฐาน และติดต่อสื่อสาร (3) นโยบายในการจัดเก็บเอกสาร พบว่า ไม่มีนโยบายในการจัดเก็บ เอกสารที่ชัดเจน แต่เป็นการเก็บตามภาระงานที่ต้องดำเนินการ (4) นโยบายในการค้นคืนเอกสาร คือไม่มีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ ที่ดำเนินการในการบริหารจัดการเอกสาร โดยตรง (5) การทำลายเอกสาร สาเหตุหลักมาจาก เอกสารหมดคุณค่าต่อหน่วยงาน ตามระเบียบสารบรรณ โดยเจ้าหน้าที่เป็นผู้พิจารณาด้วยตนเอง ไม่มีความรู้ความเข้าใจ อย่างดีพอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (อาทิตยา พลภักดี และสุวรรฐ และสันกลาง, 2560) ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดทำหนังสือราชการ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสาร บรรณไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับงานสารบรรณ ด้านการรับหนังสือราชการ ไม่มีการจัดลำดับความสำคัญและ เร่งด่วนของหนังสือ ด้านการส่งหนังสือราชการ ไม่มีการสำเนาจัดเก็บไว้ที่หน่วยงานสารบรรณกลาง ขาดการติดตามเรื่องที่ ได้รับมอบหมายและยังไม่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการส่งหนังสือราชการ ด้านการเก็บหนังสือราชการ สถานที่ในการเก็บ หนังสือราชการมีพื้นที่คับแคบ ไม่มีการกำหนดรหัสแฟ้มเป็นหมวดหมู่ไม่มีการจัดทำบัญชีหนังสือราชการ ด้านการยืมหนังสือ ราชการ ยังไม่มีการจัดทำหลักฐานในการยืมหนังสือราชการ ด้านการทำลายหนังสือราชการ ไม่ได้ดำเนินการทำลายหนังสือ ราชการตามระบบ ขาดการสำรวจหนังสือ ราชการที่ครบอายุการเก็บรักษา และไม่มีการจัดทำบัญชีหนังสือราชการเพื่อขอ ทำลาย ทำให้หนังสือราชการ มีจำนวนมากขึ้น ขณะผลการวิจัยด้านแนวทางการพัฒนาระบบงานสารบรรณ พบว่า ควร ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ ผู้ปฏิบัติงานสารบรรณได้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรเกี่ยวกับงานสารบรรณ ควรจัดลำดับความสำคัญ เร่งด่วนของหนังสือ นำเสนอผู้บริหารทราบและสั่งการ ควรมีระบบทำสำเนาคู่มือจำนวน 2 ชุด เพื่อจัดเก็บที่หน่วยงานสาร บรรณกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สิทธิชัยวร โชติกิจาร และ พัทธภรณ์ วรโชติกิจาร, 2561) การพัฒนาระบบจัดเก็บ และค้นคืนเอกสารงานสารบรรณเกี่ยวกับการจัดเก็บเอกสารให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อให้มีการจัดเก็บเอกสารอย่างเป็นระบบ ไม่

เข้าสอน กระจัดกระจาย เพื่อศึกษาความต้องการของผู้ใช้งานและพัฒนาระบบสารสนเทศที่มีความพร้อมในการใช้งาน ความปลอดภัยของข้อมูลตามโครงสร้างองค์กรด้วยอุปกรณ์ที่ทันสมัยของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่มีความพร้อมสามารถรองรับกับข้อมูลที่มากขึ้นเรื่อย ๆ และการสืบค้นที่มีความซับซ้อนมากขึ้นด้วยระบบการจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ และ (อนุรักษ์ จันทร์รุ่งทิวกุล และคณะ, 2567) ผลการทดลองใช้ระบบจัดเก็บและสืบค้นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทางกฎหมายสิ่งแวดล้อม พบว่า ด้านการจัดเก็บเอกสารในระบบสามารถใช้งานง่ายและไม่ซับซ้อน มีความสะดวกในการจัดเก็บเอกสารตามที่ต้องการ และข้อมูลในระบบมีความเป็นปัจจุบัน โดยการใช้งานระบบจัดเก็บเอกสารมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.6 สำหรับด้านการสืบค้นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทางกฎหมายสิ่งแวดล้อม พบว่า สามารถใช้งานง่ายและไม่ซับซ้อน มีประสิทธิภาพ/ความรวดเร็วในการสืบค้น และความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดในการสืบค้นเอกสารในระบบ ซึ่งการใช้งานระบบสืบค้นเอกสารมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.7 ซึ่งช่วยพัฒนาระบบการทำงานจากเดิมที่จะต้องจัดเก็บและสืบค้นเอกสารในรูปแบบกระดาษเป็นการทำงานด้วยระบบคอมพิวเตอร์ในรูปแบบของไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ จึงทำให้เกิดความถูกต้องและความแม่นยำในการสืบค้นเอกสารได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ความต้องการในการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย ด้านการผลิตเอกสาร ด้านการจัดเก็บเอกสาร ด้านการยืมและการสืบค้นเอกสาร ด้านการรับส่งเอกสาร และด้านการทำลายเอกสาร ด้านการผลิตเอกสาร การบริหารหนังสือราชการควรเป็นรูปแบบเดียวกัน เพื่อความสะดวกในการจัดทำและผลิตเอกสาร ควรกำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการรับส่งเอกสารให้ชัดเจน และเป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อป้องกันการเกิดความล่าช้าในการรับส่งเอกสาร ด้านการจัดเก็บเอกสาร ควรให้มีการตรวจประสิทธิภาพของหน่วยเก็บหลังจากจัดให้มีระบบการเก็บเอกสารแล้วอย่างสม่ำเสมอ รวมไปถึงจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเอกสารที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีพื้นที่เพียงพอกับการเก็บเอกสาร เพื่อประโยชน์ในการสืบค้นหรือทำลายต่อไปได้ ควรมีการนำระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้กับการบริหารงานเอกสารสำหรับทุกหน่วยงานเพิ่มความสะดวกในการทำงานและเป็นระบบมากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการผลิตประจำปี และ มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานด้านบริหารเอกสารให้มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัย (ชุติกัญจน์ เลิศวลัยรัตน์ และคณะ, 2557) จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มงานการเจ้าหน้าที่ กลุ่มงานการคลัง กลุ่มงานคอมพิวเตอร์และข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และงานอาคารสถานที่และยานพาหนะ ในกลุ่มงานอำนวยการและบริหารทั่วไป ในสังกัดกองกลาง ใช้วิธีการจัดเอกสารตามความสะดวกในการใช้งาน เมื่อพิจารณาหมวดหมู่ในคู่มือการจัดเก็บเอกสารราชการของสำนักราชเลขาธิการ พบว่ายังไม่มีหมวดหมู่ที่ชัดเจนเพื่อใช้จัดเก็บเอกสารของงานอาคารสถานที่และยานพาหนะ และเอกสารของกลุ่มงานคอมพิวเตอร์และข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ อาจเป็นไปได้ว่าเอกสารของงานอาคาร สถานที่และยานพาหนะ รวมทั้งกลุ่มงานคอมพิวเตอร์และข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในอดีตยังมีปริมาณน้อย ดังนั้น คู่มือการจัดเก็บเอกสารราชการของสำนักราชเลขาธิการจึงควรได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ทันสมัย เหมาะสม ครอบคลุมและสอดคล้องกับภารกิจในปัจจุบันให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้คู่มือจัดเก็บเอกสารดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ (เกวลี เฉิดดีลิก, 2563) ระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์สำหรับงานสารบรรณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้พัฒนาขึ้นเพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลงานเอกสารของ คณะเทคโนโลยีสังคม มีการพัฒนาระบบการสืบค้นเอกสารต่าง ๆ สำหรับอาจารย์และเจ้าหน้าที่สามารถค้นหาและตรวจสอบเอกสารของตนเองได้ในทุก ๆ ที่ ที่มีอินเทอร์เน็ต โดยมีการแบ่งประเภทของเอกสารเป็น 2 ประเภท คือ หนังสือรับเข้าและหนังสือส่งออก รวมถึงมีการ แนะนำ และเสนอแนะในการสร้างกระบวนการ วิธีการส่งต่อเอกสารใหม่ภายในคณะฯเพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการทำงาน มากยิ่งขึ้นสามารถสร้างรายงานสรุปปริมาณเอกสารและผู้ไม่ได้รับเอกสารในแต่ละเดือน ได้อีกด้วย ระบบเอกสาร อิเล็กทรอนิกส์มีกระบวนการทำงาน

ที่ครอบคลุมงานทางด้านเอกสารทั้งหมดภายในคณะฯ นอกจากนี้ยังสามารถรายงานการรับเอกสารต่อคณบดีเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการประกอบการตัดสินใจได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งนี้

จากการศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสาร กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มีข้อเสนอแนะแนว คือ ควรมีแบบฟอร์มหนังสือที่ต้องจัดทำเป็นประจำ หนังสือราชการเป็นรูปแบบเดียวกัน เพื่อความสะดวกในการจัดการเอกสาร การนำระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้กับทุกหน่วยงาน และกำหนดให้มีบุคลากรที่รับผิดชอบเรื่องการจัดเก็บเอกสารโดยตรง รวมไปถึงจัดให้มีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเอกสารที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้ควรมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับประจำทุกปี และ มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานต่าง ๆ เพื่อเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงานให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

ควรเพิ่มข้อมูลจากการสังเกตการณ์ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และผู้ที่มาติดต่อด้านเอกสารภายใน ให้ได้ข้อมูลเชิงลึก และข้อมูลที่เทียบเคียงความเป็นจริงมากที่สุด เพื่อร่วมกันแก้ปัญหการจัดเก็บเอกสารภายในให้มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- เกวลี เฉิดดิลก. (2563). การพัฒนาระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์สำหรับงานสารบรรณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. *วารสารสถาปัตยกรรม การออกแบบและการก่อสร้าง*, 2(3), 53–66.
- ชุตินาถ ฤทธิชัย, เลิศวิทย์รัตน์, อรรพวรรณ บุญยฤทธิ์, สมสรวง พลฤทธิกุล. (2557). ระบบการจัดการเอกสารราชการของสำนักงานเลขาธิการ. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 7(3), 259 – 271.
- ผาณิต วงศ์ขำ และมาลี กาบมาลา, (2557). การจัดการเอกสารของสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ขอนแก่น. *วารสารวิจัย มข. (ฉบับบัณฑิตศึกษา) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 2(2), 24–34.
- ละอองดาว ภูสารอง. (2561). ระบบการจัดเก็บเอกสารภายในของบุคลากรสายสนับสนุน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. *สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*.
- สิทธิชัยวร โชติคำจร, และ พัชรภรณ์ วรโชติคำจร. (2561). การพัฒนาระบบจัดเก็บและค้นคืนเอกสารงานสารบรรณ. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 6(1), 137-145.
- สุชาติ ฤกษ์ไอรส. (2558). *การศึกษาปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบริหารงานเอกสารของหน่วยงานภายในสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. https://rc.nida.ac.th/port_research.php
- อนรรักษ์ จันทร์รุ่งทิวกุล, สิริรัตน์ สุวนิชย์เจริญ, สุดาว เลิศวิสุทธิไพฑูรย์, อภริณี ศรีโอภาส, และกมลสิทธิ์ บังคะดานรา. (2567). การพัฒนาระบบจัดเก็บและสืบค้นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมของโรงงานผลิตชิ้นส่วนพองน้ำสังเคราะห์และยางสังเคราะห์แห่งหนึ่ง. *วารสารบัณฑิตศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต*, 1(2), 5-15.
- อาทิตยา พลภักดี และสุวรรณี แลสันกลาง, (2560). การบริหารและการจัดการงานสารบรรณของเทศบาลตำบลบ้านเวียงอำเภอร่องวาง จังหวัดแพร่. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 10(3), 171-182.

การศึกษาความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

กัญญามาศ แซ่เจียว¹
วรารณ เลิศขามป้อม²

Received: August 13, 2025 Revised: November 15, 2025 Accepted: November 18, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ 2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ บุคลากรสายวิชาการและบุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 186 คน คัดเลือกโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสถิติ t - test ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน F -test แบบ One-way ANOVA

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.07$, $SD = .43$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากร ($M = 4.10$, $SD = .48$) รองลงมาคือ คุณภาพการให้บริการ ($M = 4.08$, $SD = .53$) และ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ($M = 4.07$, $SD = .43$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($M = 4.04$, $SD = .50$)

2. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรสายวิชาการและบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เกี่ยวกับความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามเพศ อายุ และประเภทบุคลากร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, การให้บริการ, สำนักงานอธิการบดี

¹ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ email: kunyamas2527@gmail.com

² สำนักส่งเสริมวิชาการและจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต email: cotlin7@gmail.com

A Study of Satisfaction with the Services of the Asset Management and Revenue Generation Department, General Affairs Division, Office of the President, Chaiyaphum Rajabhat University

Kanyamas Sae-chiao¹

Waraporn Lertkampom²

ABSTRACT

This research aimed to 1) examine the levels of satisfaction with the services provided by the Asset Management and Revenue Generation Department, General Affairs Division, Office of the President, Chaiyaphum Rajabhat University; and 2) compare the satisfaction levels of service recipients with these services. The sample consisted of 186 academic and support staff members, selected through simple random sampling. Data were collected through a questionnaire and analyzed using percentages and means, t-test, F-test, and one-way ANOVA.

The findings were as follows:

1) The overall satisfaction with the services of the Asset Management and Revenue Generation Department was at a high level ($M = 4.07$, $SD = .43$). When considered by each aspect, satisfaction with staff/personnel received the highest mean score ($M = 4.10$, $SD = .48$), followed by service quality ($M = 4.08$, $SD = .53$) and service processes/procedures ($M = 4.07$, $SD = .43$). Satisfaction with facilities received the lowest mean score ($M = 4.04$, $SD = .50$).

2) A comparison of satisfaction levels among academic and support staff at Chaiyaphum Rajabhat University with the services of the Asset Management and Revenue Generation Department, General Affairs Division, Office of the President, categorized by gender, age, and type of personnel revealed no statistically significant differences in overall satisfaction levels.

Keywords: Service development guidelines, service provision, Office of the President

¹ Central Division, Office of the President, Chaiyaphum Rajabhat University email: kunyamas2527@gmail.com

² Office of Academic Promotion and Life long Learning, Chaiyaphum Rajabhat University email: cotlin7@gmail.com

บทนำ

งานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ เป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญต่อมหาวิทยาลัยโดยมีหน้าที่ จัดหารายได้ บริหารจัดการทรัพย์สินและสิทธิประโยชน์ ของมหาวิทยาลัยเพื่อสนับสนุนพันธกิจของมหาวิทยาลัยอย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ และจัดให้มีบริการสวัสดิการที่มีคุณภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของนักศึกษาและบุคลากร งานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ จึงต้องมีการจัดระบบการบริหารด้านการเงินและบัญชีให้ เป็นไปตามระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับดูแลการรับเงิน-จ่ายเงิน งบประมาณ เงินรายได้ และเงินอื่น ๆ ให้เป็นไปด้วยความ ถูกต้อง โปร่งใส ตามระเบียบ กฎหมาย ข้อบังคับดำเนินการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ เงินรายได้ และเงินอื่น ๆ ให้เป็นไปตาม เป้าหมายที่ตั้งไว้ตามแผนปฏิบัติราชการสนับสนุนการบริหารและการให้บริการ ช่วยประสานงานระหว่างหน่วยงานให้สามารถ ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (อภิณันท์กิตติ์ ด้านเจริญกิจกุล และ กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์, 2565)

งานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เป็นหน่วยงานที่ ให้บริการในด้านบริหารจัดการ บำรุงรักษา และเพิ่มพูนมูลค่าทรัพย์สิน ขององค์กร เพื่อสร้างรายได้และสนับสนุนภารกิจ หลัก เช่น การจดทะเบียนสินทรัพย์ การตรวจเช็ค การจัดเก็บที่เป็นระเบียบ การซ่อมแซม บำรุงรักษา การประเมินมูลค่า และ การแสวงหาช่องทางเพื่อสร้างผลกำไรหรือรายได้จากทรัพย์สินนั้น ๆ ของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีหน้าที่หลัก งานขายสินค้าและ บริการของงานทรัพย์สินรายได้แล้วสวัสดิการ จัดบันทึกค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า งานรับรองและปฏิคม ควบคุม ติดตาม และรายงาน ข้อมูลจัดเก็บรายได้ที่เกิดจากทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เช่น ค่าเช่าสถานที่ต่าง ๆ หอพักนักศึกษา บ้านพัก สวัสดิการของมหาวิทยาลัย จะต้องจัดเก็บค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ผู้เช่า บริษัทรับเหมาที่มีสัญญาจ้างกับมหาวิทยาลัยกรณีมีการใช้น้ำ และไฟฟ้าของมหาวิทยาลัย ค่าบำรุงหอพักนักศึกษา รายได้จากการขายสินค้าที่ระลึกและตราสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัย จัดการทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จัดให้มีการเช่าสถานที่ ต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยโดยคำนึงถึงการให้บริการด้านจัดการเรียนการสอนเป็นหลักและเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอกทั้ง ภาครัฐและเอกชน และชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยได้มีโอกาสมาใช้สถานที่ของมหาวิทยาลัย และต้องเป็นไปตามประกาศและ ระเบียบของมหาวิทยาลัย (งานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 2567) การบริหารงบประมาณ การจัดการทรัพย์สินถือเป็นหัวใจที่สำคัญเนื่องจากการบริหารงานของมหาวิทยาลัยประสบผลสำเร็จได้ส่วนหนึ่งต้องใช้ งบประมาณในการพัฒนา ทั้ง การพัฒนาคน เทคโนโลยี ครุภัณฑ์ สถานที่ เป็นต้น ซึ่งงบประมาณของมหาวิทยาลัยในกำกับจะ ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเพื่อดำเนินการตามนโยบายของรัฐ และเพื่อประกันคุณภาพการศึกษาเท่าที่จำเป็น ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงต้องมีการจัดการทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยมาบริหารจัดการให้เกิดรายได้ถือเป็นทางเลือกหนึ่ง รวมถึงการ พัฒนาการให้บริการ ซึ่งปัญหาการให้บริการของงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มีหลายด้าน ทั้งด้าน ความล่าช้าและไม่ตรงเวลา เช่น บริการช้า, การรอคอยนาน, และระบบ ขัดข้อง นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้าน บุคลากรที่จำนวนไม่เพียงพอในการให้บริการ ช่องทางการประชาสัมพันธ์น้อย ไม่มีการติด ประกาศหรือแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการ เช่น ประกาศขึ้นตอน และระยะเวลาในการให้บริการ มีความสะดวกและความ รวดเร็วของการให้บริการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

จากการข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยพบปัญหาที่งานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ที่ผ่านมานั้น ยังไม่สามารถให้บริการอาจารย์ บุคลากร นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัญหา สาเหตุ ประสิทธิภาพของการปฏิบัติหน้าที่และการให้บริการงานบริหารทรัพย์สิน และจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี เพื่อนำมาวางแผน ปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการให้ดียิ่งขึ้น และนำมาใช้ ประโยชน์ร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

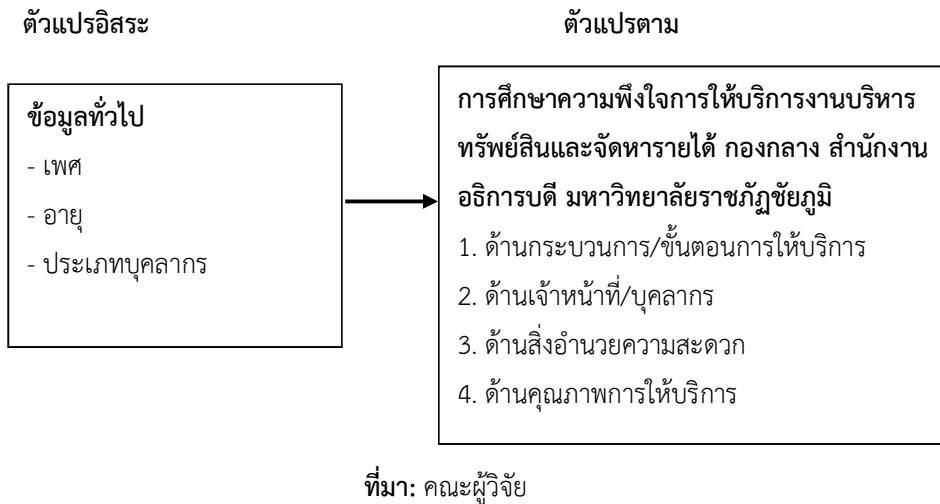
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ในประเด็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ, ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากร, ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และ ด้านคุณภาพการให้บริการ (สุดารัตน์ จันทร์พุด, 2558; ภาณุเดช เพียรความสุข, 2558; กุลฉัตร กิมชัย, 2563) นำมาใช้ประกอบใช้ในการกำหนดรายละเอียดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังแสดงในภาพ

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ บุคลากรสายวิชาการและบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำนวน 378 คน (ข้อมูล ณ เดือนตุลาคม 2567)
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรสายวิชาการและบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 186 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมด้วยตนเองให้กลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้
ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list)
ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ, ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากร, ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และ ด้านคุณภาพการให้บริการ ลักษณะแบบสอบถามมีตัวเลือกตอบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ของ Likert, (1957) ดังนี้

5 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

4 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมาก

3 หมายถึง ระดับความพึงพอใจปานกลาง

2 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อย

1 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

เมื่อสร้างแบบสอบถามการวิจัยเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยได้หาคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยการนำแบบสอบถามการศึกษาความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่เหมาะสมและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.66 ถึง 1.00 และความเชื่อมั่นมีค่าเท่ากับ 0.943 จากนั้นไปใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการขออนุญาตการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เพื่อประสานงานไปยังหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ในการขอเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง และเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย บุคลากรสายวิชาการและสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามจำนวน 186 ชุด และได้รับการตอบกลับคืนมาครบถ้วนจำนวน 186 ชุด คิดเป็นอัตราการละเอียดของการตอบกลับ (Response Rate) 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับตอบกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบ แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

2. นำข้อมูลของแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

3. วิเคราะห์แบบสอบถามการศึกษาความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยหาค่าเฉลี่ย M และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เป็นรายด้านและรายข้อ โดยใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายเป็นช่วงคะแนน (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

4. วิเคราะห์สถิติเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยใช้การทดสอบ t – test (Independent) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

5. วิเคราะห์สถิติเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยใช้การทดสอบ F – test (One-Way ANOVA) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาความพึงพอใจให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายด้านและรายข้อ

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการศึกษาความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยภาพรวม

ความพึงพอใจการให้บริการ	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
	M	SD	
1. ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ	4.07	.43	มาก
2. ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากร	4.10	.48	มาก
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.04	.50	มาก
4. คุณภาพการให้บริการ	4.08	.53	มาก
รวมเฉลี่ย	4.07	.43	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.07$, $SD = .43$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากร ($M = 4.10$, $SD = .48$) รองลงมาคือ คุณภาพการให้บริการ ($M = 4.08$, $SD = .53$) และ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ($M = 4.07$, $SD = .43$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($M = 4.04$, $SD = .50$)

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการศึกษาความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ

ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
	M	SD	
1. ขั้นตอนการให้บริการไม่ยุ่งยากซับซ้อนและมีความคล่องตัว	4.02	.64	มาก
2. ความสะดวกและความรวดเร็วของการให้บริการ	4.04	.66	มาก
3. ให้บริการด้วยความครบถ้วน ถูกต้อง	4.05	.66	มาก
4. ความชัดเจนในการอธิบาย ชี้แจง และแนะนำขั้นตอนในการบริการด้วยสื่อต่าง ๆ	4.17	.58	มาก
5. มีการติดประกาศหรือแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการ เช่น ประกาศขั้นตอนและระยะเวลาในการให้บริการ	4.08	.59	มาก
รวมเฉลี่ย	4.07	.43	มาก

จากตาราง 2 พบว่า ความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.07$, $SD = .43$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความชัดเจนในการอธิบาย ชี้แจง และแนะนำขั้นตอนในการบริการด้วยสื่อต่างๆ ($M = 4.17$, $SD = .58$) รองลงมา คือ มีการติดประกาศหรือแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการ เช่น ประกาศขั้นตอนและระยะเวลาในการให้บริการ ($M = 4.08$, $SD = .59$) และให้บริการด้วยความครบถ้วน ถูกต้อง ($M = 4.05$, $SD = .66$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ขั้นตอนการให้บริการไม่ยุ่งยากซับซ้อนและมีความคล่องตัว ($M = 4.02$, $SD = .64$)

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการศึกษาความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากร

ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากร	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
	M	SD	
1. ความสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส กิริยามารยาทของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการหรือการพูดจาด้วยถ้อยคำและน้ำเสียงสุภาพ	4.15	.66	มาก
2. ความเอาใจใส่ กระตือรือร้น และความพร้อมในการให้บริการของเจ้าหน้าที่	4.16	.58	มาก
3. เจ้าหน้าที่มีความรู้ ความสามารถในการให้บริการ เช่น สามารถตอบคำถาม ชี้แจงข้อสงสัย ให้คำแนะนำ	4.05	.64	มาก
4. ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	4.07	.62	มาก
5. ความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติหน้าที่	4.06	.62	มาก
รวมเฉลี่ย	4.10	.48	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.10$, $SD = .48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ

พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความเอาใจใส่ กระตือรือร้น และความพร้อมในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ($M = 4.16$, $SD = .58$) รองลงมา คือ ความสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส กิริยามารยาทของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการหรือการพูดจาด้วยถ้อยคำและน้ำเสียงสุภาพ ($M = 4.15$, $SD = .66$) และความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ($M = 4.07$, $SD = .62$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความสามารถในการให้บริการ เช่น สามารถตอบคำถาม ชี้แจงข้อสงสัย ให้คำแนะนำ ($M = 4.05$, $SD = .64$)

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการศึกษความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพยากรและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
	<i>M</i>	<i>SD</i>	
1. มีช่องทางเลือกใช้บริการได้หลายรูปแบบ เช่น โทรศัพท์ เว็บไซต์ Facebook LINE เป็นต้น	3.99	.63	มาก
2. มีความสะดวกในการเข้าถึงการให้บริการ	4.09	.66	มาก
3. ป้ายบอกจุดบริการ/ป้ายประชาสัมพันธ์ มีความชัดเจนเข้าใจง่าย	4.02	.66	มาก
4. ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่นั่งคอยรับบริการ เป็นต้น	4.06	.64	มาก
5. ความสะอาดของสถานที่ให้บริการโดยรวม	4.04	.62	มาก
รวมเฉลี่ย	4.04	.50	มาก

จากตาราง 4 พบว่า ความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพยากรและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.04$, $SD = .50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีความสะดวกในการเข้าถึงการให้บริการ ($M = 4.09$, $SD = .66$) รองลงมา คือ ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่นั่งคอยรับบริการ เป็นต้น ($M = 4.06$, $SD = .64$) และความสะอาดของสถานที่ให้บริการโดยรวม ($M = 4.04$, $SD = .62$) และมีช่องทางเลือกใช้บริการได้หลายรูปแบบ เช่น โทรศัพท์ เว็บไซต์ Facebook LINE เป็นต้น ($M = 3.99$, $SD = .63$)

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการศึกษความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพยากรและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านคุณภาพการให้บริการ

ด้านคุณภาพการให้บริการ	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
	<i>M</i>	<i>SD</i>	
1. ข้อมูลที่ได้รับครบถ้วน ถูกต้อง	4.10	.70	มาก
2. การรับข้อมูลมีหลายช่องทางและสะดวก	4.04	.60	มาก
3. การบริการเป็นไปตามเวลาที่กำหนด	4.14	.67	มาก
4. ได้รับบริการทันต่อเวลา	4.02	.67	มาก
5. ห้องปฏิบัติการมีเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลือตลอดเวลาที่รับบริการ	4.10	.69	มาก
รวมเฉลี่ย	4.08	.53	มาก

จากตาราง 5 พบว่า ความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านคุณภาพการให้บริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.08$, $SD = .53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การบริการเป็นไปตามเวลาที่กำหนด ($M = 4.14$, $SD = .67$) รองลงมา คือ ข้อมูลที่ได้รับครบถ้วน ถูกต้อง ($M = 4.10$, $SD = .70$) และห้องปฏิบัติการมีเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลือตลอดเวลาที่รับบริการ ($M = 4.10$, $SD = .69$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ได้รับบริการทันต่อเวลา ($M = 4.02$, $SD = .67$)

2. เปรียบเทียบระดับความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ผลเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามอายุ และประเภทบุคลากร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงในตารางที่ 6 และตารางที่ 7

ตาราง 6 แสดงผลการเปรียบเทียบระดับการศึกษาความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามอายุ

การศึกษาความพึงพอใจการให้บริการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
1. ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ	ระหว่างกลุ่ม	.567	2	.283	1.527	.220
	ภายในกลุ่ม	33.959	183	.186		
	รวม	34.526	185			
2. ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	.060	2	.030	.128	.880
	ภายในกลุ่ม	43.080	183	.235		
	รวม	43.140	185			
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	ระหว่างกลุ่ม	.191	2	.095	.384	.682
	ภายในกลุ่ม	45.395	183	.248		
	รวม	45.586	185			
4. ด้านคุณภาพการให้บริการ	ระหว่างกลุ่ม	.195	2	.097	.347	.707
	ภายในกลุ่ม	51.339	183	.281		
	รวม	51.534	185			
โดยรวม	ระหว่างกลุ่ม	.165	2	.083	.451	.638
	ภายในกลุ่ม	33.545	183	.183		
	รวม	33.710	185			

จากตาราง 7 แสดงให้เห็นว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามอายุ พบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ตาราง 7 แสดงผลการเปรียบเทียบระดับการศึกษาความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพยากรและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามประเภทบุคลากร

แนวทางการพัฒนาการให้บริการ	ประเภทบุคลากร				t	Sig.
	สายวิชาการ		สายสนับสนุน			
	M	SD	M	SD		
1. ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ	4.0636	.43939	4.0761	.43122	.166	.868
2. ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากร	4.1409	.42608	4.0859	.49987	.659	.511
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.0000	.55237	4.0521	.47917	.607	.544
4. คุณภาพการให้บริการ	4.0682	.51025	4.0817	.53483	.148	.883
รวม	4.0682	.41765	4.0739	.43113	.078	.938

จากตาราง 8 แสดงให้เห็นว่าผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรสายวิชาการและบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ เกี่ยวกับความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพยากรและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จำแนกตามประเภทบุคลากร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการให้บริการงานบริหารทรัพยากรและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

3.1 ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ควรมีการติดประกาศหรือแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการ เช่น ประกาศขั้นตอน และระยะเวลาในการให้บริการ มีความสะดวกและความรวดเร็วของการให้บริการ

3.2 ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากร ต้องมีความเอาใจใส่ กระตือรือร้น และความพร้อมในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ควรจัดทำคู่มือ หรือแนวทางการให้บริการ มีการอบรมพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคลากรสามารถให้บริการได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

3.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จัดช่องทางการให้บริการที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้รับบริการสามารถเลือกใช้ได้ตามความสะดวก สามารถติดต่อให้ตลอดมีการตอบกลับมายังผู้รับบริการทันทีเมื่อมีข้อความแจ้งเตือน

3.4 ด้านคุณภาพการให้บริการ การบริการต้องเป็นไปตามเวลาที่กำหนด ข้อมูลที่ได้รับครบถ้วน ถูกต้อง รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้รับบริการ เพื่อนำมาปรับปรุงการให้บริการ

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ความพึงพอใจการให้บริการงานบริหารทรัพยากรและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและมีความคล่องตัว ความชัดเจนในการอธิบาย ชี้แจง และแนะนำขั้นตอนในการบริการด้วยสื่อต่าง ๆ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากร ความเอาใจใส่ กระตือรือร้น และความพร้อมในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีช่องทางเลือกใช้บริการได้หลาย

รูปแบบ เช่น โทรศัพท์ เว็บไซต์ Facebook LINE เป็นต้น ด้านคุณภาพการให้บริการมีเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลือตลอดเวลาที่รับบริการ ข้อมูลที่ได้รับครบถ้วน ถูกต้องสอดคล้องกับงานวิจัยของ (อติทยา วิลมเมือง, 2562) ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของงานบุคลากร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก อาจกล่าวได้ว่า ผู้ปฏิบัติงานให้บริการแก่ผู้รับบริการด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ใส่ใจในการให้บริการทุกคนอย่างสม่ำเสมอ และรวดเร็ว จัดลำดับงานก่อนและหลังได้อย่าง เหมาะสม ขั้นตอนในการให้บริการ ไม่ยุ่งยากซับซ้อน สถานที่ที่ให้บริการมีความสะดวก เข้าถึงง่าย สะอาดและเป็นระเบียบ ซึ่งผู้รับบริการต่าง ได้รับบริการที่ตรงตามความต้องการ ได้รับคำแนะนำที่ ชัดเจนและเป็นประโยชน์ มีข้อกำหนดการใช้บริการงานบุคลากรด้านต่าง ๆ ที่ชัดเจน เข้าใจง่าย พร้อมทั้งมีการให้คำแนะนำขั้นตอน การขอรับบริการ ให้ได้รับความสะดวกในการติดต่อ การอธิบายหรือชี้แนวทาง ผู้รับบริการจะเกิดความพึงพอใจที่ผู้ให้บริการให้ความสนใจผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจต่อ ข้อมูลที่ได้รับจากการบริการ การมีอัธยาศัยในความห่วงใยต่อผู้รับบริการ ซึ่งแสดงออกเป็นท่าทางที่ดี เป็นกันเองต่อผู้ รับบริการ สอดคล้องกับ (รัชฎาพร พันธุ์ทวี, 2560) วิจัยเรื่องระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการของสำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พบว่า มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เป็นเพราะสำนักงานคณบดีมีการบริหารจัดการภายในสำนักงานเป็นระบบการทำงานที่ชัดเจน มีสภาพแวดล้อมของการบริการและบรรยากาศที่น่าพึงพอใจต่อผู้ใช้บริการ รวมถึงผู้ให้บริการมีความ พร้อมและกระตือรือร้นต่อการให้บริการ สอดคล้องกับ (ภาณุเดช เพียรความสุข, 2558) ความพึงพอใจ ของนักศึกษาที่มีต่อการให้การของสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียนมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี พบว่า 1) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการให้บริการของสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการบริหารดำเนินงาน 2) ปัจจัยเกี่ยวกับการบริการได้แก่ บุคลิกภาพของ เจ้าหน้าที่ ระบบการบริการ สภาพแวดล้อม คุณภาพการให้บริการ ระยะเวลาการบริการ และ ความสะดวกในการบริการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการให้บริการ ของสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

แนวทางการพัฒนาการให้บริการงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ควรมีการติดประกาศหรือแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการ เช่น ประกาศขั้นตอน และระยะเวลาในการให้บริการ มีความสะดวกและความรวดเร็วของการให้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ฐิติกาญจน์ ขวัญไผ่ และคณะ, 2562) เมื่อพิจารณาความพึงพอใจในการให้บริการ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ซึ่งได้แก่ ขั้นตอนการให้บริการ มีระบบชัดเจนไม่ซับซ้อน ระยะเวลาการให้บริการมีความเหมาะสม แบบฟอร์มในการกรอกข้อมูลเข้าใจง่าย มีช่องทางการให้บริการที่เหมาะสม การติดต่อขอใช้บริการมีความสะดวก นักศึกษามีความพึงพอใจในแต่ละข้ออยู่ในระดับมาก ส่วนความรวดเร็วของการให้บริการแต่ละขั้นตอน นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากเช่นกันแต่มีค่าเฉลี่ยที่ต่ำสุดในการให้บริการด้านนี้ แสดงให้เห็นว่า นักศึกษายังไม่เกิดความประทับใจกับการได้รับบริการ เนื่องจาก บางครั้งนักศึกษาต้องการหนังสือราชการ และ ต้องการให้ภาควิชาดำเนินการทันทีทันใดแต่นักศึกษาไม่ เตรียมข้อมูลที่ภาควิชาต้องดำเนินการมาให้ครบถ้วน สมบูรณ์ จึงทำให้การดำเนินการดังกล่าวล่าช้ากว่าปกติ ซึ่งนักศึกษาต้องกลับไปเตรียมข้อมูลมาใหม่เพื่อให้ ภาควิชาดำเนินการให้เป็นไปตามกระบวนการและ นักศึกษาจะได้ไปดำเนินการในขั้นตอนอื่นที่เกี่ยวข้องต่อไปได้รวดเร็วขึ้นดังนั้น ภาควิชาจึงต้องดำเนินการ ปรับปรุงแก้ไขการบริการในด้านการให้บริการแต่ละ ขั้นตอนมีความรวดเร็วเพื่อตอบสนองต่อความต้องการ ของผู้รับบริการให้มากขึ้น ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการบริการ ด้านการให้บริการแต่ละขั้นตอนมีความรวดเร็วที่ เจ้าหน้าที่ภาควิชาพบบ่อย ๆ ได้แก่ ความพร้อมของ ข้อมูลของนักศึกษา ผู้มีอำนาจลงนามไปราชการและไม่ มีผู้รักษาการ จึงทำให้ผ่านเอกสารไม่ได้ ความเร็วของ ระบบอินเทอร์เน็ตในมหาวิทยาลัยยังต้องปรับปรุง เป็นต้น ด้าน

เจ้าหน้าที่/บุคลากร ต้องมีความเอาใจใส่ กระตือรือร้น และความพร้อมในการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ควรจัดทำคู่มือ หรือ แนวทางการให้บริการ มีการอบรมพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคลากรสามารถให้บริการได้อย่างถูกต้องและ รวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุดารัตน์ จันทร์พูน, 2558) มีการกระจายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่บุคลากรแต่ละ ระดับอย่างชัดเจนและเหมาะสมตลอดจนส่งเสริมให้บุคลากรและเครือข่ายมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องซึ่งสอดคล้อง กับยุทธศาสตร์ของการพัฒนามหาวิทยาลัยศิลปากรในยุทธศาสตร์ด้านการ บริหารจัดการองค์การอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการ เป็นมหาวิทยาลัยแห่งการสร้างสรรค์ ซึ่งได้กำหนดเป็นกลยุทธ์ที่ต้องดำเนินการไว้อย่างชัดเจนในเรื่องการมุ่งเน้นการพัฒนา บุคลากรให้เป็นมืออาชีพตามแนวทางการบริหารงานที่หลากหลาย ซึ่งจากยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ดังกล่าวบัณฑิตวิทยาลัยได้ ให้ความสำคัญและนำไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการในงานของหน่วยงาน นอกจากนี้มหาวิทยาลัยและหน่วยงานบัณฑิต วิทยาลัยยังให้ความสำคัญต่อการนำผลการประเมิน คุณภาพการให้บริการมาเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการปฏิบัติ ราชการในระดับหน่วยงาน และระดับบุคลากร ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการให้บริการอย่างต่อเนื่องเกิดการส่งผลให้ ผู้รับบริการเกิดความพอใจ ประทับใจ ในคุณภาพการให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จัดช่องทางให้บริการที่ หลากหลาย เพื่อให้ผู้รับบริการสามารถเลือกใช้ได้ตามความสะดวก สามารถติดต่อให้ตลอดมีการตอบกลับมายังผู้รับบริการ ทันทีเมื่อมีข้อความแจ้งเตือน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ภาณุเดช เพ็ญความสุข, 2558) ปัจจัยด้านความสะดวกในการ บริการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการให้บริการของสำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หมายความว่าหากสำนักส่งเสริมวิชาการมีการ ปรับปรุงด้านความสะดวกในการบริการ เช่น มีช่องเลือกใช้บริการได้หลายรูปแบบ เช่น อีเมล Facebook แบบฟอร์มคำร้อง ขอใช้บริการต่าง ๆ มีความชัดเจน เข้าใจง่ายมีอุปกรณ์/เครื่องมือ สำนักงานไว้บริการ เช่น เติร์มปากกา ดินสอ ไว้สำหรับ กรอกคำร้องขอรับบริการมีระบบสารสนเทศ แจ้งข้อมูล กิจกรรม ข่าวสารต่าง ๆ ที่รวดเร็ว เช่น ใน website, Facebook, ไลน์ รวมทั้งปรับปรุง ระบบอินเทอร์เน็ตของสำนักงานให้รวดเร็วและสามารถเข้าถึงได้สะดวกและรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้จะทำให้ นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการให้บริการของส สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียนมากขึ้น ด้านคุณภาพการให้บริการ การ บริการต้องเป็นไปตามเวลาที่กำหนด ข้อมูลที่ได้รับครบถ้วน ถูกต้อง รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้รับบริการ เพื่อ นำมาปรับปรุงการให้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ภาณุเดช เพ็ญความสุข, 2558) สำนักส่งเสริมวิชาการและงาน ทะเบียนมีการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการให้กับนักศึกษาทำให้นักศึกษาได้รับบริการที่ตรงตาม ต้องการ และคุ้มค่าในเวลา ที่เหมาะสม เจ้าหน้าที่ให้บริการอย่างถูกต้อง ไม่ซ้ำซ้อน มีขั้นตอนในการ บริการที่ชัดเจน รวมทั้งให้คำแนะนำแก่นักศึกษาที่ ชัดเจนเพื่อให้นักศึกษาได้รับประโยชน์มากที่สุด สิ่งเหล่านี้จะทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการให้บริการของสำนักส่งเสริม วิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการทําวิจัยเชิงคุณภาพถึงแนวทางการพัฒนาด้านบุคลากรที่ให้บริการ กับหน่วยงานอื่นภายในมหาวิทยาลัย ราชภัฏชัยภูมิ กับกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ที่หลากหลายขึ้น
2. ควรมีการทําวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับสภาพปัญหาการบริการของงานบริหารทรัพย์สินและจัดหารายได้ กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
3. การวิจัยครั้งต่อไป เพื่อให้งานวิจัยสามารถนำไปสู่การพัฒนาในเชิงปฏิบัติการได้อย่างครอบคลุม ควรส่งเสริมความ ร่วมมือทางวิชาการ โดยการบูรณาการการวิจัยร่วมกับหน่วยงานภายนอกอื่น และนักศึกษา เพื่อสร้างความสมบูรณ์และมิติเชิง ลึกของข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กุลฉัตร กิมซ้าย. (2563). ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกระบวนการปฏิบัติงานด้านการให้บริการของคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
<http://www.repository.rmutt.ac.th/dspace/handle/123456789/3799>
- งานบริหารทรัพยากรและจัดหารายได้. (2567). กองกลาง สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
<https://assets.cpru.ac.th/>
- ฐิติกาญจน์ ขวัญไผ่, รัตนารณ สมใจ, ยุวธิดา คงมณี, สุวรรณ วิถีเทพ. (2562). ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการให้บริการของภาควิชา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. *Mahidol R2R e-Journal*, 6(1), 74-84. <https://doi.org/10.14456/jmu.2019.7>
- ภาณุเดช เพียรความสุข. (2558). ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการให้บริการของ สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- รัชฎาพร พันธุ์ทวี. (2560). ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการ ของสำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
<http://cmruir.cmru.ac.th/handle/123456789/1110>
- สุธารัตน์ จันทร์พุธ. (2558). ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่มีต่อคุณภาพการให้บริการของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. DSpace at Silpakorn University. <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/934>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *ประสิทธิภาพและการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัย ในกำกับของรัฐ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อติธยา วิมลเมือง. (2562). ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อการให้บริการของงานบุคลากร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
<http://www.repository.rmutt.ac.th/xmlui/handle/123456789/3906>
- อภินันท์กิตติ์ ด่านเจริญกิจกุล และ กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2565). รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรและธุรกิจองค์กรของมหาวิทยาลัย เมื่อเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ. *Journal of Modern Learning Development*, 7(10), 381-407.

การศึกษาฐานความคิดของชุมชนและวิถีชีวิตชุมชนบนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเลี้ยว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

ศัทธียา นาวีเศษ^{1*}

วัชรินทร์ สุทธิชัย^{2*}

Received: June 18, 2025 Revised: December 24, 2025 Accepted: December 26, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาฐานความคิดของชุมชนและวิถีชีวิตชุมชนบนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเลี้ยว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาฐานความคิดจากทุนทางสังคมและวิถีชีวิตชุมชนบนความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และ 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน ของตำบลนาเลี้ยว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่างวิธีการดำเนินการวิจัยในเชิงคุณภาพ และการวิจัยในเชิงปริมาณ ประชากรระยะที่ 1 โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ตัวแทนผู้นำชุมชนและประชาชน ตำบลนาเลี้ยว 8 หมู่บ้าน จำนวน 12 คน ประชากรระยะที่ 2 ทั้งสิ้น 1,864ครัวเรือน โดยได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 329 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อเรียบเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ฐานความคิดจากทุนทางสังคมและวิถีชีวิตชุมชนบนความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตำบลนาเลี้ยว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ อยู่ภายใต้การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเลี้ยว ส่งผลให้แนวทางการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ และการพัฒนาท้องถิ่นมีลักษณะสอดคล้องคล้ายคลึงกันตามนโยบายแห่งรัฐ พื้นที่ชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ คนในชุมชนส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพทางการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ ชุมชนมีประเพณีวัฒนธรรมชุมชนความเชื่อที่ค่อนข้างเข้มแข็งซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจและสร้างความสามัคคี เมื่อกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเข้ามาชุมชนได้ปรับตัวจากเกษตรแบบดั้งเดิมสู่เกษตรผสมผสาน มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อออนไลน์มาใช้มากขึ้น อย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่องานโครงสร้างสังคม ความสัมพันธ์ของเครือญาติอ่อนแอลง การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มเลือนหาย ขณะเดียวกันผู้นำชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้นำตามตำแหน่งทางการมากกว่าผู้นำที่มีอำนาจจารีต จึงส่งผลให้การรวมพลังของคนในชุมชนลดลงซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน

2. ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนตำบลนาเลี้ยว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีหลายปัจจัย 1. ปัญหาหาเสพติดในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวมโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน 2. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนลดน้อยลง 3. องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มสูญหาย โดยเฉพาะองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการดำรงชีวิตและการพึ่งพาทรัพยากรในท้องถิ่น 4. ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนลดลงเนื่องจากภาระหน้าที่ของผู้นำมีมากขึ้น จากปัญหากระแสความเปลี่ยนแปลงภายนอกที่รวดเร็วและหลากหลายที่ต้องเผชิญ และ 5. องค์ความรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชนที่ขาดการจัดการความรู้และการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

คำสำคัญ: ฐานความคิด,วิถีชีวิตชุมชน,ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

¹ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ email: tontawan18@Gmail.com

² คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม email: wsutthisai@hotmail.com

A Study of Community Mindset and Lifestyles in Response to Social Change in Na Siew Subdistrict, Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province

Cattaleya Navesat^{1*}

Watcharin Suthisai^{2*}

ABSTRACT

This study aimed to 1) examine the community mindset derived from social capital and community lifestyles in response to social change; and 2) investigate factors influencing changes in community lifestyles in Na Siew Subdistrict, Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province. A mixed-methods research design was employed, integrating qualitative and quantitative approaches. In the first phase, qualitative data were collected through in-depth interviews with 12 key informants, including community leaders and residents from eight villages in Na Siew Subdistrict. In the second phase, the population comprised 1,864 households, with a sample size of 329 participants. Data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation and content analysis for descriptive interpretation.

The research findings can be summarized as follows:

1) The community mindset derived from social capital and community lifestyles in response to social change in Na Siew Subdistrict is shaped under the administration of Na Siew Subdistrict Administrative Organization. As a result, livelihoods, occupational patterns, and local development practices closely align with national policies. The community is situated in a fertile area, and most residents engage in agriculture and livestock farming. Strong traditions, cultural practices, and belief systems serve as a unifying force in the community. In response to social change, the community has adapted from traditional agriculture to integrated farming practices and has increasingly adopted information technology and online communication. However, these changes have affected the social structure, leading to weakened kinship relationships and a gradual decline in the transmission of local wisdom. In addition, most community leaders hold formal administrative positions rather than charismatic leadership roles, contributing to reduced community cohesion and posing challenges to sustainable community development.

2) Several key factors have influenced changes in community lifestyles in Na Siew Subdistrict, including: 1) drug-related problems, which significantly affect overall quality of life, particularly among youth; 2) declining community participation; 3) the loss of local knowledge and wisdom, especially that

¹ Faculty of Arts and Science, Chaiyaphum Rajabhat University email:tontawan18@Gmail.com

² Faculty of Political Science and Public Administration, Mahasarakham Rajabhat University email: wsutthisai@hotmail.com

of local sages, which forms a fundamental basis for livelihoods and reliance on local resources; 4) weakened community leadership due to increased responsibilities and pressures arising from rapid and diverse external changes; and 5) the lack of effective knowledge management and intergenerational transmission of knowledge within the community.

Keywords: Mindset, community lifestyles, social change

บทนำ

บทบาทหน้าที่ของชุมชนต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทพื้นฐานของชุมชนและการพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมากเพราะการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้เกิดการพัฒนาได้นั้นต้องเริ่มจากการสร้างการตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ของชุมชนในชุมชน จึงจะเกิดการพัฒนารูปแบบอย่างสร้างสรรค์ ต้องอาศัยต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนเป็นพื้นฐาน เช่น อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม บทบาท หน้าที่และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและเศรษฐกิจ เทคโนโลยีสารสนเทศ (พระครูวิบูล เจติยานุรักษ์ และ เพ็ญพรรณ เพ็ญฟูลอย, 2565, น. 596)

กระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ อุทิศ ทาหอม (2564, น. 60) ที่ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นปรากฏการณ์ปกติที่เกิดขึ้นเมื่อสภาพแวดล้อมทางสังคมและธรรมชาติแปรเปลี่ยนไป วัฒนธรรมจึงมีลักษณะเป็นพลวัตที่ไม่หยุดนิ่ง อย่างไรก็ตาม เจื่อนไซที่แตกต่างกันย่อมส่งผลให้ความเร็วของการเปลี่ยนแปลงในแต่ละสังคมไม่เท่ากัน ในอดีต ปัจจัยหลักที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมคือการค้าและการสงคราม แต่ในสังคมปัจจุบัน “โลกาภิวัตน์” (Globalization) ได้กลายเป็นอิทธิพลสำคัญที่สุด ผ่านระบบการสื่อสารไร้พรมแดนที่หลั่งไหลอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ส่งผลให้สมาชิกในสังคมซึมซับวัฒนธรรมใหม่และปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตไปอย่างไม่รู้ตัว

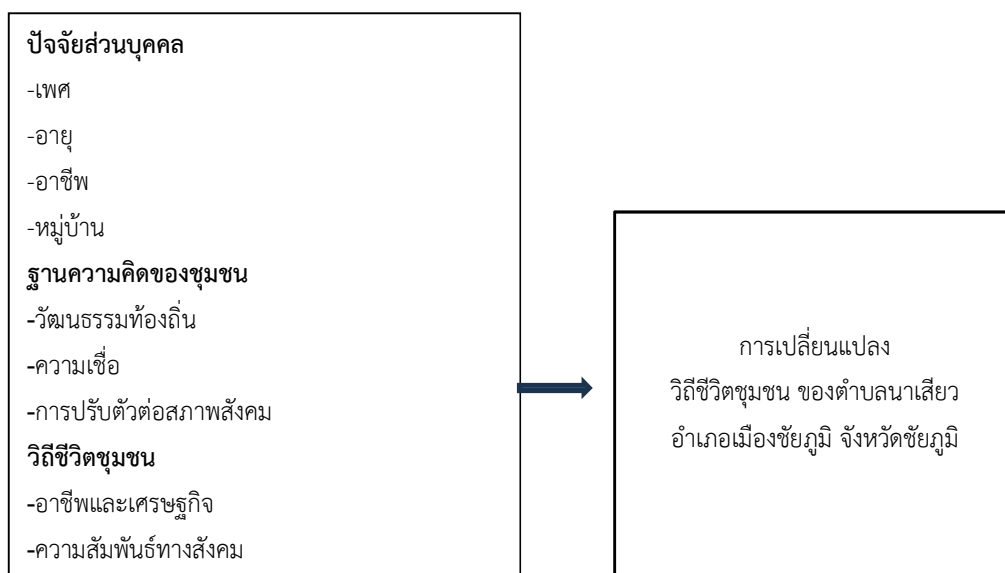
ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงข้างต้น นำไปสู่ข้อสังเกตและทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาฐานคิดจากทุนทางสังคมและวิถีชีวิตของชุมชนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง แม้พื้นที่ตำบลนาเสียวส่วนใหญ่ยังคงมีลักษณะเป็นสังคมชนบทที่พึ่งพาอาศัยกันแบบเครือญาติ แต่ปัจจุบันกลับเริ่มถูกกลืนกลายเป็นสังคมเมืองมากขึ้นจากการขยายตัวของเศรษฐกิจและกระแสโลกาภิวัตน์ ปัจจัยเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาตามมา เช่น ปัญหายาเสพติด การลักขโมย และความขัดแย้งทางความคิด ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาชุมชนในภาพรวม ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ โดยสร้างความสมดุลและความยั่งยืนให้เกิดขึ้นภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาฐานคิดจากทุนทางสังคมและวิถีชีวิตชุมชนบนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน ของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

กรอบแนวคิดในการวิจัย : การศึกษาฐานคิดของชุมชนและวิถีชีวิตชุมชนบนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: คณะผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรระยะที่ 1 ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Specified sampling) โดยยึดวัตถุประสงค์ของการศึกษาเป็นหลักสำคัญ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ตัวแทนผู้นำชุมชนและประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีบริบูรณ์ ตำบลนาเสียว 8 หมู่บ้าน จำนวน 12 คน

ประชากรระยะที่ 2 ประชาชน ทั้งสิ้น 1,864 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว, 2568) โดยได้ขนาดของกลุ่มตามสูตรทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973, p. 727) ตัวอย่าง จำนวน 329 คน

2. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือระยะที่ 1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้างเพื่อศึกษาฐานความคิดจากทุนทางสังคมและวิถีชีวิตชุมชนบนความเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากบริบททั่วไปของชุมชน ด้านความเชื่อ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน อาชีพ เศรษฐกิจ และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม เครื่องมือการวิจัยระยะที่ 2 เป็นการศึกษาเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) มีจำนวน 2 ตอนด้วยกัน ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับฐานความคิดเดิมและวิถีชีวิตชุมชนบนความเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยมีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ใช้สัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha-Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .95

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การดำเนินการวิจัย ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม เพียงตรงเหมาะสม และสมบูรณ์ที่สุดผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method research) ระหว่างวิธีการดำเนินการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิธีการดำเนินการวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.1 ติดต่อนัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

3.2 ระยะที่ 1 เข้าไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามเวลานัด ใช้เวลาสัมภาษณ์ต่อคนไม่เกิน 60 นาที โดยใช้วิธีการจดบันทึก และใช้เครื่องบันทึกเสียง ในการบันทึกการสนทนาจากข้อคำถามแบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในการศึกษาฐานความคิดจากทุนทางสังคมและวิถีชีวิตชุมชนบนความเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากบริบททั่วไปของชุมชน ด้านความเชื่อ วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน อาชีพ เศรษฐกิจ และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 นำมาถอดความสำหรับเป็นแนวทางสร้างแบบสอบถามในระยะที่ 2

3.3 การเก็บรวบรวมวิจัยระยะที่ 2 การศึกษาเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) กับผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 329 คน จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ตัวแทนผู้นำชุมชนและประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีบริบูรณ์ ตำบลนาเสียว 8 หมู่บ้าน

3.4 สรุปผลการศึกษาจากข้อมูลการทั้ง 2 ระยะ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

4.1 ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นตามแต่ละประเด็นคำถาม

4.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แยกประเด็นคำถามแล้ว มาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความต่างกันของผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคน ก่อนนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์ จากการเปรียบเทียบมาวิเคราะห์เพื่อสรุปผลการศึกษา ร่วมกันและนำเสนอด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

4.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่การแจกแจงความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะ จะใช้วิธีการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และ พรรณนาความ

ผลการวิจัย

ฐานความคิดทุนทางสังคมและวิถีชีวิตชุมชนบนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ บริบททั่วไปของชุมชนตำบลนาเสียว ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนาเสียวเก่า บ้านนาวัง บ้านไทรงาม บ้านซักรวงไทร บ้านนาสีนวล บ้านนาไก่อู และบ้านนาเสียวใหม่ โดยอยู่ภายใต้การดูแล และการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว ส่งผลให้เกิดลักษณะการดำเนินชีวิตของประชาชนในแต่ละหมู่บ้านมีความคล้ายคลึงกันตามแนวนโยบายพัฒนาของรัฐบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ อาชีพหลักคือเกษตรกรรม และมีอาชีพเสริมสำคัญที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และทอผ้าไหม ซึ่งมีตลาดและอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน บางชุมชนมีการเพาะปลูกสมุนไพรซึ่งเป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษด้านวัฒนธรรมและความเชื่อ ชุมชนมีพิธีกรรมและประเพณีที่สะท้อนเอกลักษณ์ความศรัทธา เช่น งานบุญท้องถิ่น บุญข้าวประดับดิน ประเพณีรำผีฟ้าเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย พิธีบุญต้นน้ำ และพิธีบูชาเจ้าพ่อองค์ตื้อ ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในชุมชน และยังเป็นกลไกสร้างความสามัคคีให้กับคนในชุมชน ชุมชนมีการนำสืบสังคม

ออนไลน์มาใช้ในการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์และกิจกรรมชุมชน เช่น Facebook และ Line ของชุมชน แต่ยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงของกลุ่มผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เช่น การใช้พลังงานทางเลือกและการปลูกป่าชุมชน โดยรวมแล้วตำบลนาเสียวยังคงมีฐานทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นทุนทางสังคมสำคัญต่อการดำรงอยู่และพัฒนาชุมชน การเปลี่ยนแปลงของชุมชนตำบลนาเสียวที่ส่งผลจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายนอกที่เกิดขึ้นในตำบลนาเสียว มีการปรับตัวในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และบทบาทผู้นำ โดยชุมชนมีการปรับเปลี่ยนจากเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม ไปสู่การทำเกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างรายได้และพึ่งพาตนเองมากขึ้น มีการรื้อฟื้นและรักษาประเพณีท้องถิ่นไว้เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตสู่สังคมเมืองทำให้เกิดค่านิยม “ต่างคนต่างอยู่” เข้ามาทดแทนระบบเครือญาติ ประชาชนในชุมชนมีความห่างเหินระหว่างสมาชิกชุมชน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนลดลง การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีช่วยให้ชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็ว แต่ก็สร้างความเหลื่อมล้ำกับกลุ่มที่เข้าถึงเทคโนโลยีได้ยาก โดยเฉพาะผู้สูงอายุ นอกจากนี้ วัฒนธรรมดั้งเดิมบางประการเริ่มเลือนหาย ถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย ภูมิปัญญาด้านหมอยาแม่มอญยังคงได้รับการสืบทอดในบางครัวเรือนเท่านั้น และปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของชุมชนและก่อให้เกิดปัญหาในชุมชนอย่างรุนแรง เช่น ปัญหาเสพติดที่ทวีความรุนแรงส่งผลกระทบต่อสุขภาวะและพฤติกรรมของเยาวชน การถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่นโดยเฉพาะความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านค่อยๆ หายไป ผู้นำชุมชนมีภาระหน้าที่เพิ่มขึ้นหลากหลายด้าน ทำให้ประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนลดลง อีกทั้งชุมชนขาดผู้นำที่มี “บารมี” ที่สามารถดึงดูด โน้มน้าวสร้างแรงศรัทธาของคนในชุมชน ด้วยเหตุนี้การดำรงอยู่ของทุนทางสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาจึงเผชิญแรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมเมือง และจำเป็นต้องมีแนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในระยะยาว

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน ของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญและทวีความรุนแรงที่ก่อให้เกิดปัญหาในชุมชนเป็นอย่างมากที่เกิดจากปัจจัยหลักจากการปรับตัวต่อสภาพสังคม ผลกระทบจากสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวม ได้แก่ปัจจัยด้านยาเสพติดในชุมชน ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรม ส่งผลมายังองค์ความรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชน ความเข้มแข็งของผู้นำที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในชุมชนและการจัดการตนเอง ดังที่อธิบายรายละเอียดผลการศึกษาข้อมูลดังการนำเสนอตามตารางที่ 1

ตาราง 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน ของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

(n = 329)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน	M	SD	ระดับ
ปัจจัยด้านยาเสพติดในชุมชน	4.54	0.78	มากที่สุด
ปัจจัยด้านผลกระทบจากสภาพแวดล้อมภายนอก	4.12	0.67	มาก
ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	3.57	0.45	มาก
ปัจจัยด้านองค์ความรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชน	3.37	0.65	ปานกลาง
ปัจจัยด้านความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน	4.17	4.17	มาก
รวม	3.93	0.53	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน ของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($M = 3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ

แรกพบว่า ปัจจัยด้านยาเสพติดในชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย ($M = 4.54$) รองลงมาเป็นปัจจัยด้านความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($M = 4.17$) และปัจจัยด้านผลกระทบจากสภาพแวดล้อมภายนอกอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($M = 4.12$)

สรุปและอภิปรายผล

พื้นที่ตำบลนาเสียว ประกอบด้วย 8 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนาเสียวเก่า บ้านนาวัง บ้านไทรงาม บ้านซักรวงไทร บ้านนาสีนวล บ้านนาไก่อ๊ง และบ้านนาเสียวใหม่ ซึ่งมีลักษณะวิถีชีวิตและการพัฒนาพื้นที่ที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ตามนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว โดยการดำเนินงานดังกล่าวอยู่ภายใต้แผนพัฒนาและนโยบายของรัฐที่ยึดหลักการบริหารราชการแผ่นดินทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดของประชาชนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ การศึกษาบริบทฐานคิดและวิถีชีวิตของชุมชนตำบลนาเสียว มีความสอดคล้องกับบทบัญญัติในพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ในส่วนที่ 3 ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยเฉพาะในมาตรา 66 ซึ่งระบุให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และมาตรา 67 ที่กำหนดหน้าที่หลักในการดำเนินงานภายในเขตพื้นที่รับผิดชอบเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ดังต่อไปนี้ 1. จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก 2. รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล 3. ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ 4. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 5. ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 6. ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ 7. คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 8. บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และ 9. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็น และสมควร ด้วยตำบลนาเสียวมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มอุดมสมบูรณ์ ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเกษตรกรรมและปศุสัตว์ อย่างไรก็ตาม เมื่อเผชิญกับการขยายตัวของสังคมเมืองและกระแสโลกาภิวัตน์ วิถีเกษตรแบบดั้งเดิมจึงปรับเปลี่ยนสู่เกษตรสมัยใหม่ที่พึ่งพาเทคโนโลยี นวัตกรรม และสารเคมีมากขึ้น แม้เครื่องมือเหล่านี้จะช่วยทุ่นแรง แต่การผลิตยังคงต้องพึ่งพาสภาพภูมิอากาศและแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นหลัก ส่งผลให้เกษตรกรต้องแบกรับต้นทุนที่สูงขึ้นขณะที่ผลผลิตยังคงมีความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ ทั้งปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนและภัยแล้ง นอกจากนี้มิติด้านเศรษฐกิจแล้ว กระแสวัตถุนิยมยังส่งผลกระทบต่อระบบความเชื่อ ศาสนา และภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้าน ทำให้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมดั้งเดิมค่อย ๆ เลือนหายและขาดการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง ซึ่งสอดคล้องกับ (ชัยณรงค์ ศรีรักษ์ และคณะ, 2561, น. 790) ได้ศึกษาเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรมของชุมชนต่อผลกระทบทางสังคมจากนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน: กรณีศึกษา ชุมชนท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จากการศึกษาพบว่าในปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาและถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่ยุคเผชิญหน้ากับการพัฒนาจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของชุมชน ผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนภาครัฐถือเป็นปัจจัยเร่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมโดยมีปัจจัยที่สำคัญ คือ การขยายตัวของชุมชน การเปลี่ยนแปลงอาชีพ และการดำเนินชีวิต การพัฒนาด้านเศรษฐกิจภายนอกส่งผลให้เกิดความวิตกกังวลต่อ ความคงอยู่ของชุมชนตามวิถีวัฒนธรรมไทใหญ่ ชุมชนจึงมีการปรับตัวและเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมเพื่อตอบโต้โดยใช้แก่นวัฒนธรรมที่มีประเพณีเป็นเครื่องมือสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม สำหรับต่อสู้กับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า “ฐานความคิดของชุมชน” ตำบลนาเสียว กำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากระบบเกษตรพึ่งพาธรรมชาติและความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ไปสู่ฐานคิดที่เน้นประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจและนโยบายการพัฒนาเชิงโครงสร้างของรัฐ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้วิถีชีวิตดั้งเดิมถูกกลืนกลายสู่ความเป็นสังคมเมือง (Urbanization) ซึ่งแม้จะมีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรม

มาใช้ในการเกษตร แต่กลับทำให้เกษตรกรต้องเผชิญกับต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นภายใต้ความเสี่ยงจากปัจจัยทางธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้ ขณะเดียวกันการลดบทบาทของความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นสะท้อนถึงการสั่นคลอนของอัตลักษณ์ชุมชน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของการพัฒนาชุมชนในระยะยาว ในขณะที่การปรับตัวทางวัฒนธรรมของชุมชนท่าสายลวดอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่ได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากนโยบายและการพัฒนาของรัฐเช่นเดียวกัน อันเป็นปัจจัยเร่งให้ชุมชนต้องปรับตัว ทั้งในด้านอาชีพ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างที่สำคัญคือ ชุมชนท่าสายลวดมีการ “เคลื่อนไหวทางวัฒนธรรม” โดยใช้ประเพณีและแก่นวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อต่อรองและรับมือกับผลกระทบจากการพัฒนา ในขณะที่ชุมชนตำบลนาเสียว แม้จะมีการรับรู้ถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง แต่ยังคงยึดถือการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้เป็นฐานในการตั้งรับและปรับตัวเชิงสร้างสรรค์ (Passive Adaptation) สภาวะการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า หากชุมชนนาเสียวขาดกระบวนการฟื้นฟูภูมิปัญญาและการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสม ความยั่งยืนของวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ชุมชนอาจเผชิญกับภาวะสั่นคลอนในระยะยาว

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ลำดับแรกพบว่า 1. ปัจจัยด้านยาเสพติดในชุมชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนมากที่สุด เหตุเพราะปัญหายาเสพติดได้ส่งผลกระทบในชุมชนในหลายมิติทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ซึ่งปัญหายาเสพติดแพร่ระบาดมากในกลุ่มเยาวชนและวัยแรงงานได้บั่นทอนโครงสร้างทางสังคมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง อาทิเช่นยาเสพติดส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง การทะเลาะวิวาทของสมาชิกภายในครอบครัว ปัญหาอาชญากรรม ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้รายได้ครัวเรือนลดลง เกิดภาวะค่าใช้จ่ายในการรักษา บำบัด มิติทางวัฒนธรรมและค่านิยมของชุมชน โดยทำให้บรรทัดฐานทางสังคมที่เคยยึดถือ เช่น ความขยัน ความมีวินัย และการเคารพกติกาชุมชนถูกทำลายและลดความสำคัญลง เยาวชนบางส่วนซึมซับค่านิยมที่เบี่ยงเบนจากวิถีชีวิตดั้งเดิม ส่งผลให้การถ่ายทอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นขาดความต่อเนื่อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ (วรภรณ์ ประทีปธีรานันต์, 2562, น. 55) ได้สรุปผลการวิจัยว่าพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดด้านปริมาณการใช้ยาเสพติด มีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรสของบิดามารดา ความรู้เรื่องสารเสพติด การรับรู้ความสามารถในตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมต่อต้านสังคม ลักษณะชุมชน/ที่ตั้งของบ้านและสภาพแวดล้อมในครอบครัว จากผลการวิจัยในเบื้องต้นตอบคำถามว่าปัญหายาเสพติดเป็นผลจากปัจจัยส่วนบุคคล ครอบครัว และสังคม ที่เร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนตำบลนาเสียวอย่างรอบด้าน ทั้งเชิงโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การแก้ไขปัญหาลักษณะการดำเนินการแบบบูรณาการ โดยเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนควบคู่กัน เพื่อชะลอและฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนให้กลับสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน 2. ปัจจัยด้านความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทโดยตรงต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน หากผู้นำชุมชนมีศักยภาพและได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนแล้วผู้นำจะเป็นผู้มีอิทธิพลในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนผ่านจากวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไปสู่วิถีชีวิตรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ โดยเฉพาะผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลสามารถมองเห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสมรวมถึงผู้นำที่มีความซื่อสัตย์ โปร่งใส และมุ่งมั่นทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน ผู้นำจะได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชนเมื่อผู้นำได้รับการยอมรับ การสื่อสารข้อมูลไปยังคนในชุมชนจะเป็นไปได้โดยง่าย ผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็งมักมีศักยภาพในการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรภายนอก มีความสามารถในการดึงทรัพยากร ความรู้ และงบประมาณมาสนับสนุนการพัฒนาชุมชน ปัจจัยดังกล่าวจึงส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างชุมชนและยกระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมของคนในชุมชนได้เป็นอย่างมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัญญวัฒน์

จุฬามาต (2564, น. 110) ที่ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความเข้มแข็งของชุมชนบ้านนาสะอั่ง ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยปัจจัยด้านผู้นำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน ด้านการบริหารจัดการชุมชน ด้านการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน การพัฒนาชุมชนในด้านอื่น ๆ ให้เกิดความเข้มแข็งได้นั้นจะแก้ไขปัญหาเพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งมิได้แต่ต้องมีการส่งเสริมพัฒนาในปัจจัยในหลาย ๆ ปัจจัย และสอดคล้องกับการศึกษาของ (สุเมธี จิตต์ปัสสร, 2562, น. 1) ที่ค้นพบว่าบทบาทของผู้นำได้ใช้เครือข่ายที่มีอยู่ในชุมชนให้มีบทบาทในการดำเนินการร่วมกันการจัดการเครือข่ายของผู้นำชุมชนโดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชนที่เป็นผู้อาวุโสในหมู่บ้าน สร้างเป็นเครือข่ายการทำงานร่วมกัน และผลการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการดำเนินงาน กล่าวคือ เมื่อผู้นำที่เป็นทางการนำเสนอแนวทางการดำเนินชีวิตรูปแบบใหม่ให้แก่ชาวบ้าน มักเกิดกระแสการต่อต้านเนื่องจากเป็นสิ่งที่สวนทางกับความคุ้นชินเดิม ประกอบกับทัศนคติของชาวบ้านที่มองว่าการพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหาเป็นหน้าที่หลักของหน่วยงานราชการ มากกว่าจะเป็นบทบาทหน้าที่ของภาคประชาชน ด้วยเหตุนี้ แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในอนาคต ผู้นำชุมชนจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจนและสื่อสารอย่างเป็นระบบ เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติและสร้างความตระหนักรู้ให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม ซึ่งจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งให้แก่ชุมชน และส่งผลให้สมาชิกในสังคมสามารถปรับตัวเท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน

3. ปัจจัยด้านผลกระทบจากสภาพแวดล้อมภายนอก เช่นนโยบายจากภาครัฐ และหน่วยงานภายนอกส่งผลต่อโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาชุมชนโดยรวม เพราะนโยบายเศรษฐกิจและสังคมจะเข้ามามีอิทธิพลต่อทิศทางการพัฒนาชุมชนโดยตรง เช่น การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมวลชนที่ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในชุมชน เนื่องจากชุมชนมีการเปิดรับวัฒนธรรมและแนวคิดจากภายนอก อาทิ เช่น วัฒนธรรมสมัยใหม่ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง ด้านความเชื่อ ค่านิยม และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่ลดน้อยถอยลงโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีพและการประกอบอาชีพของคนในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางทรัพยากรธรรมชาติทำให้ชุมชนต้องปรับตัว ซึ่งความสอดคล้องกับ (เปรมทัชสรณ์ อมรชัยพรณ และ ธนศพล อินทร์จันทร์, 2568, น. 100) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อกลยุทธ์การสร้างชุมชนเข้มแข็งในอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านกระบวนการจัดการชุมชนอยู่ในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและด้านภูมิปัญญา ท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน และด้านผู้นำชุมชน ซึ่งปัจจัยภายนอกชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับมาก ส่งผลต่อกลยุทธ์การสร้างชุมชนเข้มแข็งในอำเภอ อมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

4. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนถือเป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเป็นอย่างมากเพราะการมีส่วนร่วมที่จะสามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืนนั้นต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ ของชุมชนอันเป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในชุมชนที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจสถานการณ์ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างถูกต้อง การส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ การฝึกอบรม และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ช่วยพัฒนาทักษะ ความรู้ และทัศนคติที่เอื้อต่อการปรับตัว ส่งผลให้ชุมชนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีได้ดียิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงของชุมชนจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันและลดความขัดแย้งที่ส่งผลให้เกิดความรู้สึกของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมจะปลูกฝังแนวคิดให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกความรับผิดชอบร่วมกัน รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนที่

ขับเคลื่อนจากการดำเนินกิจกรรมและโครงการพัฒนาชุมชนร่วมกันในด้านต่าง ๆ เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาอาชีพ การอนุรักษ์ทรัพยากร กิจกรรมสาธารณประโยชน์ การเรียนรู้ร่วมกัน จะช่วยเสริมสร้างความสามัคคี เพราะการที่สมาชิกในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการลงมือปฏิบัติจริงจะเพิ่มศักยภาพในการปรับตัวของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ ซึ่งสอดคล้องกับ (พิชัยรัฐ หมั่นด้วง และ นิสพงษ์ กลิ่นจำปา, 2568, น. 651) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เช่น การจัดเวทีประชาคม การรับฟังความคิดเห็น หรือการเปิดรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ประชาชนในพื้นที่ที่มีความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการพัฒนาท้องถิ่น และเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม เช่น การเข้าร่วมประชุมสภาท้องถิ่น หรือร่วมเป็นกรรมการในกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทัน รวมถึงการพัฒนาในพื้นที่ที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าการมีส่วนร่วมของตนสามารถส่งผลต่อการตัดสินใจและการพัฒนาในพื้นที่ได้จริง และ 5. ปัจจัยด้านองค์ความรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้ในชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเหตุเพราะต้องมีการปรับตัว โดยอาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือใหม่เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ควบคู่กับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ชุมชนมีส่วนร่วม การผสมผสานองค์ความรู้เกิดจากการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่ และได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอก การใช้เทคโนโลยีองค์ความรู้ที่ถูกถ่ายทอดผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ทำให้เกิดการเข้าถึงและแลกเปลี่ยนข้อมูลได้กว้างขวางขึ้น การจัดการความรู้ การนำความรู้มาประยุกต์ใช้ผ่านโครงการที่วางแผนอย่างเป็นระบบและมีวัตถุประสงค์ชัดเจน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนสอดคล้องกับ พระมหาปัญญาวรรณ สิริภทโท และ คณะ (2561, น. 222) ที่ได้กล่าวว่า ประชาชนชาวบ้านเป็นบุคคลต้นแบบในการสร้างชุมชนคนดีเป็นผู้นำทางปัญญาที่นำองค์ความรู้พื้นบ้านมาส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยผ่านวิธีการดังนี้ 1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน 2) การส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชน 3) การส่งเสริมในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเป็นระบบและยั่งยืน 4) การส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชน 5) การส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกรักชุมชน และ 6) การส่งเสริมค่านิยมร่วมเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในชุมชน องค์ความรู้ของประชาชนชาวบ้าน มีความหลากหลายตามความถนัดและการปฏิบัติของแต่ละคน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ทางสังคมและความรู้ส่วนบุคคลทั้งแบบฝังลึกในตัวคนและความรู้ที่ปรากฏชัดแจ้ง และสอดคล้องกับการศึกษาของสุลชัย สระทองหัก (2565, น. 84) ที่พบว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ชุมชนโดยการสร้างความรู้และการใช้ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาองค์ความรู้และใช้สถานที่ในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทำให้ชุมชนสามารถเกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้จากการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงทำให้ชุมชนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และคิดสร้างสรรค์ ร่วมกับกระบวนการต่างๆ ที่จะช่วยให้ชุมชนเกิดความคิดใหม่ ๆ หรือนวัตกรรม และสามารถนำความคิดใหม่ ๆ นั้นไปใช้ในงานของชุมชนทำให้งานของชุมชนเกิดความแปลกใหม่ น่าสนใจมากขึ้น นอกจากนี้ ชุมชนเกิดความตระหนักในคุณค่าของฐานคิดและยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่าง อันนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ การฝึกฝน และการสร้างความรู้ร่วมกันภายในชุมชน โดยสามารถสรุปกลไกสำคัญได้ดังนี้ 1. การสร้างและการจัดการความรู้ของชุมชน มุ่งเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในมิติต่างๆ อย่างเป็นระบบ ได้แก่ การทอผ้าพื้นเมืองของชาติพันธุ์ไทยทรงดำ พิธีกรรมและความเชื่อ งานจักสาน ตลอดจนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากฐานทุนเดิมอย่างสูงสุด 2. กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ชุมชน: ขับเคลื่อนผ่านกระบวนการกลุ่มและ

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อยกระดับสู่การเป็น “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง โดยมีขั้นตอนการพัฒนาองค์ความรู้ 5 ด้าน คือ การรวบรวม (Compilation) การอนุรักษ์ (Conservation) การรื้อฟื้น (Recovery) การประยุกต์ (Modification) และการพัฒนาต่อยอด (Development) แนวทางการพัฒนาดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นเอกลักษณ์ทางภูมิปัญญา และเกิดองค์ความรู้ใหม่ที่น่าไปสู่การสร้างนวัตกรรมชุมชน อันเป็นรากฐานสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งนี้ ในการพัฒนาฐานความคิดของชุมชนและวิถีชีวิตชุมชนบนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

1. ส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้ชุมชนจากฐานชุมชนเดิม ด้านวิถีการประกอบอาชีพทางเกษตร วัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้านไปสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อคงไว้ซึ่งฐานความคิดและเอกลักษณ์ของตำบลนาเสียว
2. พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชน วัด โรงเรียน กลุ่มอาชีพ และองค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสวัสดิการและตั้งรับแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
3. พัฒนาชุมชนปัจจัยด้านอาชีพและระบบเศรษฐกิจชุมชนพัฒนาทักษะอาชีพตามบริบทพื้นที่ เช่น การแปรรูปสินค้าเกษตร การตลาดออนไลน์ เพื่อเพิ่มรายได้และลดผลกระทบจากการย้ายถิ่นแรงงาน
4. ส่งเสริมความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้กับประชาชนทุกช่วงวัย สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสมัยใหม่
5. พัฒนาปัจจัยทางสังคมฟื้นฟูบทบาทของครอบครัวและเครือญาติในการร่วมดูแลสมาชิก โดยเฉพาะผู้สูงอายุและเยาวชน เพื่อรักษาความเข้มแข็งของความสัมพันธ์ทางสังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ การใช้เทคโนโลยีและการปรับตัวในการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อวิถีชีวิตของชุมชนเพิ่มเติม โดยมุ่งเน้นบทบาทของสถาบันครอบครัวและศาสนาบริบท วัฒนธรรม และจิตวิญญาณของชุมชน เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ครบถ้วนจากชุมชนเป็นฐานเพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ชัยณรงค์ ศรีรักษ์, อภิชาติ ใจอารีย์ และประสงค์ ตันพิชัย. (2561). การปรับตัวทางวัฒนธรรมของชุมชน ต่อผลกระทบทางสังคมจากนโยบาย เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน: กรณีศึกษาชุมชนท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 39(2018), 789-800. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/kjss/article/view/242583/164833>
- ปัญญาวัฒน์ จุฑามาศ. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความเข้มแข็งของชุมชนบ้านนาสะอู้งตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ*, 10(1), 110 – 119.
- เปรมทัชสรณ์ อมรชัยพรรณ, ธนศพล อินทร์จันทร์. (2568) . ปัจจัยที่ส่งผลต่อกลยุทธ์การสร้างชุมชนเข้มแข็งในอำเภอมกน้อย จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม*, 6(1), 100 -108.

- พระครูวิบูล เจติยานุรักษ์, และเพ็ญพรรณ เพ็ญฟูลอย. (2565). การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และกระบวนการของชุมชน
สร้างสรรค์ในสังคมไทย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 10(2), 596 - 610.
- พระมหาปัญญาวรวัฒน์ สิริภทโท, พระครูปริยัติธรรมวงศ์ และนิภาภัทร อยู่พุ่ม. (2561). การศึกษาองค์ความรู้และ
กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงพุทธของปราชญ์ชาวบ้านอีสาน. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 18(2), 221-232.
- พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537. (2 ธันวาคม 2537). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนที่
53 ก. หน้า 11 – 35.
- พิชัยรัฐ หมั่นด้วง, และนัสพงษ์ กลิ่นจำปา. (2568). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วน
ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 8(4), 642 - 655.
- วรารณ ประทีปธีรานันต์. (2562). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด ของผู้ต้องขังคดียาเสพติด ในจังหวัด
สุพรรณบุรี. *วารสารพยาบาล*, 68(1), 49-57.
- ศุภชัย สระทองหัก. (2565). กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนชาติพันธุ์ไทยทรงดำ
บ้านดอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม. *Journal of Roi Kaensarn Academi*,
7(9), 75-95.
- สุเมธ จิตต์ปัสสร. (2562). บทบาทของผู้นำชุมชนในการสร้างการมีส่วนร่วมในโครงการขยะเหลือศูนย์: กรณีศึกษา เทศบาล
ตำบลโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. TU Digital
Collections. <https://doi.org/10.14457/TU.the.2019.1358>
- อุทิศ ทาหอม.(2564). การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนฐานวัฒนธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม. *วารสารวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 16(2), 55-73.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: an introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้เดิมด้านเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ของตำบลนาเลี้ยว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

ศันสนีย์ แอมประชา^{1*}

ณัฐปราย ชัยสินคุณานันต์^{2*}

ธนภฤต แก้วพิลาธมย์^{3*}

Received: June 18, 2025 Revised: December 22, 2025 Accepted: December 24, 2025

บทคัดย่อ

แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้เดิมด้านเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ของตำบลนาเลี้ยว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนด้านเศรษฐกิจชุมชน 2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้านเศรษฐกิจชุมชน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเลี้ยว อำเภอมือง จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) กลุ่มเป้าหมายใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ตัวแทนผู้นำกลุ่มทางสังคม และตัวแทนประชาชนชุมชนตำบลนาเลี้ยว จำนวน 8 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 40 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามเพื่อวัดความรู้ ก่อน และหลังในการเข้าอบรม เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อสะท้อนมุมมองเชิงลึกในกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อเรียบเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลทดสอบก่อนการอบรมฐานองค์ความรู้เดิมจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมด้านเศรษฐกิจชุมชน พบว่า ชุมชนมีฐานองค์ความรู้เดิมโดยรวมอยู่ระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนอยู่ระดับปานกลาง รองลงมาด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ระดับปานกลาง และด้านที่น้อยกว่าด้านอื่น ๆ คือด้านความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
2. แนวทางการพัฒนาทักษะใหม่ด้านเศรษฐกิจเปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตำบลนาเลี้ยว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ประกอบไปด้วยแนวทางการพัฒนา 4 แนวทาง ดังนี้ 1) การพัฒนาเชิงฐานความคิดชุมชน 2) การพัฒนาทักษะใหม่ของชุมชน 3) การพัฒนาทักษะด้านการตลาด การสื่อสารดิจิทัล และการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 4) การพัฒนาเชิงกระบวนการเรียนรู้เชิงพื้นที่

คำสำคัญ: องค์ความรู้เดิม, การพัฒนาองค์ความรู้, พัฒนาทักษะใหม่

¹ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ email: sunsanee @cpru.ac.th

² คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ email: Natthaprachaiyasinkhunanon@gmail.com

³ คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

email: thanakrit.k@mail.rmutk.ac.th

Guidelines for Developing Existing Community Economic Knowledge to Develop New Skills for Social Change Adaptation in Na Siew Subdistrict, Mueang Chaiphum District, Chaiphum Province

Sansanee Ampracha^{1*}

Natthapra Chaikasinkhunanon^{2*}

Thanakrit Kawpilarom^{3*}

ABSTRACT

This study aimed to 1) examine the community's existing knowledge of community economy; and 2) identify guidelines for developing new skills and transforming the community's mindset regarding community economy for social change adaptation in Na Siew Subdistrict, Mueang Chaiphum District, Chaiphum Province. The study employed a qualitative research approach using participatory action research (PAR). The target group was purposively selected, consisting of community leaders, representatives of social group leaders, and community members from eight villages in Na Siew Subdistrict, totaling 40 participants. The research instruments included questionnaires to assess knowledge before and after training. The qualitative research instrument was a structured interview designed to reflect in-depth perspectives through focus group discussions. Data were analyzed using descriptive statistics, namely percentage, mean, and standard deviation and content analysis for descriptive interpretation.

The findings were as follows:

1) Pre-training assessments of existing knowledge related to changes in the community's socio-economic environment revealed that the overall level of existing community economic knowledge was low. When examined by aspect, knowledge of community enterprises was at a moderate level, followed by knowledge of community economy based on the Sufficiency Economy Philosophy, also at a moderate level. The lowest level was observed in knowledge of community economic development.

2) The guidelines for developing new economic skills and transforming the community's mindset for social change adaptation in Na Siew Subdistrict, Mueang District, Chaiphum Province comprise four approaches: 1) community-based mindset development; 2) development of new community skills; 3) development of marketing, digital communication, and lifelong learning skills; and 4) development of area-based learning processes.

Keywords: Existing knowledge, knowledge development, new skill development

¹ Faculty of Arts and Science, Chaiphum Rajabhat University, email: sansanee @cpru.ac.th

² Faculty of Arts and Science, Chaiphum Rajabhat University, email: Natthaprachaikasinkhunanon@gmail.com

³ Faculty of Home Economics Technology, Rajamangala University of Technology Krungthep email:

thanakrit.k@mail.rmutk.ac.th

บทนำ

ศตวรรษที่ 21 โลกได้ก้าวเข้าสู่ "สังคมความรู้" ที่องค์ความรู้ใหม่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องผ่านหลากหลายช่องทาง ท่ามกลางความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เข้ามามีบทบาทแทนที่แรงงานมนุษย์ ปัจจัยเหล่านี้ไม่เพียงแต่ผลักดันให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป แต่ยังสร้างความท้าทายที่ยากจะคาดเดา การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในยุคนี้จึงจำเป็นต้องอาศัยการปรับตัวและการเตรียมความพร้อมในหลากหลายมิติ ทั้งด้านทักษะชีวิต การศึกษา การเมือง และเครือข่ายทางสังคม (พระณัฐภูมิ พันทะลี, 2563) เช่นเดียวกับสังคมไทยในปัจจุบันที่เผชิญกับพลวัตความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นจำเป็นต้องปรับตัววิถีชีวิตให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมอุบัติใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การสร้างองค์ความรู้ในชุมชนมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากมีกระบวนการสำคัญ ได้แก่ (1) การระบุมุมมองใหม่ที่เน้นการพัฒนาตามสภาพบริบทชุมชนด้วยการร่วมปรึกษาหารือ (2) การประเมินความคิดตามสภาพการณ์จริงโดยไม่ก้าวกระโดด (3) การรวบรวมกลุ่มผู้นำและนักวิชาการที่มีแนวคิดใหม่ (4) การประเมินเครือข่ายโดยอาศัยความไว้วางใจ และ (5) การคัดเลือกความคิดที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริง (ชมภูษ หุ่นาค และคณะ, 2560) ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาชุมชนที่แท้จริงจึงหมายถึงการสร้างเสริมคุณภาพชีวิต ทั้งในด้านความกินดีอยู่ดี การศึกษา และสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจ เพื่อมุ่งสร้างความสุขที่แท้จริงมากกว่าเพียงการเพิ่มขึ้นของรายได้ (พระนาโชค อานนโท (ทองดี), 2560)

ตำบลนาเสียว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีโครงสร้างเศรษฐกิจชุมชนแบบผสมผสานที่พึ่งพาภาคเกษตรกรรมและการค้าขายเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบัน ชุมชนกำลังเผชิญวิกฤตการณ์ด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งปัญหานี้สินครัวเรือนและภาวะความยากจนที่เกิดจากราคาสินค้าเกษตรตกต่ำสวนทางกับต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ประกอบกับการขาดแคลนองค์ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงยึดติดกับการผลิตรูปแบบเดิม ขณะที่ค่านิยมวัตถุนิยมที่ลัทธิไหลเข้าสู่ชุมชนส่งผลให้ค่าครองชีพสูงขึ้น บั่นทอนความสัมพันธ์ในครอบครัวและความเข้มแข็งของระบบเครือญาติ ตลอดจนจิตสำนึกต่อส่วนรวมที่ลดน้อยลง นอกจากนี้ยังปรากฏปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติดระบาดในกลุ่มเยาวชน

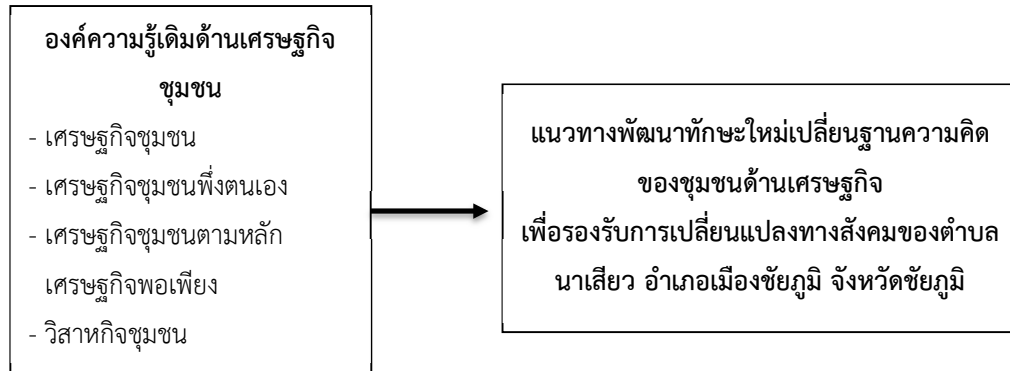
ด้วยข้อจำกัดและจุดอ่อนข้างต้น การพัฒนาองค์ความรู้ในตำบลนาเสียวจึงเป็นประเด็นที่มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วน เพื่อให้เท่าทันต่อพลวัตของสังคมสมัยใหม่ ประชาชนในพื้นที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะใหม่ (Reskilling) เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการวิเคราะห์ปัญหาและถอดบทเรียนสู่การสร้างชุดความรู้ใหม่ การบูรณาการความรู้จากภายนอกเข้ากับทุนทางสังคมเดิมที่มีอยู่ จะช่วยยกระดับศักยภาพของคนในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งแสวงหาแนวทางพัฒนาองค์ความรู้พื้นฐานด้านเศรษฐกิจชุมชน ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะและปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Mindset) ของประชาชนในตำบลนาเสียว จังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้เดิมมาต่อยอดสร้างอาชีพและรายได้ที่เหมาะสม อันเป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตและความมั่นคงทางสังคม ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนสามารถปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เดิมด้านเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้านเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: คณะผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหาการวิจัย

องค์ความรู้เดิมด้านเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมต่อเศรษฐกิจชุมชนของตำบลนาเสียว อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ด้านเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง วิสาหกิจชุมชน และด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

2. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยตัวแทนผู้นำกลุ่มทางสังคม ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มแม่บ้าน หมู่บ้านละ 3 คน จำนวน 8 หมู่บ้าน จำนวน 24 คน และตัวแทนประชาชนชุมชนตำบลนาเสียว จำนวน 8 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน จำนวน 16 คน รวมทั้งสิ้น 40 คน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาองค์ความรู้เดิมด้านเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามเพื่อวัดความรู้ ก่อน และหลังในการเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR)

3.2 เพื่อหาแนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้านเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ผู้ศึกษาใช้เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อสะท้อนมุมมองเชิงลึกในกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระดมความคิดเห็นหลังการอบรม

4. การดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) แนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1 ติดต่อนัดหมายกลุ่มเป้าหมายก่อนลงพื้นที่ดำเนินการวิจัย รายละเอียด เวลาและสถานที่รายละเอียดการดำเนินการวิจัย

4.2 ลงพื้นที่ดำเนินการวิจัยเพื่ออบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR)

4.3 ทดสอบก่อนการอบรม (Pre-test) เพื่อวัดระดับองค์ความรู้เดิมด้านเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

4.4 อบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) เพื่อพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม “หัวข้อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง”

4.4.1 อบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) เพื่อพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านเศรษฐกิจของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

4.4.2 ผู้เข้าร่วมอบรม จำนวนทั้งสิ้น 40 คน ประกอบด้วย ตัวแทนผู้นำกลุ่มทางสังคม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มแม่บ้าน หมู่บ้านละ 3 คน จำนวน 8 หมู่บ้าน จำนวน 24 คน และตัวแทนประชาชนชุมชนตำบลนาเสียว จำนวน 8 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน จำนวน 16 คน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

4.4.3 ระยะเวลาในการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) จำนวน 6 ชั่วโมง โดยมีหัวข้อการอบรมเกี่ยวกับ

1. พื้นฐานแนวคิดและกรอบคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนในบริบทสังคมไทย
2. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาชุมชนในยุคการเปลี่ยนแปลง
3. การพัฒนาทักษะความคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) สำหรับผู้นำและสมาชิกชุมชน
4. การออกแบบเศรษฐกิจชุมชนบนฐานอัตลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
5. การบริหารจัดการกลุ่ม และวิสาหกิจชุมชน

4.5 ทดสอบหลังการอบรม (Post-test) เพื่อวัดระดับองค์ความรู้เดิมด้านเศรษฐกิจชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะใหม่ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

4.6 กิจกรรมกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสะท้อนมุมมองเชิงลึกในกระบวนการ สนทนากลุ่ม (Focus Group) ระดมความคิดหลังการอบรม โดยการแบ่งกลุ่มเพื่อระดมสมองโดยตรงกับประเด็นวิจัยหาแนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้านเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีผู้ดำเนินรายการ (Moderator) กระตุ้นให้ทุกคนเสนอความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยการเขียนลงบนกระดาษชาร์ตประจำกลุ่ม การบันทึกข้อมูล (Recording) และจดบันทึก

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

5.1 สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดย สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะ จะใช้วิธีการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และพรรณนาความ

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม (Qualitative Data Analysis) ถอดความ (Transcription) ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้อง แยกตามหัวข้อย่อยที่ผู้เข้าร่วมในแต่ละกลุ่มเสนอ เลือกจัดหมวดหมู่หลักที่สะท้อนภาพรวมจากการระดมสมองจากการสนทนากลุ่ม ใช้สถิติเชิงพรรณนา และ เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อสรุปและอธิบายความหมายของข้อมูล

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

ตาราง 1 ทดสอบก่อนการอบรม องค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมด้านเศรษฐกิจชุมชน

(n =40)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน	M	SD	ระดับ
1. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน	2.44	0.89	น้อย
2. ด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	2.42	0.81	น้อย
3. ด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	3.02	0.33	ปานกลาง
4. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	3.37	0.46	ปานกลาง
5. ด้านความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	2.34	0.84	น้อย
รวม	2.39	0.33	น้อย

จากตารางที่ 1 ทดสอบก่อนการอบรมองค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมด้านเศรษฐกิจชุมชนพบว่า ชุมชนมีฐานองค์ความรู้เดิมอยู่ระดับน้อยมีค่าเฉลี่ย ($M = 2.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ย 3 ลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน อยู่ระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย ($M = 3.37$) รองลงมาด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย ($M = 3.02$) และด้านที่น้อยกว่าด้านอื่นๆ ด้านความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ระดับน้อยมีค่าเฉลี่ย ($M = 2.34$)

ตารางที่ 2 ทดสอบหลังการอบรม องค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมด้านเศรษฐกิจชุมชน

(n =40)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน	M	SD	ระดับ
1. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน	2.44	0.89	ปานกลาง
2. ด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	2.42	0.81	ปานกลาง
3. ด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง	3.75	0.69	มาก
4. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	3.68	0.66	มาก
5. ด้านความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	3.02	0.33	ปานกลาง
รวม	2.94	0.63	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 ทดสอบหลังการอบรมองค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมด้านเศรษฐกิจชุมชน พบว่า ชุมชนมีฐานองค์ความรู้เดิมโดยรวมอยู่ระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย ($M = 2.94$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ย 3 ลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($M = 3.75$) รองลงมาด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน อยู่ระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($M = 3.68$) และด้านความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($M = 3.02$)

2. เพื่อหาแนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้านเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

ภาพ 2 การอบรมเชิงปฏิบัติการ ณ วัดบ้านนาศรีนวล

ที่มา: คณะผู้วิจัย

2.1 ข้อเสนอแนะจากการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) เพื่อพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม “หัวข้อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนบนฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง” มีดังนี้

1. ชุมชนมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทักษะของคนในชุมชนในการยอมรับและสามารถปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลง เสริมสร้างทักษะด้านธุรกิจดิจิทัล
2. การจัดการตลาดที่มุ่งเน้นการแข่งขัน การพัฒนาสินค้าชุมชนให้มีความหลากหลายบนพื้นฐานของทรัพยากรท้องถิ่นนำภูมิปัญญาชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างสร้างสรรค์ การสร้างความแตกต่างและเพิ่มคุณค่าแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชน
3. จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและพัฒนาระบบบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เพิ่มช่องทางการเข้าถึงแหล่งทุนภายนอก การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน

4. กลุ่มด้านเศรษฐกิจชุมชนต้องมีความทันสมัยรับรู้ข่าวสารใหม่ ๆ อยู่เสมอ ใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ในการขับเคลื่อนสินค้าชุมชนของกลุ่ม

2.2 แนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้านเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

2.2.1 แนวทางการพัฒนาเชิงฐานความคิดชุมชน (Mindset Transformation)

- เปลี่ยนจากเศรษฐกิจพึ่งพิงเป็นเศรษฐกิจพึ่งตนเอง โดยส่งเสริมการคิดเชิงระบบมุ่งเน้นความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรชุมชน วิถีชีวิต และตลาดภายนอก

- พัฒนานโยบายการพัฒนาโดยชุมชน จากการรื้อรับนโยบายหลักภาครัฐ เพื่อปลูกฝังแนวคิดความเป็น “เจ้าของการพัฒนา” (Community Ownership) เสริมทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ปัญหาและโอกาสของชุมชนตนเอง

2.2.2 แนวทางการพัฒนาทักษะใหม่ของชุมชน (New Skill Development)

- การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาชุมชน พร้อมทั้งการจัดการต้นทุน รายรับ-รายจ่ายครัวเรือน

2.2.3 พัฒนาทักษะด้านการตลาด การสื่อสารดิจิทัล และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Marketing skills, digital communication skills, and lifelong learning)

- ส่งเสริมการตลาดชุมชนและการตลาดออนไลน์เบื้องต้นโดยเชื่อมโยงเล่าเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ชุมชน (Storytelling) เพื่อสร้างมูลค่าเชิงวัฒนธรรม

- การออกแบบบรรจุภัณฑ์และภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์โดยการนำนวัตกรรมเข้ามาพัฒนา ส่งเสริมการค้าและการสื่อสาร เรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร และแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อให้ชุมชนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจยุคใหม่

2.3.4 แนวทางการพัฒนาเชิงกระบวนการเรียนรู้เชิงพื้นที่ (Process-based Development)

- ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในชุมชนพัฒนาการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มอาชีพและช่วงอายุที่แตกต่างระหว่างรุ่นวัย

- สร้างพื้นที่ทดลองนวัตกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจควบคู่กับคุณภาพชีวิตและอัตลักษณ์ท้องถิ่น

- ส่งเสริมความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชนในระยะยาวพร้อมเตรียมชุมชนให้รับมือกับความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี

สรุปและอภิปรายผล

1. องค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ทดสอบก่อนการอบรม พบว่าชุมชนมีฐานองค์ความรู้เดิมอยู่ระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนอยู่ระดับปานกลาง รองลงมาด้านความรู้ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ระดับปานกลาง และด้านที่น้อยกว่าด้านอื่น ๆ ด้านความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ระดับน้อย ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากองค์ความรู้เดิมชุมชนจะมีองค์ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น เศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เป็นสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) แต่ยังคงขาดองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งไปเช่นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างไร การจัดตั้งกลุ่มในชุมชนจะต้องประกอบไปด้วยโครงสร้างองค์กรมีองค์ประกอบใดบ้างรวมถึงการบริหารจัดการที่เป็นทางการ

องค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ทดสอบหลังการอบรม การตอบแบบสอบถาม เป็น Post test องค์ความรู้เดิมของฐานชุมชนเกี่ยวกับการเกิดวิถีชีวิตวิถีใหม่จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทาง สังคมด้านเศรษฐกิจชุมชน พบว่า ชุมชนมีฐานองค์ความรู้เดิมโดยรวมอยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านด้านความรู้ ความเข้าใจเศรษฐกิจชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ระดับมาก รองลงมาด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน อยู่ระดับมาก และด้านความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ (อัญชนก ปะวะละ และคณะ, 2562) ที่ได้กล่าวว่าการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนต้องมีความเข้าใจในการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อนำมาบริหารจัดการครอบครัวและกลุ่มต่าง ๆ ที่จัดตั้งภายในชุมชน และชุมชนต้องเข้าใจถึงระบบในการบริหารจัดการวิสาหกิจของชุมชน

2. แนวทางพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้านเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ของตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า มีแนวทางการพัฒนาทักษะใหม่เปลี่ยนฐานความคิดของชุมชนด้าน เศรษฐกิจเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1. การพัฒนาปรับเปลี่ยนฐานคิดชุมชน (Mindset Transformation) โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านจาก "เศรษฐกิจพึ่งพิง" ไปสู่ "เศรษฐกิจพึ่งพาตนเอง" ซึ่งมีหัวใจสำคัญคือการ สร้างความเป็นเจ้าของ (Community Ownership) โดยการปรับบทบาทชุมชนจากผู้รับการสงเคราะห์จากหน่วยงานรัฐ เพียงฝ่ายเดียว เป็นผู้นำการพัฒนาที่มองเห็นศักยภาพชุมชนและโอกาสของตนเอง เริ่มต้นจากชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบเริ่มตั้งแต่ประเด็นการค้นหาคำปัญหา การวางแผนการพัฒนา ความร่วมมือในการปฏิบัติการ การ ประเมินผลร่วมกัน กระทั่งการรับผลประโยชน์สาธารณะของชุมชน 2. การพัฒนาทักษะใหม่ของชุมชน (New Skill Development) โดยการยกระดับพัฒนาทักษะด้านเศรษฐกิจชุมชน โดยการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์เน้นการ นำต้นทุนทางวัฒนธรรม และวัตถุดิบในชุมชนนำมาสร้างแปรรูปและเพิ่มมูลค่า ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานนวัตกรรมเพื่อสร้าง ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์พร้อมทั้งเสริมสร้างวินัยทางการเงินเพื่อความมั่นคงในระดับฐานราก ส่งเสริมการจัดการทุน ลด รายจ่าย เพิ่มรายได้ระดับครัวเรือน 3. การพัฒนาทักษะด้านการตลาด การสื่อสารดิจิทัล และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Marketing skills, digital communication skills, and lifelong learning) โดยการปรับตัวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัลผ่าน กลยุทธ์เน้นการสื่อสารและการตลาดสมัยใหม่สร้างอัตลักษณ์และการเล่าเรื่อง (Storytelling) โดยใช้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ชุมชนเป็นจุดขายเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงอารมณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ นำนวัตกรรมสื่อสารพัฒนาทักษะดิจิทัลเพื่อการเข้าถึง ข้อมูลและช่องทางการตลาดออนไลน์ เพื่อให้ชุมชนเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต 4. การพัฒนาเชิงกระบวนการเรียนรู้เชิงพื้นที่ (Process-based Development) สร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่าน กระบวนการมีส่วนร่วมสนับสนุนการเรียนรู้ระหว่างวัย (Intergenerational Learning) เชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้สูงวัยเข้า กับทักษะของคนรุ่นใหม่พัฒนาพื้นที่นวัตกรรมเศรษฐกิจชุมชน สร้าง "Sandbox" หรือพื้นที่ทดลองเพื่อพัฒนาโมเดลเศรษฐกิจ ที่สมดุลระหว่างคุณภาพชีวิตและอัตลักษณ์ท้องถิ่นพร้อมทั้งความพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง (Resilience) เพื่อสร้าง ภูมิคุ้มกันให้ชุมชนสามารถปรับตัวต่อวิกฤตเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างยั่งยืน ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของการ ผสมผสานการเรียนรู้ทั้งระบบปิดและระบบออนไลน์ที่กำลังนิยมกันมากโดยวิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา (2564) ที่ได้กล่าว ว่าการเรียนรู้แบบดิจิทัล (Digital Learning) เป็นการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัลกับการเรียนรู้ของผู้เรียนมาช่วยให้ การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถเลือกใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์ดิจิทัลให้สอดคล้องกับแบบการเรียนรู้และ การประกอบอาชีพที่ผู้สอนออกแบบให้ เทคโนโลยีและอุปกรณ์ดิจิทัลต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นเครื่องมือสนับสนุน การเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายของการเรียนรู้ ตัวอย่าง เทคโนโลยีดิจิทัล (digital technology) เช่น โปรแกรม คอมพิวเตอร์ แอปพลิเคชัน สื่อออนไลน์ แพลตฟอร์มต่าง ๆ เป็นต้น และ อุปกรณ์ดิจิทัล (digital devices and tools) เช่น โทรศัพท์มือถือ แท็บเล็ต เครื่องคอมพิวเตอร์ จอรับภาพอัจฉริยะ แวนตาอัจฉริยะ

จากการศึกษาจึงจะเห็นได้ว่าการพัฒนาชุมชนมิใช่เพียงการพัฒนาทักษะอาชีพพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนเท่านั้น แต่ต้องเริ่มจากการปรับฐานรากทางความคิด (Mindset) เพื่อมุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านจาก “เศรษฐกิจพึ่งพิง” สู่ “เศรษฐกิจพึ่งพาตนเอง” เพื่อสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ และประยุกต์ใช้บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลร่วมกับทุนทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ มีการผสมผสานเข้ากับกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชนอันจะก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่มีความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

การพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม ทั้งด้านฐานคิด ทักษะ เศรษฐกิจ การเรียนรู้ และการปรับตัว เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมั่นคงและยั่งยืนสามารถจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติได้ดังนี้

1. ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรเข้ามาสนับสนุนบทบาทของชุมชนเพื่อปรับฐานความคิดจากการพึ่งพิงความช่วยเหลือภายนอก ไปสู่การพึ่งพาตนเองบนฐานทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน
2. ภาครัฐและผู้นำชุมชนควรส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การร่วมคิด วางแผน ดำเนินงาน ติดตามประเมินผล และการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม
3. พัฒนาทักษะด้านเศรษฐกิจชุมชน โดยการนำทรัพยากรท้องถิ่น ทุนทางวัฒนธรรม และวัตถุดิบในพื้นที่มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการที่สร้างมูลค่าเพิ่มโดยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อสร้างความแตกต่างและอัตลักษณ์เฉพาะของผลิตภัณฑ์ชุมชน
4. ส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อออนไลน์เพื่อให้ชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร และขยายช่องทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ปลุกฝังแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเพิ่มการเรียนรู้ระหว่างวัย โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุเข้ากับทักษะและเทคโนโลยีของคนรุ่นใหม่ เพื่อให้คนในชุมชนสามารถพัฒนาทักษะใหม่และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยด้านนวัตกรรมเศรษฐกิจชุมชนโดยการศึกษาการบูรณาการทรัพยากรท้องถิ่น ทุนวัฒนธรรม และภูมิปัญญาชุมชนนำมาพัฒนาสร้างมูลค่าด้านเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมสมัยใหม่ของคนในชุมชนแต่ละกลุ่มให้สามารถใช้สื่อออนไลน์ แพลตฟอร์มดิจิทัล และตลาดออนไลน์ของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

ชมภูษุ พูนนาค, ศิริวัฒน์ เปลี่ยนบางยาง และวรรณรัตน์ อัสวเดชาชาญฤทธิ์. (2560). การสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยกระบวนการจัดการความรู้ในการทำ เกษตรอินทรีย์ในจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 28(2), 158-166.

ธัญชนก ปะวะละ, นุจรี ใจประนบ และทงศักดิ์ ปัดสินธุ์. (2562). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

<https://fulltext.rmu.ac.th/fulltext/2562/M127670/Pawala%20Thanyachanok.pdf>

- พระณัฐภูมิ พันทะลี. (2563). การเปลี่ยนแปลงสังคมในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง, 3(2), 44-55.
- พระนำโชค อานนโท (ทองดี). (2560). การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืนของ ภาครัฐและภาคประชาชนในตำบลกระทุ่มล้ม อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย]. e-Thesis Central Library Mahachulalongkornrajavidyalaya University. <https://e-thesis.mcu.ac.th/thesis/535>
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มาร์ุต พัฒผล. (2564). สมรรถนะดิจิทัล: *Digital Competency*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

*Office of Academic Promotion
and Lifelong Learning
Chaiyaphum Rajabhat University*

สำนักส่งเสริมวิชาการ และจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ